

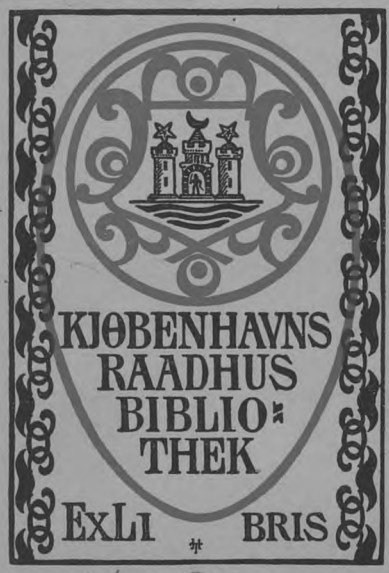
Mag. 46 01

AC

MAGASIN

1929

Kristian Carøe,
Kredslæge,
St. Kongensgade 24,
KØBENHAVN. K.

2/11

Mag 46 01

RHB

Collectanea

til et

antiqvariff-topographiff Lexicon

over Danmark

af

Christian Olufsen,

Profesor ved Kjøbenhavns Universitet.

Danus sum, nil danici a me alienum puto.

L. P. Hansen

Kjøbenhavn.

Trykt paa den Schuborffske Boghandlings Forlag,
hos Directeur Jens Hostrup Schulz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1829.

46

0290

~

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

in der Stadt Leipzig

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

Geographische Anstalt

1888

1888

Den i mange Henseender ogsaa af vor historisk-statistiske Litteratur fortiente Forfatter af nærværende Lexicon blev i forrige Aar bortrevet af Døden, just som dets Trykning var begyndt. Med Hensyn til, at jeg allerede iforveien var noget bekiendt med hans Materialsamling, hvortil jeg ogsaa havde leveret nogle Bidrag, tilbød jeg, efter hans Død, at ville føre Tilsyn med Skriftets Trykning, at besørge Correcturen og, saavidt jeg dertil maatte see mig i Stand, saavel at

udfylde de Huller, der fandtes i den Af-
 des ikke ganske fuldendte Manuscript, som
 at foretage de Rettelser, der af samme Grund
 kunde være fornødne; thi Forfatteren havde
 i sit Haandskrift deels hist og her ladet Me-
 get, især Citater, staae aabent, deels hen-
 sat Udskilligt blot efter Hukommelsen, deels
 mindre nøiagtig iagttaget den alphabetiske Or-
 den, alt i det Forsæt, ved nærmere Revi-
 sion og under Trykningen selv at fuldstæn-
 diggøre, verificere, berigtige og ordne det
 Bedkommende. Jeg har i alle disse Hen-
 seender anvendt min bedste Flid, og det er
 saaledes, at jeg deels har suppleret en Mæng-
 de Citater, deels rettet en stor Deel topo-
 graphiske (af Forfatteren selv i Forerindrin-
 gen S. XIV befrygtede), historiske, chrono-

logiske og andre Feil eller Unøiagtigheder i det efterladte Haandskrift, hvilke alle maae tilskrives foransførte Omstændighed. Paa enkelte Steder, hvor Hiemmel manglede (jvfr. Forerind. S. XII), har jeg anført en saadan, naar den var mig bekiendt eller faldt mig ind; paa andre har jeg leilighedsviis tilføiet en ny. Under dette, Trykningen selv ledsagende, mangehaande Estersyn er Udgivelsen bleven opholdt noget længere, end ellers vilde have været Tilfældet. Hvis med alt dette endnu en eller anden Unøiagtighed, som burde have været rettet, eller en og anden Trykfeil, som kunde være foranlediget ved Utydelighed i Manuscriptet, skulde have undgaaet min Dpmærksomhed (saaledes maa S. 148 læses *Tarum-Nae* og *Riær* istedet

for Tarm A. og B.), haaber jeg, at dette lettelig vil finde Tilgivelse.

Søvrigt vil jeg saavel med Hensyn til Arbeidets Niemed, Plan, Kilder &c., som til, hvad man af samme tør vente eller ikke vente, have henviist til Forfatterens egen Foreindring, hvorved jeg endnu vil bemærke, at han ogsaa stundum har benyttet utrykte Documenter, t. Ex. S. 149. Har nærværende Skrift, som ogsaa blot fører Titel af "Collectanea," end ikke al den Fuldstændighed, der kunde ønskes, saa maa det dog allerede i denne Form, og som et vigtigt Forarbejde, være alle Elskere af Fædrelandets Historie og Geographie meget kjærkomment, og det saa meget mere, fordi Prof. Oluffsen just besad mange specielle locale Kundskaber

af det Slags, som kun faa have Leilighed til at indsamle, og som tildeels nu ei engang mere kunne erhverves, efterat den Tingenes Skikkelse, hvortil de knyttede sig, er forsvunden, og fordi han derved blev i Stand til at indstrøe saadanne Oplysninger og Forklaringer, som neppe vilde have kunnet meddeles af nogen anden end ham, og uden ham maaskee for bestandig vilde have været tabte. I alt Fald var et Hielpemiddel af dette Slags hidtil et Savn i vor Literatur, og efter hvad der ved nærværende Arbeide er skeet til at afhielpe det, vil det være lettere for andre at bygge paa den lagte Grund, hvilket just ogsaa er det, Forf. har ønsket at maatte see (Forerind. S. XVI). Med Erkiendtlighed vil derfor vistnok det danske Pub-

licum modtage ogsaa denne sidste Frugt af
den indsigtsfulde Forfatters Arbeidsomhed og
Gavnelyst.

Kiøbenhavn, d. 14de Decbr. 1828.

L. Engelstoft.

Forerindring.

Under min Læsning af danske historiske Skrifter, og andre Danmarks Forfatning vedkommende Afhandlinger mødte det mig ofte, at jeg traf Navne og Steder, som jeg ikke kunde hense til bekjendte, og derover blev i Ubished om, hvor de laae, og hvad de ere blevne til. Jeg foretog mig derfor, som et Bidrag til Danmarks aldre Geographi, at optegne de Steders Navne, som saaledes vare forsvundne, og at bemærke hvad de nu hebde, eller hvad de ere nuomstunder. Jeg lod mig ikke nøie med at optegne hvad der saaledes leilighedsviis eller ved Hændelsen forekom mig; men jeg stræbte at give mit Arbeide saa stor Fuldstændighed som muligt. Til den Ende excerperede jeg efterhaanden alle de Bærker, hvori noget kunde formodes at være at finde til denne Hensigt, saasom Danske Atlas, Hofmanns Fundationer, Danske Magazin, Pontoppidans Annaler, Suhms critiske Historie og Danmarks Historie, Hvitfeldts Krønike,

som ogsaa de allerfleste Geographier og Topographier, foruden mangfoldige andre Skrifter, hvor jeg formodede at nogen Oplysning kunde faaes. Herved blev tilfidsst min Samling om ikke fuldstændig, hvilket neppe er at vente, men dog saa fuldstændig, at en fuldstændigere ikke let er at vente, uden at denne lægges til Grund til ydermere Udfyldning. Ved Udarbejdelsen tog jeg tillige noget Hensyn til Danmarks forrige Provindsler, Skaane, Halland og Bleking, da saa mange danske Adelsmand eiede Godser der, og skreve sig dertil, hvilket var saa meget mere nødvendigt, som ikke saa Herregaarde i disse Provindsler have samme Navn som nogle Herregaarde i det nærværende Danmark. Ogsaa til Hertugdømmet Slesvig har jeg taget noget Hensyn, men ikke til Norge eller til Holsteen, fordi jeg mangede baade local Bekjendtskab, samt alle øvrige Hjælpemidler, og fordi jeg nødig vilde vove mig ud der, hvor jeg ingen Besked vidste.

Det var tillige mit Hensyn, at dette Arbejde, foruden geographiske Oplysninger, ogsaa kunde meddele Underretninger om adskillige til Landets Historie og Geographi hørende Antiquiteter, og jeg har med Hensyn dertil givet dette Lexicon Navn af antiquariskt, hvortil det dog egentlig ikke svarer ganske, veels fordi mange af de anmærkede Forandringer af Steders Navne ere af et temmelig nyt Da-

tum, deels fordi de blot antiquariske Artikler, som her forekomme, ere ikke mange. Men da jeg haaber, at dette Lexicon vil finde Bisald som et Middel til især at vække Interesse for locale Mærkværdigheder, saa kan det ventes, at Mange maaskee ville finde Fornøielse i at tilfætte, hvad jeg har enten overseet eller forbigaaet, i hvilket Fald de sikkert vilde være fornøiede med at finde Meget gjort, saa det Manglende kan være let at udfylde. At medtage alle vort Lands antiquariske Mærkeligheder var uden for min Plan, der blot indskrænkede sig til at angive, hvad der hørte til hvert Sted. Hvorvidt jeg heri har været heldig nok, kommer deels an paa, hvor nøiagtigt jeg har opsporet Kilberne, hvori jeg just ikke har været forsømmelig, skjøndt naturligtvis Meget kan have unddraget sig min Opmærksomhed, deels paa, hvorvidt mine Kilber ere tilforlidelige. Heri tilstaaer jeg, at jeg ofte har været i Tvivl; men næsten ligesaa ofte sølt mig ude af Stand til at berigtige min Tvivl. For saavidt som mine Efterretninger grunde sig paa hvad jeg selv har hørt og lagt Mærke til i Landets forskjellige Egne, hvori jeg har fra mine yngre Aar, som næsten gik bort i indenlandske Reiser, et temmeligt udbredt Bekjendtskab, for saavidt, siger jeg, at mine Efterretninger grunde sig paa mine egne Bemærkninger, har jeg sjelden anført denne Auctoritet, deels fordi den vel ikke var vigtig, deels

forbi jeg torde vel haabe, at en Forfatter, som ikke kunde have nogen Interesse i ved saadanne Efterretninger, som her forekomme, at ville fremføre bitterlige Usandheder, ogsaa maatte kunde gjøre Regning paa, at man ikke heller vilde troe saadant om ham, da han i sit temmelig lange Skribent-Liv albrig har gjort sig Pylbig i nogen Sag af den Natur. For saavidt derimod som mine Angivelser grunde sig paa andres Auctoriteter, da har jeg ofte anført disse, men kun ofte, ingenlunde altid, og Aarsagen dertil er den, at, da jeg først begyndte dette Arbeide, forsømte jeg at citere til mine Excerpter, og jeg troer ikke engang, at denne Mangel er af stor Betydning. For det første ere de fleste trykte Kilder, jeg har brugt, vel i sig selv ikke meget tilforlidelige. Resen samlede eller sammenrapsede til sit Atlas danicus alt, hvad han kunde finde og hvad godt Folk vilde sende ham. Thura excerperede Resens Samlinger, og forsøgede dem med hvad han var istand til at faae. Pontoppidan brugte til sit danske Atlas Resens og Thuras Samlinger, og indhentede selv allevegne fra nye Efterretninger. Hofmann, som fortsatte Pontoppidans Arbeide og udfyrede tillige sin udgave af Fundationer med mangfoldige antiqvariske og historiske Bemærkninger, betjente sig af Resens og Thuras og Pontoppidans Samlinger, saa at Pontoppidan og Hofmann til

sidst bleve den Søe, hvori alle de forrige Vække samlede sig. Nu at forestille sig, at den ikke meget nøieregnede Resen, eller ucritiske Thura, den noget ilende Pontoppidan, just altid have været istand til at skille i de indkomne Beretninger det Urigtige fra det Sande, var virkelig hverken at troe eller at vente. Det er ofte, at Pontoppidan og Hofmann anføre blotte Almue-Traditioner, uden mindste historisk Grund. Ogsaa have senere Undersøgelser ofte berigtiget mange af de historiske Angivelser i Dancks Atlas og Hofmanns Foundationer. Dertil kommer nu, at Resen samlede til sit Atlas fra 1650 af, Thura, Pontoppidan og Hofmann tildeels mere end hundrede Aar efter ham, og de tre sidste brugte Meget af hvad Resen havde faaet fat paa, og i Pontoppidans Atlas og Hofmanns Foundationer have vi mange Anecdoter, som ikke ere yngre end fra 1650. Deraf er det klart, at, naar man i Aaret 1825 skriver et Lexicon som dette, saa maa mange af dets Beretninger være grundede paa Meldinger, som er 175 Aar gamle, og deraf følger naturligviis, at de ikke alle ere paalidelige; især gjelder dette om Levninger af fordums Borge og Befæstninger, hvoraf sikkert mange, som var tilsynne for Resens Correspondenter, nu ere forsvundne, men hvoraf dog mange ville findes nævne her, som endnu tilværende, fordi jeg maatte troe, at de eengang have været til, og ikke besad noget Middel til at komme efter, om de

ere det endnu, uden ved en byrdefuld og langsom Brevber-
ling, hvis Byrde og Langsomhed jeg frygtede og ffyede,
saameget meer som jeg maatte tænke herom, efter Erfaring
ved mange Feiligheder, que le jeu ne valait par la chau-
delle, at Uleiligheden var større end Nyttten.

Foruden de enkelte Urigtigheder, som kunne have ind-
sneget sig formedelst de første Angivelsers Upaalidelighed,
og som jeg har maattet medtage, fordi de i 175 Aar ikke
have været rettede, kunde nogle andre Feil maaffee være
indløbne af en gandske anden Oprindelse. Næmlig fra dette
lille Bærks første Tilbliven indtil nærværende reenskræve
Afskrivt til Trykningen har det været omskrevet fem Gange,
for at vedligeholde dets lexicalske Form, ved at indføre de
senere Tilfætninger og Rettelser paa de tilbørlige Steder.
Ved saa hyppig Omskrivning er det ikke at vente, at jo
mange Feil maatte indløbe, ligesom ikke heller, at de alle
have kunnet blive rettede; især frygtede jeg, at Angivelsen af
Stedernes Beliggenhed i Sogn og Herreder derved under-
tiden kunne være blevne forverlede. Imidlertid er jeg dog
vis paa, at fligt vil kun sjelden befindes.

Stedernes Beliggenhed er her allene angivet i Sognet
og Herredet, og større Omstændelighed heri har jeg anseet
for unyttig tildeels umulig. Jeg har kun brugt den ved
de Herreder, hvoraf ligebenævnte findes i flere Stifter eller

Provincier, saasom, naar et Sønder-Herred nævnes, har jeg tilføiet om det er Sønder-Herred i Falster, Laaland, Syl-land, der menes.

Jeg havde lettelig kunnet forøge dette Vericon med et Par tusinde Artikler, naar jeg vilde have taget med de mangfoldige Navne af nærværende Steder, som findes i de roskildske Bispers Jordbog, i Waldemar d. Andens Jordbog og andre; men uagtet afskillige af disse fordums Stedbe- navnelser ere temmelig forskjellige fra dem, Stederne nu have, og altsaa ofte vanskelige nok at gjenkjende, har jeg dog anseet dette for uforfødent, deels fordi mange af disse der henævnte Steders Navne ere blot forskjellige fra de nyere ved en anden Orthographie, deels fordi de ikke lettelig forekomme uden just i disse gamle Skrifter, hvor de des- uden ved Suhm og Langebek ere forklarede.

At jeg ofte har medtaget Artikler, som allene angaae en eller anden physicalsk Beskaffenhed, vil man maaskee ikke tykkes ilde om, og jeg bekjender, at jeg fortryder ikke at have givet denne Deel af min Bog et større Udstyr af dette Slags, thiøndt det just ikke naaer ind i det antiqvariske, men det hører dog til det topographiske. Ved at anføre Stedernes historiske Tildragelser, og nævne de med Ste- dernes Historie sammenknyttede vigtige Personer, har jeg vist været mange Gange meget kortere end Mange ønske.

Men een Gang maatte jeg dog minde mig selv — manum de tabula. — Til Slutning maae jeg vel indrømme Muligheden af, at man her ofte vil søge et eller andet Navn eller Sted forgjeves. Jeg har tidt nok selv fundet saadanne Mangler her, uden at have været i Stand til at afhjælpe dem. Men — jeg kalder denne Bog Collectanea af Collectanea, der aldrig forbre Fuldstændighed — og tillige et Lexicon. Intet af alle de Lexica, Verden hidtil har seet, er fuldstændigt; det var derfor ubilligt, om man ved dette vilde forlange denne Egenskab. Overalt har jeg tænkt, at ifald man ansaae et Værk som dette for nyttigt og interessant, vil enhver, som tænker saaledes derom, let bidrage til at erstatte det Manglende, som maatte forekomme ham.

A.

Abethield nævnes hos Krag (Christian III. Historie S. 69, 1ste B. i Oversættelsen) som een af de Herregaarde, Skipper Clemens's Tropper afbrændte. En Gaard af dette Navn har ikke været til i Jylland. Wolf (Encom. Regn. dan. S. 76) kalder den Albehtialdt, hvilket nok bliver Albet i Hornum Herred, Suldrup Sogn.

Aboe-Sysfel har, som nogle mene, sit Navn af Aboe i Dimslev Sogn, Ning Herred, hvilket dog Bedel Simonsen (Borgruiner 2det Hæfte S. 27) tvivler om, fordi Aboegaard, en fordums Herregaard i samme Sogn og Herred, og hvoraf endnu sees nogle Spoer, har ikke været saa betydelig, at enten Sognet eller Herredet har faaet Navn deraf. Men mod hans sammesteds yttrede Mening, at Aboe-Sysfel snarere kommer af Narhuus, nemlig saaledes: Narhuus hedte først *Nras*, det er *Nae-Mundingen* — deraf *Aboe* eller *Aeboe*, det er *Bolig ved Naen*; mod denne Mening, siger jeg, strider, foruden det Tvungne i Forklaringen, ogsaa dette: først at en betydelig Gaard ved Navn *Aboegaard* har virkelig været til; dernæst, at *Narhuus* i gamle Dage kaldtes og kaldes endnu hos

Ulmuen Nars. Selv Biskoppen af Aarhus kaldte 1408 Staden Nars (Danske Magazin 30te Hefte, S. 180), hvilket Navn uden Tvang uledes af Nars; men røber ikke nogen Sammenhæng med Naboe. Naboes Sysfel har derfor neppe sit Navn af Aarhus's ældste Benævnelse, men snarere af hiin Nabogaard i Drmslev Sogn. Herved kan dog mærkes, at dette Sysfel kaldes i Knytlinga-Saga S. 216 Npa-Sysfel, hvilket mere tyder hen paa Naboe end paa Nars. At man ikke sielden finder Aarhus skrevet Aahuus, siger just ikke meget, siden Orthographie aldrig i Middelalderen var en Sag, man lagde meget paa Hjertet, da man allerede den Tiid cacographerede trods vore Dages Orthogramer; thi selv de meest oplyste Adelsmænd vidste jo ofte neppe at bogstavere deres egne Navne. Saaledes seer man blandt mange andre, at den vist ikke uoplyste Adelsmand Peder Dre skrev sig verelviis Petter Drsse, Peter Dgse, Peter Dkse, Peer Drsse, Peder Drse, Peter Dr, med flere Varianter.

Nal Birk blev til Bittol Birk, siden Bjørnsholms Birk, er nu under Herredstinget.

Nalborg:Slot. Der har været et Slot i Nalborg, ældre og paa et andet Sted beliggende end det nærværende. Det laae sydost i Byen, i Nærheden af hvor nu Gammelmølle ligger. I Christian den Andens Tiid var der et Slot paa dette Sted. (Hoffmanns Foundationer 4de B. S. 8). For 40 Aar siden boede en Gartner der paa Stedet, som kaldtes Podemesteren paa Slottet.

Malehoved findes nær ved Vedelsborg og Lyb-
ring i Bends Herred i Fyen. Her kom Carl Gustav
Aar 1658 i Land over Fsen med sit Infanterie, men
Cavalleriet gik oven for Stendruphage fra Hiels-
minde. (See dette).

Kalholm, Christiansholm i Nysted Sogn, Musse
Herred, var forhen et meget stærkt befæstet Slot, blev
uden Tvivl anlagt i det 9de Aarhundrede. 1734 blev
det gjort til Grævskabet Christiansborg, hvilket Navn
efter Befaling blev forandret, da Slottet i Kjøbenhavn
blev kaldet saaledes. Det samme skeedte ogsaa med
Grævskabet Christiansøede.

Kalkiergaard, forstum Herregaard i Tulstrup
Sogn, Ring Herred.

Kalkirke laae paa Biørnsholm Mark i Slot Her-
red, omtrent der, hvor Biørnsholms eller Kloster Mar-
ked holdes.

Karensholm, forstum et Slot paa Arrild Mark,
Arrild Sogn, Hvidbing Herred.

Karidslevgaard, laae i Christiansstad Lehn.

Karhuusgaard var først de catholske Biskops
Residens i Karhuus, og kaldtes efter Reformationen
Kongens Gaard i Karhuus. Til denne Gaard var
allerede i Biskoppernes Tid Havreballegaard Ladegaard;
nu er den en forfalden Bygning, som hedder Bisgaard
eller Bispegaard, og har været brugt af Amtsforvalteren
til Kornmagazin.

Karhuus Lehn, siden Havreballegaards Lehn,
derefter Havreballegaards Amt.

Narslevgaard, forðum Herregaard i Narslev Sogn, Nafum Herred.

Narup, forhen Herregaard i Engsted Sogn, Lundtofte Herred.

Narupgaard, i Christianstad Lehn, Skaane.

Nasmark, Knuthenborg i Musse Herred.

Nastrup. See Agestrup.

Nastrup, Slot, Lehn, Amt af Herregaarden Nastrup i Venneberg Herred.

Nastrup, forðum Herregaard i Rouum Sogn, Rinds Herred, ligger nu under Lynderupgaard.

Nassie, Nasted eller Dsted i Boldborg Herred.

Nbels Slot i Slesvig skal være bygget af Valdemar I. Suhms Historie af Danmark. 7de Deel 719.

Nbildgaard, forðum Herregaard i Terslev Sogn, Terslev Herred.

Nbildgaard, forðum Herregaard i Hornum Sogn, Hornum Herred, nu to Bøndergaarde, har været beboet af nogle Marsviner, Gyldenstjerner og Parsberger.

Nbrahimstrup, nu Jægerspris. See dette.

Nblersborg, forhen Ddersberg, Dragsholm. S. Gjeldstrup.

Ngestrup, nu Nastrup, Sogn og Bye i Sønder Herred paa Falster.

Nsgierd, saaledes kaldtes forhen enkelte smaae Dele, eller Anparter i Saltkogerierne paa Læsøe.

Nggerkrog, forðum en Herregaard i Distrup Sogn, Øster Herred, Ribe Stift, er nu tre Bønder-

gaard. Som Herregaard tilhørte den 1544 Niels Krag.

Aggersborg var først en Kongsgaard, hvor Erik Menved ofte opholdt sig; den laae tæt ved Aggersund i Øster Han Herred imellem den nærværende Aggersborg Kirke og Herregaarden Aggersborggaard.

Aggersvold, Herregaard i Hjembe, Tude Sogn, er flyttet fra Kundbye Sogn, hvor den først laae.

Agnetes Kloster. See Gavnøe.

Ahlefeldts Hauge, forhen den Laurvigske, nu Classens Hauge, uden for Kjøbenhavns Østerport, laae i sin Tid til Nye Barto.

Alersted. S. Arelsted.

Allindemagle, fordum Herregaard i Allindemagle Sogn, Ringsted Herred, var længe Sæde for Familien Bilbe.

Allingkloster, laae i Grønbe Sogn, Lysgaard Herred. Den nuværende Allinggaard var dette Klosters Ladegaard.

Allislev, fordum Herregaard i Allislev Sogn, Baarse Herred, blev af Frederik den Fjerde ublagt til Rytterkobler. 1670 tilhørte den Christopher Ulfeld; nu ligger den under Bregentved.

Almind Sysfel har sit Navn enten af Almind Bye i Bruse Herred, eller, hvilket nok er det rigtige, Almind i Lysgaard Herred.

Almstrup, fordum Herregaard i Ulke Sogn, Lundtofte Herred.

Alnerup laae i Malmøhuus Lehn i Slaane.

Ulrøe, en *De* i Mundingen af Horsens Fjord; her skal Hamlet være overvundet i et Svæslag (Suhms Hist. af Danmark 1ste Deel S. 404). En Dronning Ulrune skal være begravet her.

Ulsbjerggaard, fordum Herregaard, nu en Bondeggaard i Torslev Sogn, Øster Han-Herred.

Uls Slot, saaledes kaldtes længe Slottet i Norborg paa Uls, som blev bygget i det ellefte Aarhundrede.

Uls Sogn i Hinsted Herred; her var i forrige Tider Saltkogerier.

Ulsted. S. Akersted.

Ulsøe, en Holm i Bang Sogn, Hindborg Herred, hvor der skal have ligget en Borg eller et Slot.

Ulsøe Herred anfører U. Berntsen (1ste Bog 2 Part. S. 182) at være i Roeskildegaaards Lehn, men det er Ulsted Herred, han mener, S. *ibid.* p. 192.

Amager siges at have i forrige Tider haft en betydelig Skov, der skalde være bleven ødelagt under Kjøbenhavns Beleiring, deels af de Svenske, deels til Byens Forbrug. Dette er et temmelig almindeligt troet Sagn. Imidlertid maae det dog bemærkes, at mange Mænd, som længe have været bekiendte med det nuværende Amager, ikke have fundet noget Spoer af fordums Skove, saa som Trærødder, Skovplanter ic. Wolf (Encomion Regn. Daniæ fra 1654) taler intet om Skov paa Amager. Arnt Berntsen (Danmarks frugtbare Herlighed 1 B. 1 P. S. 51 fra 1656) siger, at der paa Landets syndre Ende var en liden Skov. Thura (Amager S. 5 og 8) taler om fordums Skov

der, som ikke synes at have været ubetydelig, hvorfor han anfører nogle Breve af Frederik den 3die, hvoraf i eet af 1659 befales, at 120 Træer skulde udvises og sættes i Favn. I disse Breve tales om at udvise ti Egetræer af Dragøers Lund til Amager-Broes Reparation, om tolv Træer til det kongelige Bryggeri — om Krudt til at sprænge Knubberne, som alle ikke kunde sendeslaaes, hvilket viser at Talen har været om store Træer. Thura siger ogsaa, at nogle faae Egetræer paa Østkanten af Amager vidne om fordums Skov der. (Thura skrev 1758). I Frederik den 3dies Brev af 15 Marts 1659 hedder det: at der erfares, at der ubi Lunden paa Amager skal findes gandske faae gode Træer. (Thura Amager S. 6). De nu paa Landet værende Smaa-Lunde, de saakaldte Remisser, ere senere Plantninger anlagte for Bildtets Skjld.

Amager-nye-Vester-Prindsens Amager; saaledes kaldtes den søndre Deel af nuværende Frederiksberg Byes Allégade, østre Deel ned til Vesterbro og gamle Kongevei; har sit Navn af 20 eller 24 Familier fra Amager, som nedsatte sig der omtrent 1650. Prindsens Amager kaldtes Stedet af en Lystgaard, hvilken Frederik den Fjerde som Kronprinds byggede et Sted, hvor nu Hauger ere; denne Gaard kaldtes Prindsens Gaard paa Amager. (See denne Artikel). Dette nye eller Vester-Amager nævnes undertiden nye Hollænder Bye. I Haugen ved Ragnborg ved Runddelen foran Kirken staae endnu to ægte Baldnød-

træer, som ere meget gamle, og uden Tvivl de største og ældste af dette Slags i Danmark. De skulde være plantede af hine Amagere ved deres Nedsættelse her, og ere derefter næsten 180 Aar gamle. Nye Amager Sogn nævnes i Modelbogen over Kjøbenhavns Amt. Af Bogen sees, at dette Sogn har bestaaet af Gaarde og Huse paa Vesterbroe og gamle Kongevei, samt at Nye Amagers Mark strakte sig i Osten omtrent ligesaa langt, som nu Vesterbroe; thi bemeldte Modelbog melder, at Ladegaarden havde til sydlig Grændse Nye Amager Marker. See mere under Prindsens Gaard paa Amager. I øvrigt er denne Byes Mark tillige med de Torde, som ligge paa begge Sider af Fredriksberg Allee, samt Fredriksberg Byes Mark og Torde mellem gamle Kongevei og Ladegaardsveien, tilhøbe den forsvundne Landsbye Soelbergs forrige Marker, hvoraf en Deel kom under Kjøbenhavns Slots Ladegaarde, og en Deel enten under Nye-Amager eller Vesterbroe og Fredriksbergbye.

Amagerbroe var en Broe mellem Kjøbenhavn og Christianshavn, der hvor Christian den Fjerde siden 1620 anlagde Knippelsbroe. Aar 1565 faldt Kong Frederik den anden i Vandet under Amagerbroe, og Jørgen Brahe, som vilde hjælpe ham, faldt ogsaa ud, og døde nogle Dage efter. S. And. Sør. Bedels sørgelige Liigprædiken Frederik den Anden til Gre. Kbh. 1588. Endnu i Frederik den Tredies Tid hedte denne Broe endnu i det mindste ikke altid Knippelsbroe; thi 1659 blev en kongelig Ordre udstædt at der skulde

ubvises ti Egetræer af Dragøers Lund til Amagerbroes Reparation. (Thuras Amager S. 6).

Amel Gede, Veyrup Sogn, Sønder Hald Herred, menes at være den Valplads, hvor Amelad (Hamlet) blev slagen og dræbt af Wigleth, Konge i Leire. (Saxo, ed. Stephanii, IV. p. 59).

Anolt, Den Anholt.

St. Anthoni Kloster var først paa Beldringe, Baarse Herred, og blev siden flyttet til Præstøe. Dets Filial, Anthoni Kloster i Kjøbenhavn, laae i Christensbernikovstræde. Hjørnehuset af dette Stræde og Østergade (den saakaldte Bildmand) er en Levning deraf. (Sønges Beskrivelse over Kjøbenhavn 2den Deel, et Haandskrift paa Kongens Bibliothek).

Arrildgaard, forhen Herregaard, hvis Ruiner sees i Hørup Sogn, Hvidding Herred.

Asmund Kloster, Asmild Kloster ved Viborg, forhen St. Margarethe Kloster.

Asserboe Slot laae noget vesten for Tibirke Kirke i Holboe Herred; var i Kong Hanses Tid eiet af Rigets Hofmester Poul Larmand, som blev myrdet paa Hvidebroe og af Morderne kastet ud i Kanalen. Dette Slot er siden ødelagt af Flyvesanden. I Asserboe Slot var et af Biskop Absalon stiftet Kloster for Carthäuser Munke. Münters Reformations Historie 1ste Deel S. 108.

Assistens Kirkegaard. Nu omstunder har Kjøbenhavn kun een, nemlig den uden for Nørreport. Men i forrige Tider har der været tre saadanne Kir-

fegaarde: een i Borgergaden, der hvor nu Gaarden Landgreven er; een i store Fiolstræde, hvor Gaarden og Pladsen Linden findes, og den tredie var paa Gammel Mynt, som kaldtes Bismar. Den sidste var en Deel af St. Clara Klosters Kirkegaard. Disse tre Assistens Kirkegaarde bleve udfisktede, og tildeels solgte i Lodder til de Omkringboende i Aaret 1760, da Assistens Kirkegaarden uden for Nørreport blev indrettet. (Af Konges Beskrivelse af Kiøbenhavn 2den Deels 7de Kapitel, et Manuskript paa Kongens Bibliothek).

Ustrup, fornum Herregaard i Brøns Sogn, Hvidding Herred, nu to Bøndergaarde.

Uvindsbergh, Uvindsberrigh, Uunsberg. S. Torkelstrup.

Aurea insula. S. Guldhalm.

Urelhoved, en Bøndebye, som blev nedlagt, og deraf giort Herregaarden Lindersvold i Farøe Herred.

Urelsted, (Saro kalder den Ulersted.) Ulfstedbye i Ulfsted Herred. Ved denne Bye var det efter Saros Fortælling (i 10de) Bog, at Magnus den Gode, der satte efter Svend Estrithsen, blev kastet af Hesten; den blev styrtet for en Hare, hvorved Magnus faldt ned paa en Træstub, hvilket Fald voldte hans Død.

Urelvold, Urelhuus, Steileborg, Stegelborg, Stegeborg, Stekkeborg, det ældste Slot eller Fæstning i Kiøbenhavn anlagt af Biskop Absalon der, hvor Christiansborg nu ligger paa Den Tisnæs, som ogsaa kaldtes Skarnholm, nu Slotsholm, hvoraf endnu Slots-

holms Bøgt. Absalons Børg i Kjøbenhavn kaldtes vel ofte med det Navn Arelvold, dog er dette nok mere et Slags poetisk Benævnelse, da det neppe har været Stedets egentlige Navn, eftersom Kjøbenhavns første Slot sædvanlig i historiske Documenter hedder blot Castrum de Hafn. (dog med Undtagelse af, at Hvidtfeld S. 526 beretter, at Arelvold blev paa nye opbygget og befæstet Aar 1363).

Arelvold, i Landskrone Slots Lehn i Skaane.

Azertorp, Asfertorp, Malmøehuus Lehn i Skaane.

B.

Badstuer vare forhen meget almindelige i Danmark. Terpager, Rip. cimbric. 547 viser, at de gik af Brug i Anledning af Frygt for Smitte af Spebalsfæhd eller andre smitsomme Sygdomme.

Baldershøi, Tune Sogn, Tune Herred; her siges det, at Balder er begravet.

Baldersteen, en stor Runesteen, som efter Worm (Monument. 318) skal ligge paa Fielrad Mark i Fleskum Herred, hvor den ligger endnu.

Baldringgaard, Malmøehuus Lehn i Skaane.

Ballegaard, forðum Herregaard i Tøgerup Sogn, Gram Herred.

Ballerup. Malmøehuus-Lehn.

Ballumgaard, eller Bailumgaard, forhen en Herregaard, nu en Bondegaard i Hiet Sogn, Harre Herred.

Bannerslund, Ellinggaard, Elling Sogn, Horns Herred, Vensyssel.

Barfred kaldtes Steder, som vare Fristeder eller havde jus asyli. Valdemar den Tredie, eller Dronning Margrethe forbød 1396 at bygge nye Fester eller Barfred. Utsaa kunde fra den Tid af ingen Herregaard indrettes med Grave eller med anden Befæstning. See Kosof Anchers Danske Lehnret S. 56 og sammes Lovhistorie 2den Deel S. 556, hvor, som ogsaa hos Hvitfeldt S. 608, Forordningen staaer. Efter denne synes det, som om Fester eller befæstede Steder vare Barfred, eller havde, eller deres Eiere tiltog sig at tillægge dem jus asyli. Det lader ogsaa, som Anledning til Forbuddet var mere den Beskyttelse, Festerne Eiere gave Forbrydere, end just Kongernes Frygt for aristocratisk Dvermod og Trods. Men ved Kong Hanses Haandfæstning blev det igjen enhver tilladt at befæste sin Gaard. Følgelig fra 1396 til 1481 var det ikke tilladt at befæste Herregaarde (og fra dette Tidsrum kan man ikke heller anwise nogen Herregaard, som har Grave eller anden Befæstning). Om Barfred læses noget i Antiquariske Annaler 2det B. S. 357 ff., hvor man seer, at Barfred vare ikke altid befæstede Borge eller Herregaarde.

Barsebek. Landskrone Slots Lehn.

Bassøegaard i Veiløe Sogn, Hammer Herred, fordum Herregaard, siges at være nedsjunket i Stranden.

Bastrup, Marsvindslund, Bium Sogn, Lysgaard Herred.

Baunergaard, siden Rassenberg, nu Juulsberg, Munsberg Sogn, Binding Herred, var Ladegaard til Nyborg Slot.

Beenggaard, forbum Herregaard, nu en Bondegaard, Biert Sogn, Tyrstrup Herred.

Bekke i Andst Herred; paa denne Byes Mark ligger eller laae en overmaade stor Steen, hvilken Harald Blaataand begyndte at lade flæbe hen til Telling. Jvf. Antiqu. Annal. 4de B. S. 114 ff.

Bekkeskov i Christiansstad-Lehn i Skaane.

Bekmark, forbum Herregaard i Glynder Sogn, Skodborg Herred.

Belling, en fordums Herregaard i Sønder Kirkeby Sogn, Sønder Herred, paa Falster, hvoraf der findes endnu tydelige Levninger paa Corfelike Mark. Aar 1365 eiedes den af Jens Pedersen til Balling (Hvitfeld 538), 1452 var den eiet af Mogens Falster; 1545 var der atter en Mogens Falster til Belling, der til lige var Landsdommer i Lolland (Danffe Magazin 27de Hefte S. 88). 1576 var den eiet af Jens Falster. Aar 1581 var den eiet af Mogens Bielke; 1709 af Eiler Kruckov. En Frederik Barnewig, som var født paa Nykjøbings Slot 1621, og døde 1653, eiede ogsaa Belling. Dennes Fader (som var kommen fra Mekslenborg, og siges at have været den første, som indførte Urte- og Hvedeavl i Lolland) eiede Rudberggaard i Lolland, og vor Dronning Sophias Hofmester og Befalingsmand paa Nykjøbing Slot. (See Worms Lexicon over lærde Mænd, under Barnewig). Corfits

Ulfeld nævnes ogsaa som Eier af Belling. S. Høsts Ulfelds Levnetsbeskrivelse strax i Begyndelsen. Formodentlig er denne Gaard, som, efter de endnu tilsynværende Grave og Plantninger, maa have været meget betydelig, i Forstningen af det attende Aarhundrede lagt under Corfelike, hvilken Gaard Dronning Sophia blev Eier af 1605. I Rohdes Samling til Lølands og Falsters Historie 2den Deel S. 165 findes, at i Dronningens Tiid (det er fra 1588 til 1631) blev afbrudt Gaarde i Bellinge- og Corfelike, d. e. Kaaseløse (en forhenværende Landsbys af 6 Gaarde), og Jorden lagt under Gaardens (Corfelike) Nol, som opstod af den sidst nævnte Landsbys. (S. Kaaseløse).

Beltebjerg laae i Helsingborg Slots Lehn.

Benzenslund. S. Donnerup.

Berghe, Bierregaarden, for kort siden to Bøndergaarde, nu en Nolsgaard under Corfelike, Søndre Herred, Falster, var forhen en Herregaard.

Bernstorff. S. Fasangaard.

Berretsgaard. S. Guldborggaard.

Bidstrup Slot, Ruiner deraf sees ved Bidstrupgaard i Sømme Herred; var en betydelig Gaard for Biskoppen i Roeskilde, derefter Ladegaard til Bispesgaarden i Roeskilde, derefter til Roeskilde Gaard og omfiden af Frederik den Tredie givet til Kjøbenhavn; nu er den som bekjendt Succesor af Kjøbenhavns Daareliste.

Biellerup, forhen Dronningborg Slots Ladegaard, østen for Randers.

Bierby, i Horns Herred, Wenspsæl, er den berømte H. Grams Fødebye.

Bierg, som er Endelsen paa saa mange danske Landsbyers Navne, betyder just ikke altid et Bierg; thi mange af de saaledes benævnte Landsbyer ligge paa Sletter, ja i Dale. Aar 1135 forekommer Tybierg Herred skrevet i et Document Tiutha Byers Herred.

Birkebjerg laae i Christianstad Lehn.

Biersgaard i Helsingborg Slots Lehn.

Biersøholm i Malmøehuus Lehn.

Biervoedgaard, Christiansstad Lehn.

Bjerget ved Roeskilde, forhen St. Jørgens Bjerg.

Biernede Kirke i Ulsted Herred er bygget i det tolvte Aarhundrede af Biskop Absalons Fætter, Sune Ebbesen. Den har en meget usædvanlig Bygningsmaade; dog er det kun den nederste Deel deraf, som danner en Klotunde, der er tilbage af den oprindelige Figur.

Bilgrav, forhen en bispelig Gaard i Balling Sogn, Rødding Herred. S. Holmgaard.

Billesborg, engang Rubølle. S. Egevie.

Billesholm, Helsingborg Slots Lehn.

Birkholm. S. Erling.

Biskopstorp, Bisgaard, Beesdrup, Bisdrup, Bistrup, Beistrup; under disse Navne forekomme mangfoldige Steder og Levninger og Minder. Disse have tilhørt Biskopperne i det catholske Tidrum, og af dem været brugte, deels som Ladegaarde, deels som Residenser eller Lyststeder.

Bispegaarden, et Sted neben for Børglum Kloster i Bønslyst, hvor Biskopperne af Børglum havde deres Residens.

Bispegaarden i Kjøbenhavn, nu Studiigaarden, var i den catholske Tid de roestildste Biskops Residens, naar de opholdte dem i Kjøbenhavn. 1539 gav Christian den Tredie den til Universitetet, og forordnede tillige, at Universitetet maatte have sin Wiin- og Alskjelder fritagen for Told, dog allene til Doctorernes, Magisterens og Studenterens Fordeel. Christian den Fjerde ombyggede denne Gaard 1600. Af den forrige Bispegaard er intet tilbage, undtagen den lave Bygning i det nordøstlige Hjørne, hvor Consistorium holdes, og hvor der er en Sal og et Par hvelvede Smaakamre ved Siden, forhen Munke-Celler, samt to hvelvede Kjelbere, som bleve bestemte, een til Carcer for Studenter, den anden til Fængsel for Universitetets Bønder. Denne Reliquie fra det 16de Aarhundrede havde Christian den Fjerde Agtelse for, og lod den staae. Christian den Femtes Navnetræk derpaa lader formode, at han har ladet den oppudse. I Ildbranden 1728, der fortærede den hele øvrige Studiigaard, blev denne lave Bygning skaanet, og er saaledes nu den allercældste Bygning i Kjøbenhavn (noget af Helliggeistes Kirkes Capel maaskee undtagen).

Der har endnu været een Bispegaard i Kjøbenhavn; en Gaard, hvorom man nok har læst noget i Pontoppidans Origines Hafnienses, men som man, saa-

vibt jeg har kunnet bringe i Erfaring, enten ganske har glemt, eller ikke lagt Mærke til, uagtet Huset var temmelig i Dine faldende, og stod i den meest gjennemløbne af alle Kjøbenhavns Gader. Dette Huus er No. 34 paa Hjørnet af St. Jørgensgade og Østergade. Smidlertid, uagtet Pontoppidan i Origines Hafnienses p. 169 o. f. gjorde opmærksom paa, at de Lunde- Erkebisper ogsaa havde deres egen Gaard her i Byen, og uagtet han af Documenter godtgjør tydelig, at denne Gaard laae paa det nys bestemte Sted, saa har den som sagt næsten ubemærket ligget hen til i Aaret 1826, da den blev nedbrudt og ombygget. Den laae, anfører Pontoppidan: Norden for Nicolai Kirke, og imellem tre Byfens Stræder. Det første passer, det andet ligesaa, thi den støder til Østergade, St. Jørgensgade og Strædet, som fra lille Kongensgade gaaer langs den forrige Kirkegaard. Pontoppidan anfører af et Synsbrev af 1513, at et Huus blev opsat vesten op næst til Erkebispens Gaard, som maatte brydes ned igien, fordi det var sat og bygget paa Adelsbyfens Stræde. Han taler ogsaa om en frie Residentiam, som Præsten skal iboe, liggende vesten næst op til Archebispens Gaard, og formoder at det var den Residents, som i hans Tiid (og længe efter) tilhørte Nicolai Kirkes ældste Capellan; men denne Gaard ligger østen, ikke vesten op til Erkebispens Gaard. Maafee her er et urigtigt Udtryk, og at istedenfor vesten skal læses østen, eller at det skal antydes, at Gaarden imod vesten stødte til Erkebispegaarden; dog er det

muligt at senere Forandringer have voldet, at man ikke kan hitte Rede deri.

Denne nu nedbrudte Gaard var imidlertid ikke den oprindelige. Denne blev omtrent 1629 ombygget, og havde neppe videre af sin første Bygning tilbage, end de store hvelvede Kjelbere. Gaarden var i en lang Række Aar beboet af Wiinhandlere. Fra een af disse skriver sig ogsaa det lille Steenbillede, eller den Steensfigur, der som en Afviser stod paa Hjørnet af Huset mod Nstergade og St. Jørgens Stræde; hvilket Billede ikke var, som man har troet, St. Jørgens; men det skulde forestille en Bacchus. Gaarden var ellers en Tiidlang een af de anseeligste i Byen, og Abraham Kall har sagt mig, at den i Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Tiid ofte var beboet af udenlandske Ambassadeurer. At der var en underjordisk Gang fra denne Gaard hen til Nicolai Kirke, har været paastaet; men hvorfor skulde Erkebiskoppen behøve den — dog vel ikke for at snige sig til at gaae i Kirke?

Den nuværende Bispegaard i Kjøbenhavn var i Førstningen det andet Raadhuus i Staden. Det første laae paa Hjørnet af Klædeboderne og Nørregade, som ved Magelæg kom til Kannikerne ved Frue Kirke, hvorpaa det andet Raadhuus paa Hjørnet af Nørregade og Studiistræde fremstod. Under Christian den Første, Aar 1479, blev dette Huus eller en stor Deel deraf laant til Universitetet, det fik Navn af Studium eller Studiigaarden, og Strædet, som gaaer der forbi,

der først hedte Raadhuusstræde, blev nu kaldet efter Studiet Studiistræde. Laanet var paa 10 Aar; Borgerskabet og Raadet villigede nødig heri. Efter de 10 Aars Udløb toge de derfor (under Borgmester Esbern Skeifwer) deres Raadhuus tilbage, og jog Lærerne bort. Men 1491 befoel Kongen, at Professorene og Mestrene skulde have det igjen. 1512 tog Kong Hans det hele Raadhuus til Studiegaard. 1540 fik en Professor Theologiae, som tillige var den første evangeliske Biskop i Sjælland, denne Gaard til Residents; siden har den altid været Bispegaard, og været beboet af Biskoppen over Sjælland, der tillige var Professor Theologiae. S. mere under Universitetet i Kjøbenhavn.

Bispensøe, Ulriksdal ved Maribo.

Biørnøse, fordum Herregaard, Flemtofte Sogn, Bang Herred.

Biørnholm, Baronie, nu Herregaarden Høgholm, Tiirstrup Sogn, Sønder Herred, Aarhuus Stift.

Biørnkær, fordum Herregaard, laae i Skoven ved Giersdorfslund, Hads Herred.

Biørnsholm. S. Vittskøl.

Biørnsholm. Saaledes kaldtes en Tiiblang en opfyldt Plads i Kjøbenhavns Havn. Grosserer Biørn (Lyge Nothes Svigerfader) dannede denne Plads, ved der at lade henføre den Jord, som blev opgravet ved Dokkens Anlæg.

Biørstrup, Malmøehuus Lehn.

Blaataarn, et Taarn paa det gamle Slot i Kjøbenhavn, der brugtes til Arresthuus for Hoffet og

Kjøbenhavns Amt. Dette Taarn, hvori Sophia Amalia saa længe holdt Eleonora Christina indspærret, var i det nordøstlige Hjørne af Slottet, og blev med det øvrige nedrevet af Christ. VI. Ved Langebroe blev et nyt Arresthuus bygget, hvilket fik nu Navn efter det forrige Blaataarn.

Blodhøi, en Bakke mellem Jordhøi og Dvinde-
rup ved Slangerup. Her stod 1148 et blodigt Slag
mellem Svend Grathe og Knud.

Blusseborg, et Slot eller Fæste ved Slesvig.

Bodum Bisgaard, Bodumgaard, Kefs Her-
red, Bodum Sogn.

Boelsgaard, nu Hvidkilde, under Baroniet Lehn,
Egense Sogn, Sunds Herred.

Boesekloster, Malmøehuus Lehn.

Bollen, forðum Herregaard, nu Bondegaard,
Komlund Sogn, Nørlyng Herred.

Boltinge, en Landsbye, hvoraf Boltinggaard,
Gudme Herred, blev oprettet.

Boluer, Boller, Udt Sogn, Bierge Herred, Nar-
huus Stift.

Bommegaard, forhen Herregaard, nu Bonde-
gaard, Skibet Sogn, Tyrild Herred.

Bonderup, Lerkensfeldt, Vesterbølle Sogn, Rinds
Herred. See Svingelberg.

Boolsgaard har ligget paa Hvidkilde Mark i
Tyen, og er uden Tvivl det ældste Hvidkilde.

Booltstøfte, Helsingborg Slots Lehn.

Borg, Pedersborg, ved Sorø, var forhen en betydelig og meget stærkt befæstet Borg, hvoraf der endnu er Levninger.

Borgvold, ved Grønlunds Færgested paa Møen, har været et befæstet Sted.

Borgvold, fordum Herregaard i Skrydstrup Sogn, Gram Herred. Et andet Borgvold laae i Søgerup Sogn, samme Herred.

Borgvold, en Deel af Dannevirke.

Borgvold, store og lille. Levninger af Viborgs gamle Fæstningsværker.

Boringkloster, Malmøehuus Lehn.

Bornholms fire Herreder: Øster, Nørre, Vester og Sønder-Herred hedte fordum Hasle-, Michlings-, Hemminge- og Rodne-Herreder.

Borre, et fordum Slot ved Maribo.

Borre var i Kong Hanses Tiid en Kjøbstad paa Møen, som laae der, hvor nu Landsbyen Borre ligger. Den kaldtes Burgh, siden Østerburgih, Borøe, Borrig; den blev ødelagt af Lybekkerne 1510.

Borrebye, Malmøehuus Lehn.

Borrebye, Maglebye Sogn, Vester Flakkebjerg Herred, er bygget af Chr. Friis 1605 og 6, for, som berettes, 80,000 Rdlr. Forhen stod det gamle Borre paa den nordre Side af Søen. Dette gamle Borre og det nærværende Borrebye har nok sin Oprindelse fra et Kloster i Skielshør. Endelsen bye er meget usædvanlig for en Herregaards Navn.

Borreknolden eller **Præsteborren**, vesten for Lodbhusene ved Grønsund, Falster, en Banke, hvor man siger der har ligget en Borg eller et Fæste, ligeover for Borgvold paa Møen.

Borrenakke, et Sted paa Egense Mark, Baalse Sogn, Sønder Herred, Falster, hvor det siges, at der har ligget en Borg.

Borreslot, Rudera deraf findes i Uggeløse Sogn, Liunge-Frederiksborg Herred.

Borreveile Skov ved Lindholm, Gievninge Sogn, Boldborg Herred, var forhen meget berygtet som Dpholdsted for Røvere, især for Rødsfiæg og hans elleve Brødre eller Sønner.

Borupkloster siges at have ligget i Borup Bye, Giorløse Sogn, Strøe Herred.

Borrøe, et fordums Slot, som laae i Maribo Sø.

Bovbjerg, et Forbjerg mod Vesterhavet, Fjaltring Sogn, Vandfuld Herred.

Braadsgaard, siden Trollegaard, nu Holsteenborg, Bendslev Sogn, Vester Flakkebjerg Herred.

Brandholm, fordum Herregaard i Brande Sogn, Nørvangs Herred.

Brandstrup. S. Faldborg.

Brarupkloster laae ved Brarup Sø, ved Brarup Bye, Falster.

Brattingsborg, nu Sollemarkgaard paa Sam Søe, skal være nedbrudt af Marff Stiig, og Borgen paa Hjelm opbygget af Materialerne.

Brattingsborg siges ogsaa at have ligget der, hvor nu Norøse-Søe er i Øster Han Herred, hvor den skal være nedstunken, hvilket dog nok er en Fabel. Ligesaa skal Brattingsborg have ligget i Kleitrup Sogn, Rinds Herred, og mange flere Steder.

Brederiis, Fredensriis, fornum Herregaard i Jegstrup Sogn, Hvetboe Herred. Om denne Gaard findes anmærket, at den var et Barfred, eller havde Jus asyli.

Bredskorp, en Landsbye, som blev nedlagt 1729, og Knuthenlund i Stokkemark Sogn, Musse Herred, deraf oprettet. (Skrives ogsaa Bredskorp).

Bredstrup, Landsbye i Elboe Herred; paa dens Mark sees endnu Levninger af den svenske Beleirings-Armee for Fredericia 1657.

Bremerholm i Kjøbenhavn, nu Gammelholm, skal have sit Navn af at Kjøbmændene fra Bremen og Embden fornum havde deres Dplagssteder der. Nogle mene ellers, at Stedet kaldes saaledes, fordi nogle Skibsbygmestere, som Christian den Tredie kaldte ind fra Bremen, nedsatte sig her. Bremerholms Anvendelse til Orlogsflodens Bygning med Værksteder, Reberbaner, Smedier o. s. v., skedte i Begyndelsen af Frederik den Andens Tiid 1563, da ogsaa en Navigations-Skole anlagdes der.

Bringebjerg, et høit Bjerg ved Holsteenborg, Vester Flakkebjerg Herred.

Brobyeværk, Brobye Sogn, Salling Herred, var i Midten af det 17de Aarhundrede en af Anders

Bilde anlagt Geværfabrik. I April 1826 blev paa en Auction i Kjøbenhavn over Konstsager og Oldsager, bortsolgt en Spadon, eller et Slags Spyd, som var mærket: Brobye.

Bro Herred, et Herred i Nærheden af Kolding, havde sit Navn af Broen over Kolding Aae; Wolf Encom. p. 27. I Waldemars Jordebog forekommer dette Herred ikke, ligesaa lidt som hos A. Berntsen. Maaſkee det er Bruſt Herred.

Broustkov, Brottkov, Bragtkov, Brudtkov, nu Bratstkov, Herregaard i Øster Han-Herred.

Brunmosegaard, forðum Herregaard i Svinbinge Sogn, Gudme Herred.

Brunlund, et af Dronning Margrethe bygget Slot ved Aabenraae, som endnu er til. Dette Slot er efter Thuras Mening i Danske Vitruvius kun Begyndelsen til, eller Portuset til et stort Slot, som Dronningen vilde bygge.

Brunlunds Amt nævnes sammesteder, hvilket viser, at Slottet skulde have været betydeligt, og Amtet være nævnet efter samme.

Brøndshøi, et kongeligt Boldsted paa Møen, ved Indløbet til Kjøbstaden Borre. Det nedsaak den 1ste Februar 1625.

Brøndshøiskandse laae ved Bussemærk Søe, nær Mandemærk Bye paa Møen. (Paludans Beskrivelse over Møen, 2den Deel).

Brystenborg, Williamsborg, en Aulsgaard i Daugaard Sogn, Hatting Herred.

Ruberg Høi; her er Rubera af Capellet zum finstern Stein, hvor Erik Ploppenning blev dræbt efter hans Broder Abels Foranstaltning af Lave Gudmundsen, Cosel Sogn, Hutten Amt. (Suhms Hist. af Danm. 10de Deel, S. 143).

Buggesgaard, forhen Herregaard, nu Bondegaard, Drmslev Sogn, Ring Herred.

Bundgaard (Bondegaard), saaledes kalder Almuen i Jylland adskillige Gaarde i Bønderbyerne, som sædvanlig ere større end de almindelige. Formodentlig ere saadanne Bundgaarde forhenværende Kongsgaarde eller Hovgaarde, som bleve til Selveiergaarde, hvilke af Trælbonderne have faaet dette Hædersnavn, med hvilket de ikke længere torde bære deres egne Gaarde eller Trælgaarde.

Bunderup, forðum en Landsbye i Sønder Ternløse Sogn, Mærløse Herred, er lagt under Herregaarden Knapstrup.

Burgundarholm. S. Bornholm.

Bybjerg, et høit Bjerg i Feldsted Sogn, Lundtofte Herred; kaldes ogsaa Nørbjerg.

Bygholms Lehn, siden Stjernholms Lehn og Amt.

Bygholms Mølle ved Horsens, og Aarhus Mølle ere mærkelige, fordi de ere maaskee de eneste Møller i Danmark, som have egentlig Møllevang. Den første er berettiget til at male for Horsens, den anden for Aarhus.

Bygholms Slot, nu Bygholms Herregaard i Hatting Sogn, Hatting Herred, var et kongeligt Slot, bygget af Erik Menved Aar 1313, derefter opkaldtes siden Bygholms Lehn. Slottet laae et par hundrede Skridt fra det nærværende Bygholm, paa en Banke. Slottet blev tilligemed Kalløe nedbrudt 1320, ifølge af Christopher den II'dens Haandfæstning, hvorefter mange flere faste kongelige Slotte bleve nedbrudte, hvorfor ogsaa Hvitfeld siger S. 413, at saamange øde Voldsteder sees i Riget. Bygholm Slot forsvandt da, og de siden opbygte Huse leed af en Ildbrand. 1695 blev Bygholm nogenlunde opbygget af en General Kansau. Ved Bygholm er en Banke, Slangebierget kaldet, hvor der er Rudera af et Fangetaarn. S. mere ved Stierholms Slot.

Bøgehøi, en stor Høi i Drmslev Sogn, Ring Herred.

Bøghoved, et Slot tæt ved Gammel Haderslev, som siden kaldtes Haderslev-Huus.

Bønned, fordum Herregaard, nu Bondegaard i Horbeløv Sogn, Sønder Herred, Falster. Den blev nedbrudt 1700. 1520 eiedes den af en Arild Ulfskand. (Gram: Kbhns Vidensk. Selsk. Skrift. 3die Deel 337). I Bondegaarden findes endnu nogle Møbler fra denne Herregaards Tiid (et Sængsted iblandt andet), og i Haugen ere nogle udmærkede Frugttræer.

Børglum Kloster, nu en Herregaard, Børglum Sogn, Børglum Herred, forhen et Præmonstratenser Kloster.

Børglum Stift, siden Vendelboe Stift og Hjørring Stift, nu Aalborg Stift.

Børslund nævnes i Vedels Sars CCCLXV, som et Sted, hvor Absalon slog Venderne.

Bøttigersholm, Karup Sogn, Lunde Herred; hedte først Kyle, siden Dvigovsholm, derpaa Roseneie, nu Hofmangave.

Bøvling eller Bøssing Slot, nu Herresædet for Baroniet Rysensteen, Bøvling Sogn, Skodborg Herred, og kaldes nu oftest Rysensteen.

C.

Cara insula. C. Den og Rytte.

Carisholm, Clorholm, nu Klausholm i Bolsum Sogn, Galthen Herred.

Christiansborg, saaledes kaldtes Aalholm og Taastrup ved deres Drettelse til Grævsfaber; men da Christian den Siette kaldte sit Slot i Kiøbenhavn med samme Navn, saa blev, efter Befaling, Aalholm og Taastrups nye Benævnelser forandrede til Christiansholm og Christiansfæde.

Christianspriis, en Fæstning, anlagt af Christian den Fjerde 1632 eller 1637, ved Indløbet af Kiølsfiord. Den blev ødelagt af Torstenson 1643; hedder nu Frederiksort. Man har sagt, at denne Fæstning skulde ombytte sit Navn efter de regierende Konger, og verelviis kaldes Christiansort og Frederiksort; men det sidste Navn har den havt siden 1663.

Claustrup laae i Aalholms Slots Lehn.

Classens Hauge uden for Kiøbenhavns Østerport. S. Ahlefeldts Hauge.

Consistoriet paa Studiigaarden i Kiøbenhavn, er den lille Bygning i det nordøstlige Hjørne. Denne Bygning er den allerældste i Kiøbenhavn, som er tilbage i den oprindelige Form. Den er en Rest af den ældste Bisperesidens, hvor de roskildske Bisper opholdt dem, naar de vare i Kiøbenhavn, og er rimeligviis fra det 15de Aarhundrede. See mere under Bispegarden i Kiøbenhavn.

Conventhuset i Kiøbenhavn. S. Silkehuset.
Corseelige. S. Kaaseløse og Belling.

D.

Daaesborg, forhen Næsholm, siden Næss, nu Lindenberg, Blenstrup Sogn, Høllum Herred.

Dael, Barbiørg Slot Lehn.

Dagelyche Slette, Marken vesten for Hvidøre mellem Charlottenlund og Sølyst. Neden for denne Slette kastede den lybske Flaade, under Bullenwebers Anførsel, Anker 1534, og Landtropperne gjorde her Landgang, den 22de Juni s. A., under Meyers Commando.

Dalumkloster, Dalundkloster, stiftet 1183, nu Christiansdal, Dalum Sogn, Odense Herred. Dalum Kirke er den forrige Kloster Kirke. Dette Slot blev i Grævens Fjende 1534 erobret af en Trop, som anførtes af en Skræder fra Odense, ved Navn Hen-

brik Skræp, som for denne, i Skræberlauget saa usædvanlige, Manddoms Bedrift blev siden henrettet.

Dalum Slot laae i Tyrsting Sogn, Hatting Herred, paa et Sted, hvor der nu er en Søe.

Damsgaard, Kiersgaard, Brendrup Sogn, Bends Herred.

Dannevirke. Denne berømte Vold blev begyndt af den jydffe Konge Gotfried; Thyra Dannebod lod den forbedre. Valdemar d. 1ste forstærkede den. Den gaaer fra Haddebye til Hollingstedt. D. Atlas 7de Deel. Dugens Untersuchungen über die Altherthümer Schleswigs und des Dannewirks. Altona 1826.

Deiligheden var et Lysthuus paa en Høi ved Nebbegaard, Bloustrød Sogn, Liunge-Cronborg Herred, hvilket Dronning Lovise, Frederik den Femtes Dronning, meget yndede.

Diursaae, Dyrssaae, Grenaae, var forðum befeilelig forbi Grenaae, og er bekjendt af nogle Søetræfninger i gamle Dage mellem de Danske og de Norske, iblandt andre mellem Harald Haardraade og Svend Estrithsen.

Diursland, Donnerup, en Landsbye af 12 Gaarde i Holmstrup Sogn, Tude Herred, hvoraf Benzonslund er oprettet 1730.

Drag, Dragsgaard, Bælum Sogn, Høllum Herred.

Draxholm, Helsingborg Slots Lehn.

Draxholms Slot, Adlersborg, Faareveile Sogn, Dbs Herred. S. Oddersborg.

Dronningborg Slot (det gamle) i Randers, blev bygget 1357 af Baldemar den 3die, af elleve nedbrudte Landsbyefirkers Materialier, hvilket Edvarsen Friis i Skjelsjøers Beskrivelse beretter, formodentlig efter Hvitfeld. Det nye Dronningborgslot i Randers blev bygget omtrent 1550 af Christian den Tredie paa det Sted, hvor Graaebrodre Kloster stod. Saavel det gamle, som det nye Slot er aldeles forsvunden. Slotstets Ladegaard var Bjellerup, østen for Randers, som ogsaa kaldtes Dronningborg, eller Dronningborg Ladegaard. Stadfeldts Randers 91, 92.

Dronningborg, et Sted i Maribo, hvor Maria Kloster fordem stod. Stedet er, hvor Farvergaarden siden stod.

Dronningholm Slot ved Vinderød Bye, Kresgome Sogn, Strøe Herred, var bygget af Baldemar den 2den for Dronning Margrethe (Dagmar). Det blev nedbrudt under Frederik den Anden, som anvendte Materialerne til Frederiksborg Slots Bygning.

Dronninglund. S. Hundslunds Kloster.

Dronninggaard. S. Hundslunds Kloster.

Dronningens Enghave. S. Himmelstrup.

Dræbyegaard var beboet 1581 og 1588 af en Urne; er nu en Bondegaard under Ulriksholm, Bierge Herred i Fyen.

Dunge laae i Helsingborg Slots Lehn.

Dunslund. Schlegel (Geschichte S. 4, 1 Th. S. 460 in 4) siger, at dette adelige Gut noch jezt (1737) den alten Namen hat. Det ligger, beretter han,

i Vaarbaſſe Sogn, Slaugs Herred, kaldes nu Donslund, og er en Bondegaard, hvor jeg dog ikke har kunnet finde det; derimod ligger i Huusvig Sogn, ſamme Herred, et Sted kaldet Donslundsmølle. Karen Strange, Enke efter Chriſtopher Juul, boede her 1610. Det var hende Chriſtopher Roſenkrands krævede for en betydelig Sum Penge efter Forſkrivninger af hendes afdøde Mand, der syntes aldeles rigtige, indtil Chriſtian den Fjerde opdagede at de vare falſke; han hittede Rede deri ved, ſom bekjendt, at underſøge Båndmærkerne i Papiret.

Dueholms Slot, nu en Herregaard i Nykjøbing Sogn, Sønder Herred, Mors, var forhen et Kloſter.

Duſſit, Spoer til denne Herregaard ſkal findes i Skaarup Sogn, Giern Herred.

Dybeſt, Malmøehuus Lehn.

Dyrehaugen (den Kongelige) blev indrettet af Chriſtian den Femte. Indhegningen med Enebærraſter omkring den er ogſaa fra hans Tid. Under ham begyndte Parforce-Jagter her i Landet.

Dyrehovedgaard, Korsøer Slots Ladegaard, Slagelse Herred, Taarnborg Sogn, blev ſolgt af Kongen 1774, og deraf oprettet Herregaarden Taarnholm.

Dyppelbjerg, et meget høit Bjerg i Sundevit ved Sønderborg Fjord. Her ligger, eller laae en uhyre ſtor Kampeſteen eller Granitblok (der Håuſtein eller Hauſtein, Gudes Bericht von Sundevit). Denne Steen var ganſke viſt den allerſtorſte Granitblok over Jorden i Danmark og Hertugdømmene, og var i det

mindste tre Gange saa stor, som den ved Tybjerggaard i Sjælland.

Dysted i Dorfværd Sogn, Hammer Herred, er det høieste Punkt af Sjælland. Efter Bugge (Beskrivelse over Opmaalingen S. 63) er det 300 Alen over Havet.

E.

Ebbekjæbgaard, forhen en Kongelig Gaard, som laae i Ebbekjæbvang tæt Sonden for Fredensborg. Charlotte Amalia, Christian den Femtes Dronning, opholdt sig ofte der om Sommeren. I Usminderød Kirke vides endnu den Kirkestoel, hvori hun pleiede at bivaane Gudstjenesten. Gaarden er nu aldeles forsvunden.

Ebbes Slot, Rudera sees deraf i Højbye Sogn, Dds Herred.

Ebbelholt Kloster laae i Ebbelholt Bang, Dærebby Sogn, Strøe Herred. Rudera deraf sees endnu. Ebeløe, en Æe i Skanderborg Søe.

Egeøe, forstum Landsbye, nu Herregaarden Billesborg i Herfølge Sogn, Biesverffov Herred.

Egholm, er nu en ufri Gaard under Christiansholm i Lolland, var forhen en Landsbye af 4 Gaarde.

Egebuste findes ofte i uhyre Mængde i de jydskke, flesvigskke og holsteenskke Heber, saasom Snærum Krat i Dndfeld Herred, Langebjerg Hede i Loe Herred, Dielsdorf i Beedsted Hede, mellem Meldorf og Schafstedt i Holsteen, og mange flere Steder, som vantrevne

Levninger af forðums store Egeskove, der ikke behøvede videre end Indfredning, for at groe op igjen til Skove.

Egelund, forðum Herregaard i Sabro Herred.

Egense, Baldnæsgaard, Baalse Sogn, Falster.

Egholm Slot, nu Teilgaard, Skjorping Sogn, Høllum Herred, var til i Dronning Margrethes Tiid. See noget derom hos Hvitfeld S. 644. Aar 1391 gav Dronningen dette Slot til Nonneklosteret i Naalborg. Danske Magaz. 46de Hefte, S. 296. S. mere ved Margrethehøi.

Eiselvig, forhen en Skandse ved Skiern Aae, Skiern Sogn, Bølling Herred.

Ekelfjord, Ekelnfiord, Eekernförde.

Ekier, en nedbrudt Gaard, hvor Holme eller Rosenholm blev bygget i Nærheden, hvilken derefter i Førstningen kaldtes Ekkiærgaard; siden fik den Navnet Amaliegaard, og ligger nu som usri Avlsgaard under Rosenholm i Hornslet Sogn, Øster Lisbjerg Herred.

Ellenborg. See Ragsbølle.

Elling. See Erling.

Ellinge, Landskrone Slots Lehn.

Ellinglund, forhen en Bondegaard, nu kaldt Bannerslund, ligger under Ellinggaard, Elling Sogn, Horns Herred, Bendshysel.

Ellam Syssele indbefattede Hvidding, Loe, Høyer, Ries, Lundtoft og Kliplef Herreder.

Elmelunds Slot i Elmelunds Sogn, Møen, var først et bispeligt, siden et kongeligt Lehn; som det

første var det i Besiddelse af Biskop Absalon, som det sidste af Corfits Ulfeld. Slottet blev nedbrudt 1696.

Emdrupgaard ved Lundehuset, Gjentofte Sogn, var forhen en Herregaard.

Emkloster, Ømkloster, Cara insula, siden Embørge Slot, hvor Frederik den 2den ofte opholdt sig, og det hedte da „vort Huus Emborg.“ Det blev nedbrudt 1570, og var 1665 i Holger Rosenkrandses Eie. Stedet kaldes endnu Emborgkloster, og beboes af to Bønder, Nye Sogn, Tyrsting Herred.

Endrup, en nedlagt Landsby, hvoraf er oprettet Herregaarden Endrupholm, Nykirke Sogn, Skads Herred.

Enbærland, en gammel Benævnelse for det høie Møen eller Maglebye Sogn.

Engerbølle i Dølstrup Sogn, Laaland, laae i Taagerup Sogn; 1639 flyttede Palle Rosenkrands og hans Frue Elisabeth Lunge den til Dølstrup Sogn, og kaldte den Lungeholm. Den ligger nu under Christiansøede. Skrides stundom Egebøllegaard.

Engelborg. Borg eller Fæstning paa Slotsøen i Nassovfiord, bygget og befæstet 1510 (efter Hvitfeld) af Kong Hans til et Søeværn for Nassov, men da det blev befundet utilstrækkeligt dertil, blev det afbrudt. Rudera deraf ere endnu til. S. Døsfels indenlandske Reise.

Engelholm, Herregaard, Norup Sogn, Tyrild Herred, er bygget efter en Læning af Tycho Brahe.

Engeltoft, Helsingborg Slots Lehn.

Engestofte, forhen Landsbye, nu Herregaard, Musse Herred.

Enggaard, nu Gylbensteen, Skovbye Herred.

Enkebølle, fordem en Herregaard paa Møen.

Erresborg, et Slot eller kongelig Gaard paa Erøe, hvorfra Baldemar den Anden har udstædt adskillige Breve. Suhms Hist. af Danm., 9de Deel, S. 703.

Erik Menveds Øe, en lille Øe i Fiorden uden for Eriksholm i Nagestrup Sogn, Mærlose Herred. Man troer, at Erik Menved har havt et Slot her.

Eriksholm, Landskrone Slots Lehn.

Erling, Ellinggaard, Birkeholm, Løvenborg, Buterup. S. Mærlose Herred.

Erteholmene, fem Klipper i Havet, østen for Bornholm, hvoraf den ene blev befæstet 1684 og kaldtes Christiansøe.

Esfenbæk. S. Esfinbæk.

Estebierg, Skeelenborg i Bierge Herred i Fyen, har været eiet af Marsk Stig.

Estebølle, et fordums kongeligt Slot paa Møen, hvis Jorder bleve 1696 overladte til Bønder.

Estildstrup, fordem Herregaard i Estildstrup Sogn, Nørre Herred, Falster, var 1555 eiet af Hertug Skave eller Schafve.

Estildthune Kloster, var et Augustinerkloster, laae paa Estildsøe, nær ved Herregaarden Selsøe i

Roeskilbefjord. Klosterets Besætning flyttedes til Eb-
belholt Kloster. Uarsagen dertil var, at Den var ud-
sat for at oversvømmes, hvorved Samfærdselen med
det faste Land gjordes farlig. Ruderne af Klosteret fin-
des endnu.

Eskenbek, Ussenbek, Esfenbek Kloster, uden
Tvivl det ældste eller først stiftede Kloster i Danmark,
stiftet 1040, laae i Esfenbek Sogn, Sønder Hals
Herred, og er nu en Ladegaard eller Uolsgaard under
Lustrup. Suhms Hist. af Danm. 5te Deel, S. 573.
Münters Reformations Hist. I. 106.

Eslundeborg, laae paa Eslundebjerg i Nim
Sogn, Lustrup Herred, Ruderne deraf sees endnu.

Esperedgaard, i Malmøehuns Lehn.

Esperedgaard, Landskrone Slots Lehn.

Espekovgaard, fordum Herregaard, laae i Drø-
lev Sogn, Ringsted Herred, og eiedes 1478 af en Jo-
han Dre.

Esther, en Høi i Faareveile Sogn, Odde Her-
red, hvor der siges at man kan see Skagen i Jylland.

Estrup, fordum Herregaard i Volstrup Sogn,
Volstrup Herred.

Evensyssel nævnes i Danske Atlas 2den Deel,
S. 8; synes at have været en Deel af det nordvest-
lige Slesvig; men dette Syssel er forresten meget ube-
kiendt og uvisst.

Evenskop, en Deel af Eyderstedt.

F.

Faldborg, nu *Bondebyen Brandstrup*, *Vindum Sogn*, *Medelsum Herred*. Af denne Byes nedbrudte Kirke sees *Spoer* ved *Faldborg Søe*. *Faldborg Sogn* er lagt til *Vindum Sogn*. *Maaskee* var *Faldborg Kirke* een af de 11 Kirker, *Valdemar* den 3die lod nedbryde, for at bygge *Slottet* i *Randers*.

Falkestrup, *Landskrone Slots Lehn*.

Falsterboe Slot, i *Skaane*.

Farría, et af *Helgolands* ældre *Navne*.

FarrisKov, 8 Mile lang og 1=2 Mile bred, skildte i gamle Dage *Norre-Jylland* fra *Sønder-Jylland*. Den begyndte ved *Fardrup* ved *Nibe*, gik langs med *Skodborg Naer* gennem *Fros* og *Gram Herreder* ind i *Tyrstrup Herred*, og ved *Uddis* og *Bonsild* naaede den *Ustersøen*. Nu omstunder er denne *Skov* just ikke slet saa stor. *Skovene* ved *Uddis* og *Bonsild* ere *Levninger* deraf. (*Rhode* om *Haderslev Amt* S. 331, 440).

FarsKov, et *Bjerg* i *Kjerte Sogn*, *Baag Herred*, omtrent *Halveis* mellem *Ussens* og *Middelfart*, hvor i *Grævens Feide* de *Kongelige* vandt et *Slag* over den *oprørske fynske Almue* 1534 (*Hvitfeld* S. 1429, *Krag* og *Steph. Chr.* d. 3dies *Hist.*, 1ste *Deel*, S. 64).

Fasangaarden Bernstorf, *Gjentofte Sogn*, eller egentlig, *Bernstorfs* nuværende *Ladegaard*.

Fasanhaven, *Skoven* eller *Lunden* ved *Bernstorf*.

Sauergaard, forðum Herregaard i Følbing Sogn, Hammerum Herred, blev afbrændt af de Svenske 1659, og er nu en Bondegaard.

Saurholm laae $\frac{1}{2}$ Mil sønden for Frederiksborg Slot, var Ladegaard til Hillerødsholm, da Biskopperne af Roeskilde ciede denne. Aar 1554 kjøbte P. Dre den, af Anders Barby, og den kaldtes da undertiden Dholm. Hillerødsholm og Saurholm ansees undertiden for eet og det samme, men urigtigt. I P. Dres Levnet af Ryge S. 83 sees, at der var engang Trætte imellem Herluf Trolle og Anders Barby, og senere mellem P. Dre og Herluf Trolle om Markeskjel mellem Hillerødsholm og Saurholm. Begge Gaardes Marker og Skove høre nu til Frederiksborg Ladegaard, og Markerne bruges til Stutteriet.

Savndybh, Vandet mellem Fuurøe og Livøe i Liimfjorden.

Sarpe Bjerg er 200 Alen over Havet. (Bugge Bestr. over Opmaalingen S. 63).

Seensøe, Frenderup paa Møen.

Seggeklint, en stor regelmæssig Banke i Seyerslev Sogn, Nørre Herred, Morsøe, hvor en Næssekonge eller Søerøver havde sin Boepæl.

Seersgaard eller Særgborgsgaard, en Borg, som har ligget paa en Holm i Sjøring Søe, Sjøring Sogn, Hundborg Herred.

Serlevsholm, Landskrone Slots Lehn.

Sesteborg; saaledes hedte engang den Herregaard Torupgaard, som N. Juul lagde under Eriksholm.

Sjeldbjerg, nogle meget høie Bakker i Ryde Sogn, Ginding Herred.

Siennedslev Kirke i Alsted Herred, er først bygget som et Slags Capel, maaskee af Skjalm Hvides Fader Toeko, som var den første Christen af denne Familie. Skjalm og Toeko bleve begravne der; dog siden af Biskop Absalon flyttede til Sorø Kirke, og der nedlagte. (Morten Pedersen Fol. 4). Skjalm Hvides Søn Affer Ryg og dennes Hustru Inge forbedrede Kirken. Siennedslev Kirke havde fra Begyndelsen to Taarne; Aar 1561 maatte de for Brostfældighed nedtages, og bleve giorte til eet.

Siennedslevlille i Alsted Herred, her boede Absers Røg, Biskop Absalons Fader.

Sildsted Ladegaard, Nørre-Tranders Sogn, Flekkum Herred, var Ladegaard til Hospitalet, eller rettere til Slottet, i Aalborg. Wolf Encom. S. 73. Nu Sophiegaardsholm.

Sinderup, Nørlyng Herred; her blev Erik Glipping myrdet 1286, da han laae og sov i en Lade. Denne Lade, formodentlig Kirkeladen, skal siden, efter Hvitfeld S. 292, være forvandlet til et Capel, hvilket Suhm siger (Hist. af Danm. 10de B., S. 944) blev nedbrudt 1551. Dette passer ikke med hvad der ellers siges, at Laden, hvor Kongen blev myrdet, blev siden taget ind med i Kirken, saa at Alteret i Kirken netop skulde staae paa det Sted, hvor han blev myrdet.

Sindstrup, Holsteehuns, Dierness Sogn, Salling Herred.

Sisterhuset var for 80-100 Aar siden et berømt Tracteursted ved Kiøbenhavn. Det laae i den Glasfenske Hauge udenfor Østerport. Her var det, hvor von Thyboe og Stygotius, ifølge Fredstractaten, beværtede begge Krigshærene.

Sladestorp eller **Sladekloster** siges at have ligget i Slade Sogn, Bennebjerg Herred; men det er uvist, om dette Kloster har været til.

Sladstrand, Frederikshavn.

Slaskemølle (hos Hvitfeld og Holberg Glassemølle), efter Suhm 13de Deel, S. 84, ved Glaskekroe paa den gamle Kiøgevei; her stod et Slag 1343 mellem de Danske og Holstenerne, hvori de første bleve slagne.

Slynderborg, det ældste befæstede Sted ved Dresund, nær ved Helsingøer, Bølden sees endnu. Dette Sted nævnes allerede 1288. Danske Atlas 2den D., S. 271. Aar 1419 var Albret Rydelsbach Lehnsmand her. Det var en Art af Slot.

Slyndergaard var 1492 en Herregaard i Slynder Sogn, Skodborg Herred.

Sofeteland, et af Helgolands ældste Navne.

Sredborg Præstegaard, Haverslev Sogn, Øster Han-Herred, var forðum et Barfred.

Sredborg Hovgaard, forhen en Herregaard i Sredborg Bye, Farsøe Sogn, Gislum Herred.

Sredborgbye i Farsøe Sogn, Gislum Herred, var forhen et særskilt Sogn, men er lagt til Farsøe Sogn. Sredborg Kirke er nedbrudt.

Fredensriis. See Brederis.

Frederiksberg, en Deel af Staden Slesvig.

Frederiksborg, forhen Hillerødsholm.

Frederiksborg Stutterie er begyndt af Frederik den 2den, forbedret og udvidet af Christian den 4de; de grundmurede Stalde ere byggede af Christian d. 6te. Stutteriet fik alle Hillerødsholms Marker og Frederiksborg Ladegaards Marker og Bygninger.

Frederiksborg Hauge er anlagt af Frederik den Fjerde.

Frederiksdal i Lolland. See Grunsted.

Frederiksdals Kobbermølle nævnes 1668.

Frederiksgave. S. Hagenskov.

Frederikshavn, forhen Gladstrand.

Frederiksodde, Fredericia, see Bersodde. Til denne Byes Anlæg bleve tre Bønderbyer, Ulstrup, Hysby og Handrup, udlagte 1652.

Frederiksfund blev begyndt at anlægges 1578, da nogle af Slangerups Borgere vilde have Lade- og Løsepladsen ved Fjorden.

Freile Slot laae nær ved Nystæd.

Freystrup, forhen Herregaard, Dorstev Sogn, Øster Han-Herred; ligger nu under Roffedal.

Fridsgaard i Sieland nævnes hos Hvitfeld S. 1488 og i Wolfs Encom. 474. I Soderup Sogn, Mærlose Herred, har været en nu nedlagt Gaard, som hed Fristrupgaard. I St. Bendts Kirke i Ringsted findes et Vaaben, som skal være en True Gieses af

Fredsgaard. Meyersens Beskrivelse over St. Bendts Kirke S. 25.

Frisenborg. S. Fernit.

Frodebjerg, Kong Frodes Grav ved Bærebros Møller.

Fromhauge, forhen Herregaard, hvis Rudera sees i Nitrup Bye, Biert Sogn, Tyrstrup Herred.

Frostes Capel, Rudera deraf ved Smorup Præstegaard, Brorstrup Sogn, Mars Herred.

Frueland, vor Frueland, Læssøe. Denne Delaae til Viborg Domcapitel; Viborg Domkirke kaldtes ogsaa vor Frue Kirke.

Fruerlund, forhen Herregaard, nu Bondegaard i Hornbek Sogn, Sønder-Lyng Herred.

Frydensberg, Rudera heraf sees paa Frydensberg Slette i lille Dyrehauge ved Frederiksborg. Dette Slot blev ødelagt af de Svenske Aar 1657.

Frydensborg. See Torbenfeldt.

Frøberg, Dite Sogn, Baag Herred, var forðum en betydelig Gaard, eiet af de svenske Bielker.

Frøling, Halmstad Slots Lehn.

Fuglsang, forðum Herregaard, nu Bondegaard, Drenvad Sogn, Gram Herred.

Fugltoft, Malmoehuus Lehn.

Fusing. S. Giønnerupgaard.

Fyrkilde, Ravnkilde Sogn, Mars Herred. Her omkring opgraves ofte i Moserne Fyrrestammer og Rødder af Fyr, et Beviis af de mange lignende for, at

der paa mangfoldige Steder i Danmark har forhen været Fyrrestove.

Sønsgaard, Ruidera af denne Herregaard findes i Fens Sogn, Vends Herred.

G.

Gaasevad, Barbjerg Slots Lehn.

Gaaskiær, fordum Herregaard eller Slot i Nustrup Sogn, Gram Herred.

Gallehuus i Mogeltønder. Her var det, at man 1639 og 1737 fandt i Jorden de to berømte Guldhorn, hvilke for nogle Aar siden en Tyv fandt igjen paa Konstkammeret.

Galting Herred, nu Galten Herred.

Gamborg, fordum et Slot eller Borg i Vends Herred ved Gamborg Kirke (Wedel Simonssens Borgruiner 2det Hefte).

Gammelborg, et Slot eller Fæste, hvoraf endnu sees Ruiner ved Naen imellem Holkenhavn og Bindinge Bye, Binding Herred, er uden Tvivl anlagt af Svend Grathe. Baldemar den 3die har udstædt adskillige Breve herfra, og han har altsaa opholdt sig der ofte.

Gammelgaard, fordum Herregaard i Hadsteens Sogn, Sabro Herred.

Gammel Ribe, det Sted i Sognet Vester Vedsted, hvor Ribe laae i Førstningen, nærmere Havet end det nuværende Ribe.

Gavnø, Veiløe Sogn, Hammer Herred, her var Aar 1400 St. Agnete Kloster, stiftet af Dronning Margarethe.

Gerstergaard laae i Gerster Bye, Lunde Herred.

Gjeddeberg forekommer stundom i Kiæmpeviserne, ligger i Nørre-Broby Sogn, Salling Herred.

Gjedsted Bye, Gjedsted Sogn, Rinds Herred, har havt en Kongsgaard, hvor Kongerne undertiden opholdte sig; thi man finder at Erik Menved i Aaret 1289 fra Gjedsted har udstædt nogle Privilegier for Bittskøl Kloster. I Gjedsted Bye kaldes endnu en af Gaardene Hovgaard, og er beboet af to Bønder. At Hovgaard og Kongsgaard betyder det samme, har jeg viist i det Kbhvnske Videnskabers-Selsk. Skrifters historiske og philosoph. Afhandlinger, 1ste Deel.

Gidstedgaard laae i Egebjerg Sogn, Dds Herred; var i Frederik den Andens Tiid en Herregaard.

Gieldstrup, Kieldstrup, Udlersborgs ældste Navn, Hørve Sogn, Dds Herred.

Gielstrup, (Gammel-Gielstrup) var 1560 og 1570 en Herregaard, som laae i en nu tilgroet Søe i Egebjerg Sogn, Dds Herred. S. Danske Magazin, 21de Hefte, S. 290.

Giernerupgaard, Ginnerupgaard, laae først i Giernerup Landsbye, siden blev den flyttet hen paa en Jordtunge i Fusing-Søe, og kaldes nu Fusinge, i Aalum Sogn, Sønderlyng Herred.

St. Giertruds Hospital, først St. Giertruds Kloster; laae i Kiøbenhavn paa Hjørnet af St. Gier-

trudstræde og Rosenborggaden, blev forenet med Helligaands Hospital og St. Jørgens Hospital, og flyttet til Ladegaarden. Paa dette Klosters Kirkegaard lod Christian den Anden Torben Dre halsbugge Aar 1517 den 29de November.

Giesingholm, Løvenholm, Giesing Sogn, Sønder-Hald Herred.

Giorslev, i Stevns Herred, siges urigtigt at være bygget af Biskop Absalon, men er snarere bygget af Biskop Peder (Loddehat) i Roeskilde 1416 (Suhms Historie af Danm., 8de Deel, S. 601). Dette var Landgebecks Mening (Suhms Hist. af Dmk. 9, 144); men efter P. Syvs Collectanea skal Peder, Biskop i Roeskilde, have bygget Giorslev Aar 1208. Suhms Hist. af Danm. 9, 731.

Glambeek, et fordums Slot paa Femern.

Glenstrup-Kloster, Studskloster, ogsaa Nørre-Kloster, formodentlig i Modsatning til Dmkloster, laae i Glenstrup Sogn, Nørre-Hald Herred, hvor dets Sted endnu vises.

Glorup, nu Moltkenborg, Svindinge Sogn, Gudme Herred.

Glyksborg Slot er opført tilbeels af Materialierne af det nedbrudte Nye-Kloster.

Gramgaard, forhen Herregaard i Skodborg Sogn, Fros Herred.

Grathe Hede, nu Graamose eller Graahede i Ahlheden, norden for Klode-Mølle. See Svend Grathes Hede.

Gravengaard, de Lunbekkers Residens, Stoubye Sogn, Bjerge Herred, Narhuus Stift; var i Dronning Margrethes Tid en Herregaard, er nu en Bondegaard.

Gravergaard, en Herregaard, som laae paa en Banke, Gravenhøi i Eltang Sogn, Brust Herred.

Grenasund, Grenesund, Grønsund mellem Falster og Møen.

Grettrup Bye, Junget Sogn, Nørre-Herred, Salling. Dens Kirke blev nedbrudt 1552, Lise Sogn var Annex dertil; derfor ligger Præstegaarden for Lise i Grettrup.

Grimmelstrup, nu Hvedbedalsgods i Falster; var forhen en Herregaard.

Grinderslev Kloster. S. Gryderkloster.

Groß-Gottorf, udenfor Slesvig, var de catholske Biskoppers Residens.

Grubbeholm, fordem Herregaard, Rudera sees nær ved Balløe; den blev nedbrudt 1376.

Grunsted eller Grinsted, Frederiksdal i Lolland. Her kom Carl Gustavs Arme i Land paa Lolland, da han Aar 1658 gik over paa Isen fra Langeland.

Gryderkloster, nu Grinderslev Kloster, en Herregaard i Nørre-Herred, Salling.

Græsegaard laae i Græse Bye, Liunge-Frederiksborg Herred. Herluf Trolle eiede den, og gav den tilligemed Hillerødsholm i Bytte eller Magelæg for Skovkloster. S. Melchior's Herlufsholm.

Græsholm, Helsingborg Slots Lehn.

Grødersbye var til 1406, laae i Rabenkirke (Rafnekier) Sogn i det Slesvigſke Dom-Capitels Amt.

Grønderup, Raffebølle Herregaard i Nastrup Sogn, Salling Herred.

Grønsfeld i Lysgaard, hvoraf Rudera sees, var et Jagtſlot fra Erik Glippings Tiid. Endelſen Feld er mærkelig ved et ſaa gammelt Sted, og er ellers meget nyere, ſaaſom Torbenfeld, Giſſelfeld. Dog hedte det førſte af diſſe i Begyndelſen Thorbenfelle.

Grønkiær, forhen Herregaard, nu en Bondeggaard i Falling Sogn, Tjends Herred.

Grønningasund, Grønsund mellem Møen og Falster.

Grønsund. S. Grenasund og Grønningasund.

Grønøe, ſaaledes kaldtes Møen ofte i forrige Tider.

Guden=Aae hed maafføe forhen Randen (ſee Randers). Guden=Aae ſkal muligt være det ſamme ſom Gothers=Aae, ſaaledes fordi denne Strøm var Skjel imellem de norden for ſamme boende Gother, komne til Jylland over Læsøe fra Sverrig, eller fra Norges ſydlige Egne, og de ſønden for ſamme boende Angler. S. Duzens Priisſkrift om det danſke Sprog i Slesvig.

Gudum=Kloster, nu en Herregaard af ſamme Navn, Gudum Sogn, Skodborg Herred.

Guldbierg, et meget høit Bierg paa Niſſebanferne ved Jægerspriis.

Guldborg, en Gaard paa Guldborgland i Lol-

land, som 1560 eiedes af en Christopher Hvitfeld. See Berendsgaard.

Guldholm, Gyldholm (Aurea insula), et Kloster stiftet 1192 i Nubbel Sogn, Strurdorf Herred. Dette Kloster varede kun 18 Aar, da det blev forlagt formedelst Munkenes forargelige Levnet. Hvitfeld fortæller S. 178, at Brødrene engang fandt en lang H. i Sengen hos Abbeden. Dette liderlige Levnet gav Anledning til, at Klosteret blev flyttet fra Slesvigs Nærhed til Nye, (Ruhelkloster, Rus regis, Glyksborg eller Lyksborg).

GuldKornSkat, som Erik Menved paabød 1313 i nogle Herreder i Jylland, var 1 Skjeppe Rug af hver Mark Gulds Jord, hvilken Skat blev 1319 afføffet ved Kong Christophers Haandfæstning.

Gunderslev, Malmøehuus Lehn.

Gunderslev, een af de Bønderbyer, som bleve nedlagte og forvandlede til Herregaarden **Gunderslevholm** i Gunderslev Sogn, Øster-Flakkebjerg Herred.

Gundestrup, Helsingborg Slots Lehn.

Gurfve, Gurre (det lille), Valdemar den 3dies Lyttflot i Riøng Sogn, Hammer Herred. Et Sted saaledes kaldet sees endnu.

Gurre (store Gurre), Valdemar den 3dies Slot, Laae i Tikøb Sogn, Riunge-Frederiksborg Herred.

Gyldenlund, Charlottenlund. Den nuværende Bygning er opført af Christian den Femte som Kron-

prinds; Thura i Danske Vitruvius figer af Charlotte Amalie.

Gyldensteen. S. Enggaard.

Gyldholm. S. Guldbholm.

Gylsgaard, fordum Herregaard, Homøe Sogn, Sønder-Herred, Aarhus Stift.

H.

Haageløse, Malmøehuus Lehn.

Haagens Spi paa Alsted Mark, Alsted Herred. Her siges det, at en Kong Haagen skal være begravet.

Haarlev i Biesverfkov Herred. Ved denne Byes Kirke, paa Kirkegaarden selv, findes en meget usædvanlig stor Begravelseshøi, hvori man fortæller, at Kong Hother er begravet.

Haddebye, Hethebye, angives for at være det ældste Slesvig, hvilket det dog egentlig ikke er, da det gamle Slesvig, ligesom det nærværende, ligger nord for Elien, hvorimod Haddebye ligger sønden for.

Hafn, Hafnæ, Kiøbinghafn, Kiøbmanne-Hafn, Kiøbenhavns ældste og ældre Navne.

Hagekiøbing laae hvor nu Høiby ligger, i Korup Sogn, Ramsøe Herred; det var en Art af Kiøbsted, hvis Beboere efterhaanden flyttede did, hvor Koeskilde nu ligger, og derved gav denne Stad sin Oprindelse (efter Hvitfeldts Sigende).

Hagenfkov, Frederiksgave, Sønderbye Sogn, Baag Herred. Corfis Ulfeld er født her den 10de Juli 1606. Paa Hagenfkov Slot sad Erkebispens Jacob Er-

landsfen fangen i to Aar under Christoffer den Første. I Greuens Feide 1534 blev dette Slot erobret af en Flok Bønder, med Hans Lunde i Spidsen.

Sagerup eller Sogerup Sogn, nu Bræhetrolleborg Sogn, Salling Herred. S. Hlening.

Sagested, Sagesholm, Sagsholm, Saxholm, i Hovlbierg Sogn, Hovlbierg Herred.

Sald, Sald Slot, Gammel Sald, Rubera deraf i Borre Sogn, Nørting Herred, ikke langt fra det nærværende Hald eller Nye-Hald, hvilket var Ladegaard til Slottet, som blev anlagt af Biskop Jørgen Friis i Viborg, Aar 1523.

Saldsted Kloster, nu Juellinge Herregaard, i Haldsted Sogn, Nørre Herred, Lolland.

Salling Sogn, nu Hallund Sogn, Terslev Herred.

Sals Ladegaard, Hals Sogn, Kier Herred, laae i ældre Dage under Hundslund Kloster som Ladegaard.

Saleire, Helsingøer.

Salse, et forhen befæstet Sted paa Thorseng, liggøver for Thorse. Rubera deraf sees.

Salskov, forðum en Herregaard i Høgslev Sogn, Siends Herred, nu en Bondegaard.

Sammergaard, Christiansstad Lehn.

Sammerhuus, det bekiendte Slot paa Nordvestkanten af Bornholm, hvoraf endnu er Ruiner.

Sammerkov, Christiansstad Lehn.

Hammersvold, et Slot, som laae i Tjustrup Skov, Øster Flakkebjerg Herred.

Hansborg, et Slot, opført omtrent 1550 østen for Haderslev, blev tildeels ødelagt af de Svenske 1644, og er nu ganske afbrudt. Dette Slot kaldtes ogsaa Haderslevhuus; men dette laae paa en Banke kaldet Bøghoved. Hertug Hans lod dette nedbryde mellem 1544 og 1549 og opbyggede Hansborg; dog ikke paa det forrige Haderslevhuus's Sted. Nogle faa Ruder ere endnu tilbage.

St. Hans Hospital, kaldtes ogsaa undertiden St. Jørgens Hospital, nu det gamle Pesthuus, en privat Eiendom noget sønden for Vesterbroe ned imod Kalleboe-Strand, bekiendt for det nye Kiøbenhavn af et stort Morteerbatterie, de Engelske havde her i Aaret 1807. Dette Hospital fik Navn af Pesthuus, fordi det optog de Pestsyge fra Kiøbenhavn, en Gang da Pesten grasserede der. Det blev siden, tilligemed nogle andre smaa Hospitaler, forlagt til Ladegaarden, som nu fik ofte Navn af St. Hans Hospital og Pesthuuset. Hvorfra det Navn, St. Hans Hospital, som Ladegaarden har havt, egentlig reiser sig, er vanskeligt at sige. Man mener, at det her forhen nævnte St. Jørgens Hospital, eller det nu saa kaldte gamle Pesthuus, har tillige havt det Navn St. Hans Hospital; andre, og rimeligere, troe, at et Hospital, som laae imellem St. Jørgens Søe og Pøblingesøen, omtrent hvor Ladegaardsbygningerne nu ere, og hvilket Hospital var stiftet 1482 af en Handlende i Kiøbenhavn, navn-

lig Claus Dehn, bar fra Begyndelsen det Navn St. Hans Hospital, skøndt ogsaa dette forekommer under den Benvævnelse St. Jørgens Hospital. See mere ved Ladegaarden ved Kiøbenhavn.

Hanstedholm, Hanstholm, Hillerslev Herred, laae først paa en De, som nu er bleven til en Halvøe.

Haraldsborg; Rudera af dette Slot eller Kongsgaard findes i Hylleborg Skov, Harrested Sogn, Ringsted Herred.

Haraldsborg, et Slot eller Fæstning tæt østen for St. Jbs Kirke ved Roskilde, anlagt 1104, hvor Harald Ræste engang holdt Huus. Christopher af Bayern gav 1445 Haraldsborg i Roskilde i Morgengave til sin Dronning Dorothea (Hvitfeld S. 837-38). Naar der siges, at de danske Konger, efter at Leire blev forladt som Kongebolig, boede i Roskilde, saa var det nok den forrige Kongsgaard, (siden Bispegaarden, nu Palaiet), og derefter Haraldsborg, der var deres Residens.

Haraldseid, den smalle Jordstrimmel mellem Besterhavet og Liimfjorden, fra Harboøre i Ribe Stift til Agger-Land i Thy. Saxo taler om det Sted i Liimfjorden, hvor Knud den Hellige havde forsamlet sin Flaade, der skulde gaae til Engelland: a quo brevissimus in Oceanum transitus patet, quondam navigiis pervius, nunc vero interjecta arenarum mole præclusus (Lib. 11), hvilket unægtelig sigter til Haraldseid, og bekræfter, at her har i det ellefte Aarhundrede eller før, i det mindste sommetider, været en

feilbar Nabning fra Liimfiorden til Vesterhavet, om man end ikke af Særos: qvondam vilde slutte, at der var i forrige Tider altiid en saadan Nabning. Det var over denne nu kun 600 eller 700 Alen brede, men i gamle Dage vistnok bredere Sandstrimmel, at Harald Haardraade af Norge, som med sin Flaade var indsluttet i Liimfiorden af Svend Estrithsens Flaade, lod sine Skibe bære eller trække ud i Vesterhavet. Se mere under Liusbreid.

At der har været en anden Nabning mellem Liimfiorden og Vesterhavet fra Hovør ved Fiorden til Birse og Hansted ved Havet, finder Schade (i Beskrivelse over Nors S. 71-72) rimeligt, hvilket Aagaard (i Beskrivelse over Thye S. 152) ogsaa har fundet sandsynligt. Grunden til disse Mænds Formodning er, at den omtalte Strækning er et lavt og aldeles jævnt Kier; men dersom dette skulde være nok til at gjøre Meningen troelig, saa er der flere Steder mellem Havet og Liimfiorden, hvor man ogsaa kunde formode en fordums Forbindelse, f. Ex. over hele Klim Sogn, og imellem dette Sogn og Giøttrup Sogn i Vester-Han-Herred. Som ogsaa det er meget sandsynligt, at den kun $\frac{1}{4}$ Miil brede Strimmel mellem Han-Beile (den nordlige Deel mellem Bygholms Beile) har været en Nabning, følgelig en Giennemfart mellem Fiorden og Havet. Paa denne Maade blev det da forklaret, hvorledes Ptolemæus's alociske Der. Men ingen af disse Udfarter fra Fiorden til Havet, om det end er afgjort

at de have været til, kan være den Udfart, Saxo i det anførte Sted taler om, thi de maae alle have været langt længere end hiin ved Haraldseid, eller Strimmelen mellem Harboøre og Agger; thi om den siger Saxo udtrykkelig, at den var *brevissimus transitus in Oceanum*, hvilket aldeles ikke passer paa Situationen mellem Hovør og Bixøe, eller Klinr Sogn. Aagaard (l. c. S. 207) synes dog ikke utilbøielig til at tvivle om, at der nogensinde har været en Giennemfart mellem Harboøre og Agger, uagtet han selv siger, at Landstrimmelen paa nogle Steber er lav, og at det ikke er sielbent, at vestlige Storme føre Vand over fra Havet til Fiorden. Alligevel maae der have været en Giennemfart der; thi om end Harald Haardraade, som var indsluttet og forfulgt, har grebet til det Midde at redde sig ved at flæbe sine Skibe over Jordtungen, saa er det usandsynligt, at Knud den Hellige uden Nød skulde forsamlе sin Flaade paa et Sted, hvor han ikke kunde komme ud i Havet, eller gaae til Engelland paa anden Maade, end paa den, Harald af Nød maatte gribe til. Saxos Udtryk *transitus* tyder bestemt hen til en virkelig Giennemfart. Smidlertid har dog Sagen nogle Vanskeligheder. I Svend Estrithsens Tiid (1047-1076) maatte Harald Haardraade flæbe sine Skibe over Strimmelen, altsaa fordi der ikke var en seilbar Udfart. Dette maatte jo Knud den Hellige vide, hvis Regiering var fra 1080 til 1086. Hvorledes kunde han da falde paa at samle sin Flaade, for at gaae til Engelland, giennem en Ud-

fart, som han vidste ikke var til nogle faae Aar i forveien? med mindre han agtede at komme over med sin Flaade paa samme Maade som Harald. Mærkeligt nok er det ellers, at Saxo, hvor han taler om dette Forehavende af Knud den Hellige, siger (S. 217): *imperata classe Lymivicci maris oris advehitur, a quo brevissimus in Oceanum transitus patet, quondam navigiis pervius, nunc vero interjecta arenarum mole præclusus*. Vedel oversætter Lymivicci ved Limvigsfiord, Schousbølle siger Liimfiorden, og virkelig kan man sige, at de begge have Ret, skøndt det er sandsynligt, at Saxo har meent Laurvigs Vig, da han i sin Fortale kalder Liimfiorden *sinus lymicus*.

Denne Landstrimmel har flere Gange været gienembrudt af Havet, saa dette er strømmet ind i Liimfiorden; blandt andre nogle Aar før Arnt Berntsen skrev Danm. frugtb. Herlighed, altsaa før 1656, hvorved, beretter han 1ste Bogs 1ste Part S. 164, Liimfiordens Vand, som ellers er næsten færskt, blev salt, og en stor Deel af Liimfiordens Fiskearter, saadanne som ikke taale salt Vand, døde og fløde op. Ligesaa overfkyledes denne flade Jordstrimmel 1818, samt den 3die og 4de Febr. 1825, ogsaa i det næste Aar. Vesterhavet stoppede imidlertid Nabningen snart med Sand, og vil sikkert gjøre ligesaa igjen.

Haraldshøi (Kongens Høi), en stor Begravelsesøi ved Harrested-Kirke i Ringsted Herred, hvor en Kong Harald skal være begravet. Den har været aabnet, uvist naar.

Haraldslund i Grundfør Sogn, Vester Lisbjerg Herred, var en Kongsgaard, som har sit Navn efter Harald Blaatand.

Haraldskær, Skibet Sogn, Tyrilb Herred. Her var en Skibshavn, anlagt af Harald Blaatand.

Haraldsted, nu Harrested, Ringsted Herred. Her var en Kongsgaard (formodentlig Haraldsborg), hvor Magnus og Knud Lavard mødtes. Magnus vilde først brænde sin Brodersøn inde her, men han kom for sig; derpaa mødtes de i Haraldsted Dre, en Skov i Nærheden, hvor han dræbte ham den 7de Jan. 1131. Skoven er nu borte, men Stedet, hvor Mordet skeedte, vises endnu ved en Kilde, som kaldes Sværtekilde.

Harildmark, Haraldskær, Skibet Sogn, Tyrilb Herred.

Harrestedgaard, forðum en Herregaard i Harrested Sogn, Ringsted Herred, er rimeligviis den nysnævnte Kongsgaard Haraldsborg. Aar 1555 skreves en Benner Parsbjerg til Harrestedgaard. Hofmans Fundationer 1, 23 og Frederik den 2dens Haandfæstning.

Harrestrup, en Herregaard i Daugbjerg Sogn, Fjends Herred, som 1285 beboedes af Rigens Drost Peder Hofseel.

Harlev Herred, Hasle Herred, Bornholm.

Harlev, Hasle, Bornholm.

Harlevgaard, Als Sogn, Hinsted Herred, forhen en stor Gaard, nu to Bøndergaarde.

Harsted, en forsvunden Herregaard paa Møen.

Hasseløe, en *De* i Nykiøbing Fiord, Veggeløse Sogn, Falster, er beboet af Afkommene af de første Nederlændere, der nedsatte sig paa Amager, og forsat- tes hertil Aar 1552. Paa denne *De* seer man, hvad man snarere vilde søge paa *Derne* i Sydhavet end i Europa, nemlig at Beboerne bruge Kanoer isteden for Baade. Disse Kanoer kaldes der paa *Den Eier* (Eger), og ere udhulede Træstammer. Hasseløerne bruge disse Eier til at fare paa Nykiøbing og over til Lolland med Kaal og andre Havesager, som ogsaa til at overføre Dvæg; men da Eierne ere meget tilbøielige til at kan- tre, saa kan en *Eie* ikke føre eet Dvægshoved, og mind- dre flere Stykker paa een Gang. Man binder derfor to Eier sammen med Siderne til hinanden, og sætter Hovedet saaledes deri, at det staaer med Forbenene i den ene og med Bagbenene i den anden.

Hasselriis, saaledes kaldet af en Hasselkø, nu Hasferiis, Budolfi Sogn, Hornum Herred.

Hastrup, Herregaard i Nørvangs Herred, Tyr- god Sogn, var et fast Slot, og laae i en Søe paa en Holm. 1599 blev den flyttet hen i en Eng, paa en Banke deri, som kaldtes Røghierg. Den er bygget paa den mærkelige Maade, at intet af Husene staaer solret.

Satlevholm nævnes ved Aar 1319 som eiet af Anders Nielsen; nu Harlevholm, Harlev Sogn, Fram- lev Herred; hører under Constantinsborg.

Havelsegaard, et catholiskt Bispesæde eller Gaard i Ølsted Sogn, Strøe Herred, laae tæt ved Byen Havelse.

Savgaard var 1559 en Herregaard i Ninknæs Sogn, Lundtofte Herred.

Saverballegaard, Harballegaard, siden 1682 Marselitsborg ved Aarhus, var forhen Ladegaard til Kongens Gaard i Aarhus eller Aarhusgaard. S. Aarhus Lehn.

Seddebye, Sethebye, Sliestorp, Slesvig. See Haddebye.

Sedensted Herred, Hundsted Herred.

Seils, Seilsminde, Heils Sogn, Tyrstrup Herred. Herfra gif Carl Gustav Ar 1658 med sit Cavallerie paa Isen over Brandsøe eller Brandøe til Fyen, hvor han kom til Landet ved Nalehoved, nær Vedelsborg. See Stenderup Hage og Nalehoved.

Sekeberg. Malmøehuus Lehn.

Selgenæs i Mols Herred. Her blev Harald Blaatand fludt af Palnatok. Ar 1045 holdtes i Nærheden et stort Søeslag mellem Svend Estrithsen og Magnus af Norge, hvilket Svend tabte; ligesom tidligere 984 et Slag mellem Svend Tveskiæg og hans Fader, hvori den sidste blev overvunden.

Seligland, Heiligenland, Helgerland, Helgeland, Helgoland.

Sellested i Stevns Herred; her var den fortiente Sproggrandfær og Antiquar P. Syv Præst.

Selliggeistes-Huus, Selligaands-Hospital i Kiøbenhavn, blev stiftet 1469 af Christian den Første, var anlagt norden for Selliggeistes Kirke. 1512 blev dertil lagt et Hospital i Malmøe med dets Gods. For-

hen var her det saakaldte lille Helliggeistes Sygehuus, som var stiftet af Baldemar III. Dette tilligemed St. Giertruds Klosters Sygehuus og St. Jørgens Huus eller Spedalskhuus, stiftet Aar 1512 af Claus Dehn, laae ved St. Jørgens Søe, nær hvor Ladegaarden er; hvor dette St. Jørgenshuus stod, var nok i Forveien et andet Hospital, da et saadant nævnes allerede ved 1368. St. Jørgens Huus har Dehn nok egentlig ikke stiftet, men blot givet en Deel Jord til det forhenværende Hospital. Aar 1508 gav Kong Hans dertil Uvlsgaarden (i Seretslev), rimeligviis den daværende Kongsgaard, som siden indtil Aar 1807 var til under Navn af Uvlsgaarden eller Bertshuset Helsingør i Landemærket. Disse 3 Hospitaller forenede Frederik d. 1ste Aar 1530 med Helliggeisteshuus. Samme Aar blev Graabrødre Klosters Gods deelt imellem Universitetet og Hospitalet. Siden gav Chr. d. 3die 1542 en Deel Gods dertil, og Fred. d. 2den 1567 fri Olden og Græsning for dets Sviin i Hvidøre Skov. S. Hvidøre. St. Jørgens Hospital blev ødelagt i Beleiringen 1659. Aar 1606 og 1607 blev Helliggeistes Hospitals-Bygninger, hvilke laae imellem Helliggeistes Kirke og Ulfeldsplads, af Christian den 4de indrettet til et Tugthuus (hvoraf endnu et lille Stræde bærer Navn af Tugthuussporten), og Hospitalet blev forflyttet til Gammel-Bartov. (See dette). 1618 blev Speilshøje Hospital paa Møen forenet dermed, og 1631 deri indlemmet nogle smaae Hospitaller i Callundborg, Ringsted og Næstved. Om Hospitalets senere Skæbne (see

Bartov) og August's Efterretninger derom i Penia for 1816.

Selliggeistes Kapel er en af de meget faae gamle Bygninger i Kiøbenhavn, da det er fra de catholiske Tider. Det er en Levning af Duebrodre-Klosteret sammesteds.

Sellig-Korses Kirke, saaledes kaldtes fordom Selsø Kirke i Horns Herred.

Semminge Herred, Øster Herred, Bornholm.

Serigstad, Høringstad, Hernigge, Hjørring. S. Suhms Hist. af Danm. 12te B. S. 14.

Serlovstrup og Johnstrup, to smaa Landsbyer, hvoraf Tullund, Biesverstov Herred, er oprettet.

Serlufgaard; saaledes hedte først Lilløe i Skaane, hvilken Gaard nævnes ofte som eiet af de danske Adelsmænd.

Serrengaarden; Rudera af en saaledes benævnt Gaard findes i Bogenfse Byes Adalgade.

Serreder. Forhen havde hvert Herred sin egen Jurisdiction. I Aaret 1687 bleve de sammenlagte, saa at hver Herredsfoged fik to Herreders Jurisdiction. Herredstingene holdtes i ældre Tider stundom i Kirkerne eller paa Kirkegaardene. Efr. Testrup om Tingene S. 14 og 15.

Serrede'segl eller Signeter. I ældre Tider havde hvert Herred sit eget Segl.

Serrested Sogn, Nørangstrup Herred, hedder nu Lofslund Sogn.

Hersumgaard, forðum Herregaard, laae i Her-
sum Bye, Skebye Sogn, Lunde Herred, er nu to
Bøndergaarde.

Herthedal ved Leire. Om dette gamle berømte
Sted see Stephanii Udgave af Saxo i Tillægget, med
et Kort. Ancherfen, Gebhardi, Münster og m. fl.

Hessel, forðum Herregaard, hvoraf Spoer i Bar-
hierg Sogn, Hiern Herred.

Hestebierg, et Slot eller Feste ved Slesvig.

Hestekjøb, Høsterkjøb, Birkerød Sogn, Liunge-
Eronborg Herred.

Hiarnøe, en De under Aarhus Stift, hvor det
siges, at Riismedden Hiarne er begravet.

Hiarnehøi, en Høi i Bierge Herred i Jylland,
hvor han ogsaa siges at være begravet.

Hielm, en De under Mols Herred. Her er
endnu Rudera af en Borg, som skal være anlagt af
en tydsk Fyrste Jarmerik, siden forbedret af Marsk
Stig, hvortil han brugte Materialierne af det ned-
brudte Brattingsborg paa Samsøe. Paa denne De
samt paa Sprogøe havde denne Kongemorder, Røver
og Mordbrønder sædvanlig sit Ophold. Erik Menved
lob Marsk Stigs Borg paa Hielm nedbryde.

Hielmsøegaard, nævnes som en Herregaard i
V. Dres Levnet af Nyge, og som tilhorte Sidsel Dre.
S. 225 anmærker Nyge, at denne Gaard er nedbrudt
og gjort til en Bondegaard, uden at nævne hvor den
har ligget. Den laae i Hielmsøemaglebye, Sneeslev

Sogn, Ringsted Herred, hvor endnu en Gaard kaldes Hielsøegaard.

Hiertebjerg Sogn paa Møen, nu Elmelunds Sogn.

Hillerslevhuus, var en kongelig Gaard i Hillerslev Sogn og Herred. Var forðum en fast Borg.

Hillerødsholm, Hillerslevholm, en Herregaard, der laae der, hvor Frederik den Anden begyndte og Christian den Fierde fuldenbte Frederiksborg Slot. S. Faurholm.

Himmelbjerg, et høit Bierg i Rye Sogn, Thyrsfing Herred.

Himmelstrup. Det er bekiendt nok, at der forhen laae tvende Landsbyer nær Kiøbenhavn, som med Tiden ere opslugte af denne Stad, nemlig Solbjerg og Serridslev; mindre bekiendt er det, at samme Stedene er ogsaa truffet en tredie Landsbye Himmelstrup. Denne laae der, hvor Dronningens Eng have nu ligger; det er omtrent der, hvor Tommerpladserne ere, mellem Frihedsstøtten, Stranden og den sydsøstlige Kant af Vesterbroe.

Hindrup, i Malmøehuus Lehn.

Hindse-Kastel, Hindsholm, et forðums Søeroversæde; laae i Bisbye Sogn, Bierge Herred, Fyen.

Hindsholm, saaledes kaldtes Bispensøe, nu Ulriksdal i Lolland.

Hiortespring, Herløv Sogn, Søkkelunds Herred, forhen en Herregaard, oprettet 1680 af Dverjærgermester Hahn. Under Frederik den Femte blev den

nedbrudt, og en Deel af Jorderne uddeelt til Bøndergaardens Løbber. Af nogle af dens Jorder, samt af den nedlagte Bondebye Tibberup opstod 1771 en nye Herregård Hiortefpring, hvilken dog ogsaa er nedlagt, og Jorderne folgte til Forskiellige i Omegnen.

Hiortholm. S. Hørsholm.

Hiortholm, fordum et fast Slot, laae ved Fursøe, nær Frederiksdals Mølle. Det tilhørte de roeskildske Biskopper, medens disse eiede Kiøbenhavn, og endnu senere. Hiortholm udholdt en stærk Beleiring 1535, da Peder Godske omsider maatte overgive det til Grev Christoffers Tropper. See Hvitfeld S. 1441. Det tilhørte den Gang Biskop Rønnow i Roeskilde. Rudera af Slottet sees endnu.

Hiortholm, et fordums Slot paa Hiortholm ved Langeer-Horn paa Samsøe.

Hiortholms Mølle, efter det nær derved liggende Hiortholms Slot; nu Frederiksdals Mølle.

Hiortlund Sogn, det ældste Navn for Jordkirke Sogn ved Nabenraae, hvor Urnehoved laae.

Hirschholm. S. Hørsholm.

Hiuleberg, Halmstad Slots Lehn.

Hiulerod, Malmøehuus Lehn.

Hlening og Høggerup vare to smaa Kirkesogne, som efter Christian den Tredies Befaling bleve 1555 lagte under Holme eller Brahetrolleborg Sogn. Krag's Chr. d. 3dies Historie, 2den Deel, S. 550.

Hofgaard, Hov, Hou, fordum en Borg paa Nordspidsen af Langeland.

Hofgaarde, Hovgaarde, det samme som Kongsgaarde, eller Gaarde, der tilhørte Kongerne selv, og hørte til Patrimonialgods.

Hofmannsgave. S. Kyle.

Hogendehavn, Hogenhof, var 1531 en Herregaard i Rasbjerg Sogn, Horns Herred.

Hovgaard, forhen en betydelig Gaard paa Baagøe.

Hovgaard, er ligesom Borre, Slottet, Brattingsborg, Torpegaard, Bisgaard, Benævnelser paa saa mange Steber i det ældre Danmark, at det vilde være ligesaa kiedsommeligt som uoplysende, baade for Historien og Geographien, at opregne dem, hvorfor ogsaa kun de, der synes at være de vigtigste, ere anførte her.

Holbek Slot ved Fiorden, tæt ved Holbek, blev ødelagt af de Svenske 1659.

Holebek, Solabek, Holbek.

Holkenhavn, forhen Kogsbølle, Korboll, Nygaard, Ulfeldsholm, Ellenborg, i Binding Herred.

Hollænder (nye) Bye. S. Umager (nye).

Holme, siden Holmegaard, Elkiærgaard, nu Rosenholm, Hornslet Sogn, Øster-Lisbjerg Herred.

Holme-Kloster (Insula Dei, Sedes Dei) er stiftet 1172. Det laae først paa en Holm i en Sø eller et Kiær, som kaldtes Svendekiær. Siden blev det til Herregaarden Ranzausholm, nu Bræhetrolleborg, Bræhetrolleborg Sogn, Salling Herred.

Holmegaard, forduin Herregaard i Balling Sogn, Rødding Herred, ligger nu øde. Almuen i Egnen fortæller, at her boede i de catholske Tider en Adelsmand,

der kom i Klammerie med en Biskop fra Ribe eller fra Viborg, som undertiden beboede sin Gaard Bilgrav i samme Sogn. Klammeriet fik det Udfald, at Udelsmanden slog Bispen ihjel, og blev folgelig sat i Band, og Holmegaard henlaae derover øde og ubyrket. De Omkringboende ere komne i Bane med at være bange for at opdyrke Jorderne, og saaledes ligge de endnu, i det mindste laae de for faae Nar siden, urørte; et mærkeligt Exempel paa en længevarende Virkning af en Interdict.

Holmgaard, fordum Herregaard i Farsøe Sogn, Gislum Herred.

Holm Slot laae paa Clausbølle Mark, Langeland, var en Sørover-Borg, hvoraf Levninger sees.

Holmstrup Kirke i Ludsø Herred er bygget 1492, og menes at være den sidste Kirke, som i den catholske Periode er bygget i Sieland.

Holmsvang, fordum Herregaard, nu beboet af et Par Bønder, Ulstrup Sogn, Bølling Herred.

Holstebro Bisgaard, nu Bisgaard, forhen en bispelig Gaard i Holstebro.

Holsteenborg, see Braadsgaard, nu Trolleholm.

Holsteenshuus. See Findstrup.

Hørlishavn, Hvirvildsøe, Hurrildshavn, Hvirvendelshavn, med Spoer af en Fæstning; nu Biskeruphavn i Vester-Flakkebjerg Herred ved Holsteensborg, nær Skielshor.

Hornbek Kirke, Sønder-Lyng Herred, ansees af Resenius for den allerældste Landsbykirke i Sjælland.

Hornskov, laae i Hornslet Sogn, Øster-Lisbjerg Herred.

Horsebøll, nu Horsebøye i Hvidbing Herred.

Horse-Slot laae i Horsekoven paa Thorseng, Hørsholm. S. Hørsholm.

Hørsted, en kongelig Gaard paa Møen, hvis Jord blev 1696 deelt mellem Bønder.

Hosør, Hører, en Landsbøye i Østerild Sogn, Hillerslev Herred; den rivaliserede en Tidlang med Thisteb om Riøstvedret, procederede derom, og tabte Processen.

Hothernæs, Horsens.

Hovedstrup, Rødsteenseie, Øbde Sogn, Hads Herred.

Hovgaard. S. Hofgaard.

Hugelbjerg, et høit Bierg i Udserballig Sogn paa Als.

Hugletsbjerg, Hyllebierg Sogn, Nars Herred, hvor en Kong Huglet skal være begravet.

Humlehavn var i Humlum Sogn, Skodborg Herred, hvor Knud den Hellige en Gang forsamlede sin Flaade, som skulde gaae til Engelland.

Hundestadgaard, Malmøehuus Lehn.

Hundinge-Bøye, Hundebøye i Kildebrynde Sogn, Tune Herred.

Sundslunds-Kloster, Dronninglund, Terslev Herred. Dette Klosters Ladegaard var Skovsgaard, nu Dronninggaard. De gamle Navne forandrede, da Christlan den Femtes Dronning Charlotte Amalie fik

disse Gaarde. Ingen Gaard i Danmark har havt saa store Skove som Skovsgaard eller Dronninggaard. De vare matriculerede for 61 Tønder Skovskylv; nu omstunder har Danmark kun faae Herregaarde med nogen Skov, som jo har mere Skov end Dronninggaard nu har. Udelæggelsen af denne Gaards uhyre Skove maae først tilskrives den bekjendte islandske Kiøbmand Severin, som fik disse Gaarde efter Grev A. S. Moltke, men fornemmelig en saakaldet Brigadeer Halling, Severins Eftermand. Denne Halling, som længe havde opholdt sig i Ostindien, hvor han tjente i den engelske Armee under Lord Clive, fuldbendte Udelæggelsen ved den meest rasende Hugning, som Nogen kan mindes her i Landet.

Zusumgaard, forbum en Herregaard i Husum Bye, Brøndshøi Sogn, Søkkelunds Herred, var bygget af Biskop Absalon; er nu en Bondeggaard.

Zuusbye-Kirke, Huusbye Sogn, Wends Herred, stod forhen paa Sønder-Nabye Mark.

Zuusvolden, en Skandse ved Nestved, anlagt i Grev Geerts Tid. Hvitfeldt S. 491.

Zuusvold, forhen en Herregaard i Stenderup Sogn, Tyrstrup Herred.

Zvedendal. S. Grimmelstrup.

Zvedholm, Herregaard i Salling Herred. Lædegaaarden er opbygget 1645 for en Deel af Stene, som ere førte hid fra Hveen, altsaa fra Uranienborg. S. Tule. Zvedholm er nu Hovedsædet for Grevskabets Brahesminde, og har i over 250 Aar været i Be-

siddelse af Familierne Brahe og Bille, og den er uden Tvivl af alle Danmarks Herregaarde, tillige med Rosenholm i Jylland, den som har været længst i uafbrudt Eie af een Familie; hvorimod en lang uafbrudt Besiddelse af een Familie er saare sjelden i Danmark, hvilket er saa almindeligt i andre Lande, Engelland blandt andre, hvor endnu mangfoldige Godser ere den Dag i Dag eiede af samme Familier, som eiede dem ved den Normanniske Erobring under Wilhelm Conquestor.

Zvidberggaard, nu en ringe Bondegaard, forhen een af de bedste som af de ældste Herregaarde paa Mors, Vester Hvidberg Bye, Hvidberg Sogn, Nørre Herred, Mors.

Hvidberggaard i Hvidberg Sogn i Lye, forhen en Herregaard, nu Lyeholms Præstegaard.

Hvidding i Hvidding Herred, var et berømt Thingsted. Vedel Simonsens Borgruiner.

Hvidkilde, forhen Baalsgaard.

Hvidøre Slot, en Kongsgaard, laae paa Bakkens tæet sønden for Søelyst, i Gjentofte Sogn. Dronning Isabella, Christian d. 2dens Gemalinde, kom i Land her 1515. Dyveke og hendes Moder Sigbrit opholdt sig meget her. Den Gang var der Skov til Stedet, hvoraf nu intet Spoer er. Aar 1567 gav Frederik den 2den Bartov Hospital, eller de Hospitaler, som bleve forenede under Frederik d. 1ste, som kaldtes det almindelige Hospital, der siden fik det Navn Bartov Hospital, ved sit aabne Brev af 3die Juni 1567,

Græsgang for dets Eviin i Kronens Skove ved Hvidøre. Bageren, som boer i Hvidøre, har endnu adskillige Ting fra det forrige Slot, saasom nogle Laase, Hængsler m. a.

Hvilehøi ved Slagelse, hvor Hellig Andreas, som faldt i Søvn i Joppe, under Bønnen opvaagnede. S. Wolf Encom. p. 580. Her blev siden opreist et Crucifix med den Paaskrift: Divi Andreae quiescentis Joppæ et hoc loco experefacti.

Hvilling Herred, nu Hvidding Herred i Tørring Lehn.

Hvornhøi, Urnehoved, Nordkirke Sogn, Lundtoft Herred. Her holdtes det saa bekjendte Urnehoved Thing. Det rette Navn er maaskee Hornhøi, hvoraf er giort Hvornhøi og Urnehoved. Danfke Atlas 7de Deel, S. 305.

Syllerslevholm, Hillerødsholm, nu Frederiksborg Slot.

Særvig, Kaalinborg, Kalinborg, Kallunborg. Slottet, hvoraf nu aldeles ingen Levninger ere, var bygget af Esbern Snare 1171. Det blev sprængt med Krudt af de Svenske 1658. Christian den 2den sad fangen her fra 1549 til 1559, da han døde. S. Kallunborg.

Søgestadgaard i Malmøehuus Lehn, Høgholm. S. Biørnholm.

Søgsted, Høisted, Høstemark, en Sæbegaard i Nou Sogn, Flekkum Herred.

Høiby. See Hagekjøbing.

Høibyegaard, Taagerup Sogn, Fuglse Herred, Laaland, er nu tillige med Lungholm siden 1819 Friherfskabet Sønderkarle.

Høien, gammel Skagen, det ældste Skagen vesten for det nærværende, er ødelagt af Sandflugt.

Høikjøbing, Nykjøbing i Døds Herred.

Høilundsand, en forðums Befæstning ved Skierild Aae, Skierild Sogn.

Høiring, Hjørring.

Høisgaard i Haarbye Sogn, Baag Herred, forðum en Herregaard, som har været eiet af Familierne Lykke, Gyldestjerne og Holk; tilhørte 1639 Claus Daae, ligger nu under Løjesmose.

Høistrup, en forðum Herregaard, som er forenet med Bømmeltofte.

Hønborg Slot eller Høneberg Slot, laae i Erridsøe Bye, Elbo Herred. Dens Ladegaard, Høneberg Ladegaard, er endnu til. Af Slottet er kun svage Spoer tilbage; ved Snoghøi Færgegaard er en Fisserhytte, som kaldes Slottet.

Hønnerup Hovgaard, forhen Herregaard, nu en Bondegaard i Gjelbsted Sogn, Bønds Herred.

Høns, forðum Herregaard i Brøns Sogn, Hvidding Herred, nu en Bondegaard.

Hørsholm, Hørsholm, Hjortholm, forhen et Munkeløster, nu Hirschholm Slot i Birkerød Sogn, Liunge-Cronborg Herred. De to første af disse Navne kunde Sophie Magdalenes og Christian den

Sjettes Tybfskere ikke ret udtale. De lobe dem derfor noie med at oversætte det tredie. Det nærværende Navn har altsaa ikke sin Oprindelse, som man ellers fortæller, af den Omstændighed, at Christian den Sjettede paa Stedet skulde have skudt en Hjort. Men dette Sagn er urigtigt. Christian den Sjettede tog kun lidet eller ingen Deel i Jagtpartier, og en gammel Jagtbetjent paa Jægersborg forsikkrede mig for mange Aar siden, at denne Fortælling kunde saa meget mindre være sand, som denne Konge aldrig havde skudt en Bøsse af. Men derimod fortalte bemeldte Jagtbetjent, at Dronning Sophia Magdalena virkelig havde skudt efter en Hjort, som faldt i det Morads, hvori Hirschholm blev bygget; dog blev efter hans Beretning ikke Pladsen til Slottet valgt for at forevige denne Begivenhed; men fordi Slottet skulde have Grave, og disse kunde let faaes i Mosen. Hjortholm tilhørte en Tiid den Ulfeldske Familie. Efter Corfis Ulfeld kom det til Frederik den Tredie, som i Førstningen bortforlehnede det.

Sørvastadgaard i Malmøehuus Lehn.

Sørbroe, Sørbroegaard, Hvidding Sogn og Herred, nu en Bondegaard. Ansees for een af de allerældste adelige Gaarde. Den nævnes 1589. 1609 var den eiet af Christopher Rosenfrands, som blev halshugget i Kjøbenhavn. See Dunslund.

Sourets Herred, Hoffures Herred, Hoyer Herred, Tønder Amt.

J.

Jagt. I Christian den 3dies Tiid var der en Gaasfanger, for at fange Wildgjæs til Hoffet; ligesaa var der en Falkfanger i Danmark. D. Magaz. 67de Hæfte.

Jalyng, Jelling, i Tyrild Herred.

Jandrup= eller Jannerup= Søe i Hundborg Herred. I denne har ligget et Slot, hvis Levninger vare kjendelige for nogle Aar siden.

Jarnevith, Jarnho Skov, en stor Skov, som strakte sig fra Elien til Traven. S. Lo-Hede.

Jbstrup, Jægersborg Slot, Gjentofte Sogn, Sockelunds Herred; eiedes en Tiidlang af den Ulfeldske Familie. Af denne kjøbte Christian den Fierde det, og byggede Jbstrup Slot. Under Christian den Femte bekom det Navnet Jægersborg Slot. Det blev nedbrudt 1761. Dets fleste Jorder bleve overdragne til Bernstorff, den første, som lagde dem til sit 1762 opbyggede Lyststed. Alleen fra Jægersborg til Charlottenlund er plantet 1710=1720, thi Pontoppidan siger (Memoria Hafniæ, skrevet 1729, trykt anden Gang i Glückstad 1738, S. 60): "von hieraus (Jægersburg) geht eine neu lich angelegte Allee, ganz bis Guldenlund an die Seeante."

Jelsted, Jährenstadt Sogn, Strurdorf Herred, er efter Dusen (Antiquariske Annaler 3 B. 1 Hæfte, S. 136 og 137) det Sted, hvoraf Jstathe-Syssel har

faaet Navnet. See ogsaa Werlauffs og Dugens Priis-
krifter om det Danske Sprog i Slesvig S. 61, og
Langebeks Scriptores Tom. 7, 323, 7, 577, samt
Tom. 5, 621.

Jedderland, et gammelt Navn for Møen (Sand-
vig om Møen).

Jelling, Jelling Sogn, Tyrrild Herred. Ved
denne Byes Kirke sees de berømte Runemonumenter
om Gorm den Gamle og Thyre Dannebød, hvorom
see Danske Atlas, Finn Magnusen i Nyerups Reise-
iagttagelser, Wormii Monument., Hofmanns Funda-
tioner, antiqv. Annaler, m. m.

I Jelling var en Kongsgaard, hvor Saxo siger,
at Kong Vermund residerede; ogsaa af de smaa Kon-
ger boede mange her. Paa Jelling Hede stod et Slag
1131, hvori Niels slog sin Broder søn Erik Emund.
Jelling Hede skal være den Egn, hvor Kong Frode,
efter Saxos Beretning, lod lægge Guld Armringe paa
de alfare Veie, for at vise, at Ingen torde tage dem.
Smidlertid vovede Een det dog; men det var, som
man bestemt veed, en Her.

Jermers Gab eller Jarmens Gab var et aa-
bent Sted paa Kjøbenhavns Befæstningsmuur, omtrent
lige ud for St. Petri Stræde, hvor igiennem en polsk
eller tydsk Fyrste Jermer skal i Aaret 1269 have an-
grebet og trængt ind i Staden. Her blev siden an-
lagt Jermers Skandse. Hvitfeld S. 259.

Jernit, Frisenborg, Gjern Herred.

Tisbye, en ødelagt Landsbye, som laae ved Issefiordens Munding, nær det nuværende Rørbig.

Tisgaard, en Herregaard, Tved Sogn, Mols Herred, var før henlagt til Aarhus Bispens Taffelgodser. Af det bispelige Slot sees endnu Ruiner østen for Gaarden.

Tidpander. I forrige Tider benyttedes Tidpander i Kirkerne til Barme. I Hofmans Foundationer 9de D. S. 4 findes Legater fra Aarene 1562 og 1563 til Tidpander i Kirken til fattige Folks Barme. I Mads Pedersens Rostoks rimede Topographie af Ribe, tales ogsaa om en Malmpande i Kirken, hvorved Pøblingerne varmede sig (Rahbeks og Nyerups Bidrag til den Danske Digtkunsts Historie, 3die Deel S. 275).

Immervad Kroe, Bidsted Sogn, Gram Herred; nær herved stod et Slag 1420 mellem Kong Erik og de holsteenske Grever, hvori de Danske bleve totaliter slagte.

Insula Dei, Sedes Dei. S. Holms Kloster.

Indlægger-Huus. Et saadant befalede Christian den Tredie Aar 1556 at indrettes i Kjøbenhavn. Det var en Art af Gjelds-Arresthuus. Indlager (obstadium) bestod i, at en Creditor lod en Debitor forpligte sig til, at han, i Tilfælde af Ikkebetaling, vilde forsøge sig til et vist af Creditor angiven Sted, og forblive der, indtil han betalte, eller Creditor tillod ham at forlade det. Denne Skik har været i Brug i Danmark (Ryge P. Dres Levnet, Danske Magazin

4de Hæfte S. 31, 169. Badens juridiske Ordbog ved Ordene Indlager og Maning). Endog Kongerne lode deres Cautionister underkaste sig saadan Forpligtelse. (S. Baden anførte Sted). I Hertugdømmene er denne Skik endnu i Gang. S. Fehse Nachricht von der Stadt Kiel S. 214, og flere.

Indmuring. I forrige Tider var det Skik, at Somfruer og Koner, som levede løsagtigt, bleve indspærrede eller indmurede. Paa Krenkerup i Lolland vises et Bærelse, hvori en saadan adelig Somfrue har været indspærret. Paa Egeskov i Fyen har man et lignende Sagn om et Bærelse der paa Gaarden. (I Hofmanns Foundationer 3die Tom. S. 180 fortælles, at Moderen til Ludvig Rosenkrants var en rum Tiid indmuret paa Egeskov. Om en lignende Indmuring i Vester-vig Kloster s. Danske Atlas 5te Tom. S. 445).

En Befaling af Frederik den Anden fra 1578 om at indmure en adelig Frue, findes i Friis's Beskrivelse over Skielshjør S. 498. Brevet, som af Geheime-Archivet er meddeelt Friis af Langebek, er til en Søn (uden Tvivl Brostrup Gjedde, Fader til den berømte Admiral Dve Gjedde) af Indhold: at da Kongen var kommen under Veir med, at din Moder, Frue Mar. Ul. (Margrethe Ulfeld, gift med Knud Gjedde til Thammerup, d. e. Thommerup i Skaane) førte et slemt og løsagtigt Levnet, og, endog hun tilforn for sliig Marsag har været anholdt, og igjen udkommet, skal hun ligevel intet have sig bedret og rettet,

men endnu som tilforn utilbørligen med Løsagtighed
 forholder, og fører et skjendeligt Levnet, Dig saa vel
 som andre hendes Venner til Haan, Spot og Fors
 agtelse, og efterdi Vi, som en christelig Vrigthed, slikt
 hendes uchristelige og løsagtige Levnet for ingen Deel
 ville eller kunne ustraffelig lide eller tilståde, have vi
 befalt os Elskelig Hans Skougaard og Steen Bilde,
 at skulde med det første begive dem til Din Gaard
 Themmerup, og der overvære, at hun strax fængsligen
 bliver indsat, bedende Dig og alvorligen befalende, at
 Du og til den Tiid moder paa Gaarden tilståde, og
 endelig tiltænker, naar hun nu strax der sammesteds
 bliver indmuret, at have Dypseende med at hun
 der bliver tilståde holdet og ikke igjen udkommer
 hendes Livstiid ic.

Der som saadan Nidkjerhed, naar man ret seer sig
 for, efter Peder Paars's Bemærkning ikke reiste sig
 af *Nl*, hvilket paa en Tiid, da tydst *Nl* gjorde store
 Virkninger i Danmark, vel kunde formodes, saa maae
 man tilstaae, at slikt er meget opbyggeligt, og især
 vil man ikke oversee det Præg af Godlidenhed, at overs
 drage en Søn en saadan Forretning mod hans Mo
 der. Men overalt lader det, som Frederik den Anden
 var meget stræng in puncto amoris. See for Ex
 empel et Brev fra ham til Magistraten i Helsingøer
 (Danfke Atlas 2den Tom. S. 292), hvori han befaler:
 at løsagtige Qvindfolk skulde først (første Gang) stry
 ges til Ragen og forvises Byen; som de igjen skulde

begge Dreene skjæres af dem; lod de dem saa see tiere, skulde de bindes i en Sæk og forsænkes.

Saadan Indmuring eller Indsætning og Fængsling paa Livstiid for Fruer eller Somfruer, som lode sig i Uære beligge, var isvrigt efter Frederik den Andens Kallundborgske Necess af 1576, dens 12te Artikel, et almindeligt Lovbud.

Tomfrueland, en Benævnelser, som (efter Sandvig om Møen) undertiden tillagdes Møen.

Tonstrup eller Johnstrup og Zerlusstrup var to smaa Sædegaarde, hvoraf Tuullund i Biesverfskov Herred er oprettet. Tonstrup, som blev i 1544 afhændet til St. Agnetes Kloster (Gavnø), laae i Østeb Sogn, Voldborg Herred. Kong Christian den Tredies Historie 2den Deel S. 373.

Tordbrag, laae i Malmøehuus Lehn.

Tordbroe, et fordums Slot ved Nipsaae (Scheels Krigstheater S. 365).

Totveg, Sundet mellem Jylland og Fyen, eller det lille Belt.

Trlize, fordum Herregaard i Beggerløse Sogn, Falster, hvoraf endnu Spoer findes ikke langt fra Beggerløse Kirke. Den Endelse lize paa Stednavne i Danmark er meget sjelden, og jeg har ikke bemærket den oftere end fire Gange, nemlig dette Trlize og Corfelize, begge i Falster, samt Tiltlize=Bye i Sønderherred, Lolland, og Winnize i Hellested Sogn, ogsaa i Lolland. Nogle have formodet, at flige Navne havde en vendisk Oprindelse; men rimeligviis er det intet videre

end en Fordreielſe eller Fortydfning af det gamle danſke Løſe; i det mindſte hedte Corſelike fra forſt af Kaafeloſe efter en liden Landsbye, ſom laae noget veſten for, og ſom Herregarden har opslugt, eller ſnarere ſkylder ſin Oprindelig og ſit Navn.

Iſarnho Skov. Iſarnvith. S. Lo Hede.

Iſløv, en Bye af 4 Gaarde, hvoraf kun et Huus er tilbage, ſom hedder Iſlehuus i Rødoure Sogn, Søkkelunds Herred. Damhuſet, ſ. Sogn og Herred, er den ene af Iſløvbyes fire Gaarde.

Iſøre, et Sted hvor Folkeforſamlingen holdtes, og Kongerne hylbedes for Sjælland, laae nær Iſbye.

Iſørefjord, Iſeffjorden. Bedels Saxo S. 382.

Juellinge. S. Haldſtedkloſter.

Juulſborg. S. Bannergaard.

Jurterhede, fordum Herregard i Volſtrup Sogn, Volſtrup Herred.

Jvernæs, nu Bedelsborg i Vends Herred.

Jynovne, Jødeovne (en Fordreielſe af Jetteovne); ſaaledes kalde Bønderne i mange jydſke Egne hendſke Begravelſeshøie og Kiæmpegrave, og andre ſlige Steendyſſer; iblandt andre er en ſaadan Jynovn eller Jødeovn paa Daugberg Mark, Bierge Herred, Aarhus Stift.

Jægersborg. S. Iſtrup.

Jægerspriis (forhen Abrahamſtrup), havde et ſtort Stutterie, anlagt af Chriſtian den Fierde, hvilket blev ophævet og bortſolgt 1771. Det midterſte af

Hovedfløien paa Taarnet er et Stykke af det gamle Abrahamstrups Slots Bygning.

St. Jørgens Bierg, var en Gaard ved Kallundborg.

St. Jørgens Bierg, ikke langt fra Herregaarden Uagaard i Øster-Han-Herred. Her skedte et stort Nederlag paa de oprørske Bønder af Benschysel, Mors og Thy i Christopher af Bayerns Tid. S. Hvidfeldt S. 624. Herom er en bekendt Almuevis.

St. Jørgens Bierg, nu Landsbyen Bierget nær ved Roeskilde.

K.

Kaaberhølle, forstum Herregaard i Fjeldsted Sogn, Bends Herred; hører nu under Billesbølle, f. Sogn og Herred.

Kaagøe, Rjøge. S. Gammel Rjøge.

Kaalundborg, Kalindborg, Kallundborg, forhen Hørvig (see dette). Her byggede i Aaret 1171 Esbern Snare Hørvig Slot og Kirke. Paa dette Slot sad Christian den 2den fangen fra 1549 til sin Død. I Dronning Margarethes Tid sad den svenske Konge Albret i Forvaring her. Rigets Dresfel eller Archiv og Skatkammer glemtes paa dette Slot. 1658 blev Slottet sprængt med Krudt af Carl Gustavs Tropper, og der er nu aldeles intet Spoor tilbage deraf. Kallundborg Ladegaard er nu under Lerchenborg; var engang et Munkeløster.

Kaaseløse, Corfelige, Sønder-Ulslev Sogn, Sønder-Herred, Falster, var en Bye paa 6 Gaarde, som blev nedlagt og Corfelige Herregaard oprettet deraf. Denne Gaard var til 1576, da den eiedes af Jens Falster (N. Dres Levnet S. 371). Dronning Sophie købte Gaarden 1605, og den nuværende Hovedbygning blev opført Aaret efter. S. Belling.

Kallehaugegaard, Kallehauge Sogn, Baarse Herred, en Herregaard fra 1774 af 10 Bøndergaarde i Kallehaugebye. Nu Petersgaard.

Kallestene, nogle gamle Begravelser paa Hiarnsøe, under Bierge Herred, Aarhus Stift.

Kalløe, Kalvøe, Øster-Lisbjerg Sogn, var engang et Kloster, hvis Munke flyttede til Dm, som de opbyggede. Kalløe Slot blev fuldfærdigt under Christopher den 2den, Aar 1302. Dette stærke Slot var ofte Statsfængsel for vigtige Statsfanger, saasom Gustav Eriksen, hensat af Christian den 2den. Christian den 5te forærede Kalløe Slot til Ulrik Fr. Gylbenløve, som nedbrød det, og af Materialierne opbyggede Charlottenborg i Kiøbenhavn. Rubera af Slottet ere endnu tilbage.

Kaløe, en liden Ø i Skanderborg Søe, hvor Cortebrodre-Didenen havde engang en kort Tiid et Kloster, hvilket dog forlagtes til Dm, fordi Munkene om Vinteren ofte vare skilte fra al Samsørsel. Det samme fortælles om Klosteret paa Kalløe. Formodentlig have begge Steder havt Kloster.

Kapelsgaard, en Gaard i Morslet Sogn, Ring Herred, hvor der sees Ruiner af en nedbrudt Kirke.

Karlebye, Karby Sogn, Sønder Herred, Mors.

Karmark Slot nævnes hos Hvitfeld S. 474.

I Vester-Belling Sogn, Middelsom Herred, er en frie Gaard ved Navn Karmark, som nu hører under Grevskabet Scheel.

Karsholm, Christianstad Lehn.

Kartofte, Tidemansholm, Seylstrup Sogn, Børglum Herred.

Karup, i Lysgaard Herred, var i de catholske Tider et meget berømt Sted, formedelst sin Sundhedskilde. Kirken var da meget stor og pragtfuld, Byen anseelig og riig. Den laae midt i Skove; nu ligger den paa Hede og Moser, og har nu allene antiqvarisk Mærkelighed.

Kastrup, fordum Herregaard i Tøstrup Sogn, Rinds Herred, er nu en Bondegaard. Giedes engang af den adelige Familie Skadeland.

Kastrup, en af de tre Bønderbyer, hvoraf Sunderlevholm i Vester-Slackebjerg Herred blev oprettet.

Kattebjerg, et fast Slot i Kattebjerg Bye, Mariager Sogn, Dndsilb Herred, blev beleiret under Valdemar d. 3die. Hvitfeldt S. 519.

Kautrup, fordum Herregaard i Åstrup Sogn, Nørre-Hald Herred.

Kehlet, fordum Herregaard i Fielsstrup Sogn, Tøstrup Herred.

Kempenmoor, Ugge Herred, en stor firkantet Plads, fuld af Gravhøie. S. Dutkens Priisſkrift om det danſke Sprog.

Kiel, forhen Herregaard, hedder nu Kiersgaard, Munkeboe Sogn, Bierge Herred, Fyen, hører under Øſtergaard.

Kieldbyesund. Vedels Saxo S. 498. Rime-
ligviis Noret ved Stege.

Kieldkær, en Herregaard, ſom var til 1366 og 1387; forekommer i P. Dres Levnet af Nyge; ligger i Breſten Sogn, Torild Herred, og hører under Engelholm.

Kiellinghøi, forhen en Herregaard og Herrefæde for Familien Rud; nu en Bondegaard i Hiermind Sogn, Medelfom Herred.

Kielstrup, Gielstrup, Oddersborg, Dragsholm, Draxholm, nu Adlersborg, Hørve Sogn, Dds Herred.

Kielstrup, Rudera af denne Herregaard i Wiig Sogn, Dds Herred, er maaſkee det ſamme ſom Gammel-Gielstrup i Egebjerg Sogn.

Kiergaard, laae først i Bilslev Sogn, Gior-
ding Herred, blev flyttet derfra til Hundrup Sogn, ſamme Herred. Den er bygget 1695 af General-Lieutenant Gersdorff, og har Grave og Vindebroer. Derſom paa det Sted, hvor Gersdorff byggede denne nye Gaard, ikke har forhen ſtaaet en anden med Grave, hvilke ere blevne vedligeholdte for dette Kiergaard, ſaa er denne Gaard, tillige med Palstrup (ſee dette), den allerſidſte Herregaard i Danmark, om hvilken er an-

lagt Grave, næst efter Annebjerggaard i Dbs Herred, ligesom Giorslev i Stevns Herred er den første.

Kiersgaard. S. Damsgaard.

Kiersgaard. S. Kiel.

Rigebjerg Slot; Spoer deraf sees i Træden Sogn, Tyrsting Herred.

Rindholm, forhen Herregaard, hvis Rudera sees i Rindbye eller Rynndbye Sogn, Horns Herred, Sieland. (Hofmanns Fundationer 10de Tom., Appendix til Sieland S. 22).

Kippinge Kirke i Falster. Ved denne var, og er endnu, ifald man vil benytte sig deraf, en i forrige Tider berømt Sundhedskilde, hvorom M. C. Hofsum har skrevet i en Disput. de Templo Kippingensi. Hafn. 1707. 4.

Kirkegaarde; saaledes kaldtes i ældre Tider Bøndergaarde, som laae til, eller hørte til en Kirke.

Kirkeladen. I de catholske Tider oppebare Kirkerne selv deres Tiende in natura, hvilke bleve hensatte og udtørskede i et dertil, sædvanlig paa Kirkegaarden, eller dog nær derved, opbygget Huus, som hed Kirkeladen. Navnet er paa mange Steder endnu til, og Ruiner af Laderne ligesaa.

Kirketaarne. I Almindelighed staae de paa den vestre Ende af Landsbyekirkerne; nogle faae Undtagelser gives imidlertid, hvoriblandt jeg kiender følgende: Kregome Kirke i Strøe Herred, Bringstrup Kirke i Alsted Herred, Stoense paa Langeland, Tyrstrup Kirke i Tyrstrup Herred, og Anneret dertil Hierndrup, Bils-

lev Kirke i Giording Herred, hvor Taarnet staaer paa Kirkens nordre Side og ved den østre Ende af Kirken, hvilket skal være gjort saaledes, fordi denne Kirke er den syblikste eller sidste i Jylland mod Slesvig.

Liden Kirstens Grav. Paa det forrige Bester-vigs Klosters Kirkegaard findes denne Grav af Valdemar den 1stes Søster, samt Hertug Buris, som besvangrede hende.

Riærgaard, forhen en Herregaard i Emmerlev Sogn, Høyer Herred.

Riærstrup, var det Sted, hvor Valdemars Slot paa Thorseng ligger. Dette Riærstrup blev 1408 af Dronning Margrethe skænket til de Odense-Bispens Bord.

Risø eller Kyøe, Rye, en Herregaard i Nistrup Sogn, Slet Herred.

Risløfsegaard, Risløfsegaard, Hallund Sogn, Terslev Herred.

Risøge (gammel) og tildeels Gammelrisøgegaard (i Ramsøe Herred) ligger der, hvor endeel af det ældste Risøge laae, som siden efterhaanden byggedes nærmere Stranden. Gammel-Risøges Kirke blev afbrudt 1573.

Risønggaard, Orbierregaard, Hammer Herred.

Riæitrup Slot, Rudera deraf i Riæitrup Sogn, Rinds Herred.

Riæitrupgaard eller Slot i Riæitrup Sogn, Rinds Herred. Her opholdt sig Kong Nielses Søn, Inge, med sin Tugtemester. Denne vilde en Dag lære Prindsen at ride, men Hesten slog ham af og

traadte ham ihjel Aar 1131. Nogle mene, at dette Kleitrup Slot har hebbet Brattingsborg, og at det var det rette Brattingsborg, fordi det staaer i en Ræmpvise, at man i een Dag reed fra Hald til Brattingsborg.

Kleystrup, en Herregaard, blev afbrændt af Skipper Clement. Wolf Encom. S. 76; men hvor den laae, er uvist.

Klinteslottet, nær ved de saakaldte Slots-Gavler paa Møens Klint, var, efter Sandvig om Møen, til Aar 740.

Klagerup, i Malmøehuus Lehn.

Kladskovgaard, Bennerlund, Stabager Sogn, Nørre Herred, Falster.

Klosterkov, forhen en stor Gaard, nær Norfeld paa Møen.

Knardrup, Gandløse Sogn, Distrikte Herred, tilhørte een af Marsk Stigs Familie, eller dog een af hans Tilhængere, det blev confiskeret af Erik Menved. Christopher den Anden, eller egentligt hans Dronning Euphemia, stiftede her et Kloster Aar 1326. 1539 blev Stedet henlagt til Kiøbenhavns Universitet. Frederik den Anden fik det tilbage, imod at give Universitetet Indkomsterne af St. Clara-Kloster i Roeskilde derfor. 1546, da Pesten grasserede i Kiøbenhavn, flygtede Universitetets Professorer til Knardrup (Pontoppidans Annales 3die Tom., S. 296). Knardrup-Kloster laae der, hvor Knardrupdal er. 1765 var endnu en Stump Muur deraf tilbage. S. Hofmanns

Fundationer 10de Tome. Supplementet til Siellandske Fundationer S. 20.

Knipsbroe, Knippelsbroe i Kiøbenhavn, har sit Navn af en Mand ved Navn Kniep (Scheels Krigstheater S. 209). Denne Mand boede paa Christianshavn, tæt ved Stedet, hvor Broen byggedes. Abraham Kall har sagt mig, at en Kniep eller Knip besørgede Doversarten over Vandet med Baade, medens Broen stod under Bygning, og at det blev en Talemaade, naar man gik over med hans Baade, at gaae over Knipsbroe. Før Knippelsbroe blev bygget af Christian den 4de, var her en anden Broe, Amagerbroe (see dette). Knippelsbroe kaldtes ellers ofte i Begyndelsen den lange Broe.

Knoldegaard, fordum Herregaard, Vester Hæsling Sogn, Kier Herred.

Knubholm, Nørholm, i Torstrup Sogn, Øster Herred, Riber Stift.

Knublebye, Cappel Sogn, Lolland. Denne Bye blev vundet i Seddel-Lotteriet 1725 af en Major Pløtz, som deraf oprettede Herregaarden Gottesgabe i samme Sogn.

Knudholm, en Herregaard, hvoraf er Rudera ved Kirken i Lundbye Sogn, Horns Herred. 1740 bleve dens Jorder uddeelte mellem Bønder.

Knudstrup, Landskrone Slots Lehn.

Knudstrup, Helsingborg Slots Lehn.

Knudstrup, fordum Herregaard i Guldborg Sogn.

Gudme Herred; dens Grave og Volde ere endnu kien-
delige.

Knuthenborg. S. Naamark.

Knuthenlund. S. Bredstorp.

Knyle. S. Kyle.

Kograben, en Deel af Dannevirke.

Kogsbølle, Kogsbøllegaard, Nygaard, Ulfelds-
holm, Ellenborg, nu Høikenhavn, Binding Herred.

Kogseflot, laae i Kogsebye paa Møen (Pallu-
dan om Møen I. 321).

Koksnapsdige, et Sted paa Græthe-Hede, Tor-
ning Sogn, Lysgaards Herred, hvor der sees tydelige
Tegn til at Valdemars og Svends Leire have staaet.

Koldinghuus. S. Middelborg.

Kongeslevlund, Kongstedlund, Kongeslev
Sogn, Helligum Herred.

Kongesøen, nu Kiøng, Landsbye i Hammer
Herred.

Konghuusbek, Frederik den Andens Jagtflot,
hvoraf Rudera i Krægelunds Sogn, Hids Herred.

Kongsgaarde. S. Hovgaard.

Kongsnæs ved Stubbekjøbing; her har ligget
en Borg, og her er en Deel Begravelser-Høie.

Kongsted Kirke, Bredstrup Sogn, Elbes Her-
red, er nedbrudt.

Kongstrand, ved Havet i Børglum Herred, var
i gamle Dage bebygget. Her vilde Knud den Hellige,
paa sit Døgn i Børglum 1086, holde Thing eller Folke-
Samling.

Korsberg eller **Kosborg**, det ældste Slot i Ribe, siden Ribehuus. Det blev anlagt 1115, laae i den vestlige Deel af Byen, og var arx insignis et valde valida. Terpag. Ripæ cimbricæ S. 33. Dette Slot afbrændte tilligemed Byen Aar 1258. Det blev atter opbygget, men 1659 blev det nedbrudt.

Korseløse, nu **Corseløse**, Sønder Alslev Sogn, Falster, har sin Oprindelse af den Bye Kaaseløse, som laae lidt vesten for, og er nedlagt. S. Belling og Kaaseløse.

Korsriis, en Herregaard, som blev nedbrudt 1568, i Rislev Sogn, Hornum Herred; af dens Materialier blev Herregaarden Lundbek bygget.

Kogøe ved Møen, Vedels Saxo S. 469. Saxo editio Stephani S. 340.

Kragdsorp, **Kragstrup**, **Krastrup**, Herregaard i Farstrup Sogn, Slet Herred.

Kragstrup, en fordums Bye i Horns Herred, Sieland, har længe været nedlagt. Dens Kirke er til endnu.

Krapager, et Slot i Snøde Sogn, Langeland, hvoraf endnu nogle Levninger findes. Det var til 1577, blev flyttet og ombygget 1685, og kaldes nu Steensgaard. S. dette.

Kraperup, Helsingborg Slots Lehn.

Krogen, **Kraagen**, **Drekrog**, nu Cronborg. S. Flynderborg.

Krogeberg Birk, hørte til Herregaarden Spøsterup, Røding Sogn, Røding Herred.

Krog, Krogholm, Malmøehuus Lehn.

Krogssdal, fordum Herregaard, Felding Sogn, Ulfborg Herred.

Kropper=Hede. S. Lo-Hede.

Krukstrup, Krukstruplund, forhen en anseelig Herregaard i St. Hans Sogn, Vennebjerg Herred.

Krængerup, nu Frederikslund, Ørsted Sogn, Baag Herred.

Kummerupgaard, fordum Herregaard, Drmslev Sogn, Ring Herred, hvoraf sees Rudera.

Kulsbierge, de høieste Punkter af Steensved Øverbred, imellem Bordingborg og Kallehauge. Efter Bugge, i Beskrivelse over Opmaalingsmaaden S. 63, er det høieste af disse Bierge 154 Alen over Havet.

Kunsesgaard, har ligget i Lendum Sogn, Vennebjerg Herred.

Kye, Kjøe, Herregaard i Uistrup Sogn, Slet Herred.

Kyle, Øviskovsholm, Roseneie, Bøttigersholm, nu Hofmannsgave, Herregaard i Norup Sogn, Lunde Herred.

L.

Labinggaard, var 1418 en Herregaard i Labing Bye, Framlev Sogn og Herred.

Ladegaarden ved Kiøbenhavn var Ladegaard til Kiøbenhavns Slot. Endeel af dens Torder erholdt den af den 1512 nedlagte Landsbye Solbjerg, samt det derved liggende St. Jørgens Hospitals Mark

og Eng, hvilke sidste Christian den 4de kjøbte 1621. Wolf Encom. Rer. Dan. S. 364 beskriver den Aar 1654 saaledes: Den har mægtige grundmurede ypperlige Bygninger, med Gemakker, Kornhuus, Lade, Lo, Fæhuus og Stalde, saa der nogle hundrede Stude kan staldes og fores foruden Kioer, Sviin, Faar. — Aar 1651 blev noget af Ladegaardens Mark overladt til 20 Hollændere fra Amager, som nedsatte sig i den vestre Ende af Vesterbroe, og tildels der, hvor nu Frederiksbergs Alleegade er; men da disse Amagere ikke betalte hvad de skulde, saa gik denne Indretning tilbage, og Jorderne beholdt Kongen, og de bleve i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede lagte til Frederiksberg Slot. Ladegaardens Bygninger bleve nu anvendte til andet Brug, blandt andet til deri at anlægge det nær derved værende og nedbrudte St. Jørgens Hospital, stiftet 1522 af Claus Dehn i Kiøbenhavn, hvilket Hospital var flyttet fra sit første Sted ved St. Jørgens-Søe til ned imod Kalleboe-Strand, der, hvor nu det saakaldte gamle Pesthuus, en privat Eiendom, ligger, der havde faaet sit Navn Pesthuset, fordi det tog imod de Pestsyge fra Kiøbenhavn, en Gang da Pesten græsferede der. Dette gamle Pesthuus eller nye St. Jørgens Hospital, var bygget 1665. Dets Forslyttelse til Ladegaarden gav Anledning til at denne ofte kaldes Pesthuset. Ladegaarden blev samme Tiid som Ravensborg udenfor Nørreport, og Ny-Bartov udenfor Østerport, samt Retranchementet fra Biørnsdal ned imod Stranden af Christian d. 4de anlagt, og forsynet med

Bolde og Grave, som Udenværker. 1733 blev Ladegaarden et Hospital for Militaire og Civile, tilbøls ogsaa et Tugthuus for militaire Betlere; der blev indrettet Daarekister sammesteds. Det kaldtes nu Krigshospitalet, ogsaa Krigshospitalets Ladegaard, ligesom undertiden efter de tvende forrige St. Jørgens Hospitaler St. Jørgens Hospital, som ogsaa (skiondt aldeles uviist hvorefter) St. Hans Hospital, foruden sit oprindelige Navn Ladegaarden. Saaledes kaldes det i den kongelige Confirmation af 26de Decbr. 1766 paa Claudi Rosssets Foundation: "det saakaldte Pesthuus, hvilket herefter maa have Navn af St. Hans Hospital og Claudi Rosssets Stiftelse."

Ladegaarden paa Amager, nu Løitgaard, Maglebye Sogn, var forhen en Ladegaard til Kiøbenhavns Slot. Denne Ladegaard paa Amager omtales i Amagernes Privilegier af Christian d. 3die fra Aaret 1541 (Kraigs Christian den 3dies Hist., S. 51, 3die Deel). Kaldes ogsaa Amager Ladegaard og Taarnbye Ladegaard.

Laiigaard (Ladegaard) Drølev Sogn, Siønds Herred, var forhen Ladegaard til Drølev Kloster.

Lammehaug (nye), Herregaard i Gudme Herred, er nedbrudt.

Landerupgaard, Bilstrup Sogn, Bruff Herred, har været en Kongsgaard, efter Suhms Mening, Harald Blaatands. Her er en Kilde, som endnu kaldes Kongens Kilde. I Worms Tiid stod her en stor

Runesteen, paa hvilken Navnene Harald, Gorm og Thyra syntes kiendelige. Wormii Monument. 446. Suhms Historie af Danm., 3die Deel, S. 214.

Langaas, Barberg Slots Lehn.

Langbal, forhen Herregaard, nu to Bøndergaard i Haubro Sogn, Nars Herred.

Lauremarksgaard, Danmarksgaard, Alslev Sogn, Skads Herred.

Den laurvigste Hauge, Ahleseldts Hauge, nu Classens Hauge uden for Kiøbenhavns Østerport.

Lavind, Langeland.

Lavindskjøbing, Rudsjøbing paa Langeland.

Leirskov, Lyrskov, Leirskov Sogn, Andst Herred. Paa denne Byes Hebe stod d. 28de Sept. 1043 et stort Slag, hvori Magnus den Gode slog Bønderne i Svend Estrithsens Tiid. Pontanus siger urigtigt, at dette Slag stod paa Kropper-Hebe. Suhms Hist. af Danm. 4, 92.

Leiregaard, blev bygget 1660-1670, oprettet af noget af Ubleire og Leire Byers Marker af Rentemeister Müller. Grev J. L. Holsteen nedbrød denne Gaard, og opbyggede 1744 Ledreborg eller Lethraborg.

Leire Slot (det gamle), nu Landsbyen Leire, Allislev Sogn, Bølborg Herred. S. Hertvedal.

Lekendegaard, fordem Herregaard i Øster Egisborg Sogn, Baarse Herred.

Lenhøi, forhen Herregaard, nu Bøndegaard, Hornbøl Sogn, Sønder-Lyng Herred.

Lengfergrav, en Gravhøi i Lendum Sogn, Veneberg Herred.

Lev, Lef, Løv, hvormed saamange Stednavne i Danmark endes, betyder efter Danske Atlas 7, 123 et Skjul, et Dpholdssted. Brocmanns Beskrivelse om Øster-Gothland forklarer dette Ord ved Arv, egen Jord. Suhms Hist. af Danm. 1, 356. At Ordet ogsaa udtales Løv maae ikke forlede til at ansee det for som betegnende et skovfuldt Sted. At Lev efter Werlauff (Priiskrift om det danske Sprog i Slesvig S. 26) betyder Fædrearv, har i det mindste det imod sig, at i denne Bemærkelse synes det heel upassende til Steders Benævnelse. Snarere synes Betydningen egen Jord antagelig, ifald den ellers er rigtig. Men det bliver dog altid ubegribeligt, hvorledes denne Betydning kunde passe paa de utallige Byer, hvis Navn endes med Lev. Man antage, at en Bye hedder Wiggerslev, det er Wiggers egen Jord, eller hans Fædrearv. Var Byen en Adelsby, hvori flere Adelsbønder havde Gaarde eller Bøol, hvorledes kunde da een Mand Wigge eie den, da de øvrige Bymænd jo ogsaa vare Eiere af den. Havde Wigge arvet sin Gaard eller sit Bøol, kunde Byen derfor ikke opkalbes efter denne ene Mand's Arv. Var det en Torp, saa kunde Byen ikke hedde Wiggerslev, men maatte kaldes Wigstrup. Det lader derfor, som Betydningen af denne Endelse er aldeles ubekjendt. I Island som i Norge, ogsaa i Sverrig, Skaane undtagen, er den ikke meget brugt. I det Angelsachsiske

er Lev hlævæ, hvilket i det Engelske er bleven til low. I det Slesvigiske har man gjort det gamle Danske Lev, eller det Angelsachsiske hlævæ, til Le ben. Det Angelsachsiske hlæv oversætter Thorkelin i Beowulf allebegne med Tumulus (en Gravhøi); men denne Betydning af Ordet forklarer dog ikke heller dets Mening i Stednavne; thi det er slet ikke rimeligt, at de, som først opdyrkede en Byes Jorder, og gav Byen Navn, skulde have været saa følsomme, at de saaledes vilde forevige een af de afdøde Lodtagere.

Ligmark, Liemark, Lidemarksgaard, Lidemark Sogn, Biesverskov Herred.

Lille Herred (Little Hærth). Saaledes kaldtes i gamle Dage en Deel af Smørum Herred i Balde-
mar d. 2dens Jordebog. Dette Herred nævnes ogsaa i de roeskildske Bispens Jordebog fra 1360. (Langebeks Scriptorum VII. pag. 64, 67, 112). Til dette Herred hørte, efter de sidst anførte Citater, Torslund, Tostrup, Tishøi, Sengeløse Sogne. Dette lille Herred var endnu ved Magt 1555, som sees af Christian d. 3dies saakaldte Klemmebrev for Sieland (Krag's og Stephani Historie), og ved 1570, som sees af Frederik den 2dens Foundation for Duebrødre-Kloster i Roeskilde af 24de August 1570 (ansført i Engelstofts Universitets-Annaler 1810, 1ste B. S. 173). Hos A. Berntsen nævnes dette Herred ikke. Ved Matriculeringen i Christian den 5tes Tiid var det endnu til; thi det forekommer i Modelbogen for Kiøbenhavns

Amt med de foran nævnedes Sogne; nu er det indlemmet i Smørum Herred.

Lilleborg, et fordums Slot, laae i Almindingen paa Bornholm.

Lilløe, Christiansstad Lehn.

Limestad, Landskrone Slots Lehn.

Lindholdt, Vorberg Slots Lehn.

Lindholt Kirke i Skrydstrup Sogn, Gram Herred, er nu nedbrudt.

Lindholm, en fordums Herregaard, hvoraf Ruiner i Herrested Sogn, Binding Herred.

Linnet, en ødelagt Herregaard i Øster-Linnet Sogn, Frøs Herred.

Lisberg, en Landsbys i Lisberg Sogn, Vester Lisberg Herred. Her havde Bisperne i Aarhus i Begyndelsen deres Residens. Derved blev Lisberg efterhaanden til en liden Stad; men i det 12te Aarhundrede begyndte Beboerne at flytte detsfra til det Sted, hvor Aarhus ligger, saa at Lisberg kan siges at være det oprindelige Aarhus.

Liungerum, Christianstad Lehn.

Liusbreid, saaledes kalder Snorro et Sted i Liimfiorden, hvortil Harald Haardraade af Norge flygte med sin Flaade, da Evend Estrithsen forfulgte ham. Dette Sted er det brede Sted af Liimfiorden, hvori Den Liv eller Livøe ligger. Slige brede Steder i denne Fiord kalde Jyberne Breider, d. e. Bredninger, af hvilke der ere flere, saasom Fogstøvs, Nissum, Kaas Bredninger. Da nu Jyberne udtales

ofte Vocalen i som yu eller iu (f. Ex. Kniv udtales Knyuw, Liv som Liuw, Brede eller Bredning udtales Breide eller Breidning), altsaa Liv-Bredning som Liusbreid. Dette Sted har folgelig slet ikke sit Navn af Derne, Breddelene, som Suhm mener (Historie af Danm. 4de Deel, S. 280), hvilke ere aldeles ubetydelige Landbanker i Fiorden. Denne Forandring af Vocalen i til Diphtongen yu eller iu i den jydskke Almues Udtale maae da være meget gammel, da det er naturligt, at Harald og hans Følge nævne Stedet saaledes, som Tyderne udtalte det, og at Snorro har skrevet Navnet saaledes, som Haralds Folk nævne det. Schade, i Beskrivelsen over Mors S. 111 i Noten, mener dog, at Liusbreid skulde være et Sted imellem Mors og Salling, nemlig ved Harrevig i Salling, hvis Munding kaldes Lysen. Men efterseer man Snorros Beretning (3die Deel, S. 118), og sammenligner den med Cartet, saa synes det dog, som Snorros Liusbreid virkelig er Livøes Bredning. Snorro siger, at Harald seilede med sin Flaade ind i Fiorden, hvor den er bredest (Liimfiorden er netop bredest over Livøes Bredning; ved Harrevig og Lysen er den endog temmelig smal), og kom til et Sted kaldet Liusbreid. Men imellem den inderste Vig, som der er, og Vesterhavet er et smalt Eide. (Denne inderste Vig er Nissum-Bredning, hvor den smalle Fjordtunge er imellem Havet og Fiorden. Harrevig og Lysen er sex Mile fra Fjordtungen i Agger Sogn). Did roede Kong Ha-

kald om Aftenen. (Det er, han ankom om Aftenen i Nisum Vig eller Bredning). Her løsfede han Skibene, og drog dem (om Matten) over den smalle Landstrimmel ic. Schades Grund til sin Mening er nok, at han har antaget, at Liusbreid maatte være i Nærheden af Landstrimmelen, hvorfra det dog er 8-10 Mile. Men sætter man, at Harald laae i Livøes Bredning, mærkede at han var indsluttet, og derpaa retirerede til Nisum-Bredning, saa er Snorros Beretning aldeles uden Vanskelighed.

Liusemose Slot laae ved Nørresøe, nær Maribo.

Locus Dei, Lym-Kloster, Lygom-Kloster.

Lo-Hede, Kropper-Hede, i Krop Herred. Her slog Prinds Magnus de holsteenske Grever Aar 1132. Paa denne Hede tabte Erik Glipping et vigtigt Slag 1261. Hvitfeld siger paa Leoninus Campus; men dette Slag synes at have staaet i Løe-Herred (fordum Løve-Herred). Nogle mene, at denne Lo-Hede var den i gamle Dage saa berømte Isarnho-Skov, Isarnvith, profundissimus saltus Isarnho, som Adam af Bremen kalder den. Den strakte sig fra Elien til Traven. Aar 1331 stod atter et Slag mellem Christopher den 2den og Grev Geert, som Kongen tabte, hvori hans Søn, den allerede kronede Erik, fik sit Banesaar.

Lomborg Sogn, Skabs Herred, har nok i ældre Tider været kaldet Longberg eller Langbiery, da Chr. Longomontanus tog sit Navn efter hans Fødestegn.

Løngborggaard, Lomborggaard, i Hvidberg Sogn, Hatting Herred.

Lotherstorp, saaledes kaldes i et Document af 1468 Lønstrup Bye, Maaberg Sogn, Venneberg Herred. Den var den Gang en Herregaard.

Lotterup Ladegaard, er lagt under Barritskov, Barrit Sogn, Bierge Herred, Aarhus Stift.

Lundbye, i Lyndelse Sogn, Lunde Herred, forhen en Herregaard, nu en Bondegaard. (Nyerups Fodreise i Tjen XLVII).

Lunde, en Landsbye i Nørre-Brobye Sogn, Salling Herred, hvoraf Herregaarden Lundegaard er oprettet.

Lundegaard, Baroniet Christiansdal, Nørre Herred, Laaland. Lundegaard er een af de ældste adelige Gaarde i Danmark; den nævnes allerede ved Aar 1234.

Lundehauge. Marienlyst ved Helsingør, var til i Christian den 4des Tid. S. Ogeri Iter danicum.

Lundenæs, Herregaard, Skjern Sogn, Bølling Herred, var forhen et kongeligt Slot og Lehn.

Lund Slot, Herregaarden Lund paa Morsøe. Lungholm. S. Engeballe.

Lunnenæs. S. Lønborg Bisgaard.

Lylsborg, Glyksborg, Glicksborg i Slesvig.

Lükken Tunder, das Hus to Tunder, Tønder Slot, som laae tæt ved Byen mod Sydvest.

Lynderupgaard, i Rinds Herred, var en bispeelig Gaard for Bispen af Viborg; den havde den Gang store Skove, nu har den store Lyngheder.

Lyngbyegaard, Herregaard i Eggislevmagle, Bester-Flakkebjerg Herred, blev afbrændt af de Svenske 1658 og siden ikke opbygget.

Lyrskov Hede, ved Skodborg Aae. S. Leirskov Hede.

Lysmose Slot laae Besten for Marieboe.

Lysø, under Salling Herred, Fyen. Her var det, at Baldemar den 2den blev Nar 1223, da han laae og sov Rusen ud ved en Kilde, som endnu kaldes Kongens Kilde, taget til Fange af Grev Henrich af Schwerin. Hvitfeld S. 188.

Løbe-Degne. Nar 1574 bleve alle Degne-Kald, som laae to Mile nær Kjøbstæderne i Sjælland, lagt til de latinske Skoler. Skoledisciplene i de øverste Lectier gik om Søndagen ud i Landsbyerne og forrettede Kirkesangen, og kaldtes Løbe-Degne. I Christian den 5tes Tiid bleve faste Degne, som boede i Landsbyerne, eller de saa kaldte Sæde-Degne, beskikkede. Danske Magazin 6te Tom. S. 191. Peder Dres Levnet S. 297.

Løbeen, Malmøehuus Lehn.

Løgstade, Løgstedøre, Løgstær.

Lønborg Bisgaard, siden Lønborggaard, Lønborg Sogn, Nørre Herred, Ribe Stift, er 1805 gjort til et Stamhuus, under Navn af Lunnenæs.

Løvenholm. S. Giesingholm.

M.

Magelund, Ruiner af dette Slot sees ikke langt fra Lykkesholm i Elling Sogn, Binding Herred.

Mageløv, Christianstad Lehn.

Maltisholm, Christianstad Lehn.

Manborg, en Bankestrækning i Nærheden af Skanderborg. Her foresaldt Aar 1340, den 2den Nov., et Slag imellem Grev Gerhards Søner og Niels Ebsesen, hvori hine bleve slagne, men denne fandt sin Død. (Heinze Diplomatische Geschichte Waldemars des Dritten, S. 33).

Manglebjerg, et høit Bjerg i Hirschholms Amt.

Margrethegrav, en lang Grøft i Mønsted Sogn, Fiends Herred, hvor der i Dronning Margrethes Tiid skal være holdt et Feldtslag.

Margrethehøi, paa Fruerlund Bakkerne i Skjorping Sogn, Høllum Herred. Nær herved havde Dronning Margrethe et Slot, Egholms Slot, nu Teilsgaard, hvilket ofte forekommer, saavel i Dronning Margrethes som i Valdemar den Tredies Tiid, men undertiden urigtigt, som om det laae i Bønsyssel.

St. Margrethe-Kloster, Usmild Kloster, i Nørlyng Herred.

Margreve Slot, et Fæste ved Slesvig.

Markfisk, en Afgift som Fiskerne sammesteder maatte svare af deres Fiskerstaeder. D. Atlas V. S. 213.

Markisgaard, Malmøhuus Lehn.

Maribo Kirke, her er Eleonore Christina begravet.

Mariboklosters Ladegaard, er nu forenet med Knuthenborg.

Marienlyst. S. Lundeauge.

Marie eller Mariestebkloster i Sæbye. Byens Kirke er den forrige Kloster-Kirke; Klosteret er stiftet 1469, og er nok det sidst stiftede Kloster i Danmark.

Mariestad, saaledes kaldtes undertiden Sæbye efter det der værende Mariekloster.

Marstalsgaarden i Kjøbenhavn, er den Gaard, som ligger paa Kjøbmagergade, hvor nu Posthuset er. Det var i sin Tid Hans Mansens Gaard, siden den berømte Griffensfelds; den brændte af strax efter at Griffensfeld var ført til Munkholm, om Natten 4-5 Mai 1679, tillige med hans Bibliothek, som skulde have været solgt ved Auction nogle Dage efter. Ovenanførte Navn fik Gaarden deraf, at i Christian d. 6tes Tid, medens Christiansborg stod under Bygning, boede Hofmarschallen her. Paa det nordre Hjørne af Lovstræde og Kjøbmagergade boede Griffensfelds Faber Viinhandler Schumacher, og der er Griffensfeld født.

Marsvinholm, Malmøehuus Lehn.

Marsvinslund. See Bastrup.

Marsvinsvold, forudm Herregaard paa Tørrø, Sunds Herred. Beboes nu af sex Bønder.

Mastigsgaard, Egtved Sogn, Tørrø Herred, har, hvilket Navnet ogsaa tyder paa, tilhørt Marst Stig.

Meelstoftegaard, Haldsted Sogn, Laaland, var forhen en adelig Gaard, nu er den Bøndergaard. Den nævnes ved 1381 som eiet af Jens Gise.

Meenstup Bjerg, et høit Bjerg, ved Holsteensborg ved Skjelsjøer.

Megendal Sogn, i Horns Herred, Benschusel, nu Mygdal Sogn.

Mehel eller **Nehel Bye**, laae i Hersombyes Hebe. Blev flyttet, og kaldes nu Hersom. Denne Byes Kirke er bygget 1150. Rinds Herred.

Meletgaard, nu Hartsprung, Drenbølle Sogn, Uls.

Middelborg, saaledes kaldtes forudum Goldinghuus eller Golding Slot, ogsaa Drnsborg. S. dette.

Mille Herred, Sønder Herred, Bornholm.

Milderborg, en Fæstning i Mildsted Sogn, ikke langt fra Husum, den blev anlagt 1153, ødelagt af en Vandflod 1300 (Scheels Krigstheater S. 345).

Minstrup eller **Minstrupkirke** i Tostrup Sogn, Rinds Herred, er nedbrudt.

Mogenstrup. Malmøehuus Lehn.

Moltkenborg. S. Glorup.

Moor Herred, Bøcking Herred, Tønder Amt.

Mosegaard eller **Mosemarkegaard**, forudum Herregaard, nu Bondegaard i Udbye Sogn, Tude Herred. Nær derved ere Levninger af et befæstet Sted; hører nu under Hørbygaard.

Mosmandsplads, nu Christiansholm, en De i Kløbenhavns Havn.

Mosnedøe, nu Masnedøe, i Bordingborg Sund.

Mou Sogn, i Gleslum Herred. Her er et be-
kjendt Bjerg, Moubjerg, som er et vigtigt Mærke
for Søfarende. I dette Sogn var forhen stort Sil-
besifkerie. Christian den 3die og Frederik den 2den
holdt her, ligesom paa flere Steder i Jylland, Sal-
tere, der for Kongelig Regning saltede Sild til Hoffet
og Flaaden.

Munkebroe, en gammel Wei fra Brenstrup til
Børglum-Kloster. Vensyssel.

Munkegaard, i Hvidding Herred, var forduum
et Benedictiner Kloster.

Munkensgaard, forduum en betydelig Gaard i
Utterslev Bye, Brøndshøi Sogn, Søffelunds Herred,
nu fire Bøndergaarde.

Munkholm, nu Borøe, en lille De ved Møen.

Muusbye, i Høiby Sogn, Døds Herred, en
Landsbye, nedbrudt 1661, og deraf oprettet Anneberg-
gaard.

Møgelgaard, forhen Herregaard, nu Bøndergaard,
Dybe Sogn, Vandfuld Herred.

Møgeltønder Slot, Schackenburg, Møgelton-
der Herred, var formodentlig de sonderjydske Kongers
Residens. Voltens Stapelholm S. 114.

Møllerupgaard, Herregaard i Felsballe Sogn,
Sønder-Herred, Nørhuus Stift, var anlagt af Marsk
Stig, hvis Kone opholdt sig her 1287.

Møllerupgaard, var i Christians den 3dies Tid

en Kongelig Gaard i Lisbjerg Sogn, Vester Lisbjerg Herred.

N.

Nebbe Slot, laae i St. Jørgens Sogn, Sømme Herred, imellem Rattinge-Søe og Roeskilde Fjord.

Nebbe Slot, Ruina deraf ved Nebbegaard i Holmands Herred.

Nesaae, rettere Nebbesaae, Nipsaae ved Ribe.

Nesgaard, fornum Herregaard i Svenstrup Sogn, Øster Han-Herred, er kommet under Dekloster eller Drholm.

Nerildbye, Lyne Sogn, Nørre Herred, Ribe Stift, er forsvunden; dens Plads indtager Herregaarden Østergaard.

Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, blev Aar 1216 bygt paa Østergadens nordre Side, der hvor efter den forrige Numerering Huset No. 42 laae (nu No. 60), hvor den stod i 231 Aar, da den blev opført paa dens nærværende Sted. (See Songes Beskrivelse over Kjøbenhavn, Anden Deel, et Manuskript paa det Kongelige Bibliothek, hvor Forfatteren meget grundbet beviser denne Paastand. Overalt er denne ufuldendte anden Deel meget rigere paa antiqvariske Mærkeligheder i Kjøbenhavn end den udgivne første Deel af dette Værk).

St. Nicolaibjerg, et Bjerg i Sebbe Sogn, Slet Herred, hvor der er Ruiner af en Kirke.

Nihuus, et Slot i Nærheden af Flensborg, som blev ødelagt 1431.

Nordentoft, Siøring Sogn, Hvideborg Herred, fordum Herregaard; eiedes 1241 af den Ebbe Strangesen, som blev sendt af Baldemar den Uden for at hente Dronning Dagmar til Landet.

Norgovs Herred, Landskabet Bredsted i Slesvig.

Nyborg Slot, blev nedbrudt under Frederik den 4de paa en Lønge og et Taarn nær. Christian den 2den var født her.

Nyborgslots Ladegaard, siden Bannergaard, Rasteborg, Luusberg, Munslev Sogn, Bording Herred.

Nygaard. See Kogsbølle.

Nygaard, Marienborg paa Møen; eiedes af S. Danneberg, som en Gave af Frederik den 3die.

Nygaard, en fordums Herregaard i Ljusgaard Herred, var en Ladegaard til Silkeborg.

Nygaard, Lisehund, Siomarkebye; Maglebye Sogn, Møen.

Nygaard, fordum Herregaard, Starup Sogn, Elboe Herred.

Nyhavns Kanal i Kjøbenhavn, blev begyndt at graves 1671.

Nytou og Jungshoved, i Præstøe Amt, nu Baroniet Stampenborg.

Næs, Landskrone Slots Lehn.

Næs, Nees, Næsborg, Næsholm, Daasborg, nu Lindenberg, Blendstrup Sogn, Høllum Herred.

Næsbyeholm, i Malmøehuus Lehn.

Næsbyeholm Slot, laae ved Odense paa en Banke ved Næsbyehoved Søe i Næsbyehoved Sogn, Lunde Herred. Det blev ødelagt i Grævens Feide, og er nu aldeles forsvundet. (S. Vedel Simonsens Borgruiner 1ste Hefte).

Næsaaen. S. Susaaen.

Næssum, fordum Herregaard, nu en Bondegaard i Aasted Sogn, Nørre Herred.

Nøraggergaard, fordum en Herregaard, nu en Bondegaard i Nees Sogn, Skodborg Herred.

Nørreriis, en Bondegaard i Kleitrup Sogn, Rinds Herred, siges at have tilhørt N. Ebbesen.

Nørreriis, en Bondegaard i Roum Sogn, Rinds Herred, var uden Tvivl N. Ebbesens virkelige Bopæl. Andre mene, at han boede paa en Gaard i Faldbye Sogn, Sabroe Herred. Man har een i 1812 udkommen Prospect af Ruinerne om Boldene omkring N. Ebbesens Nørreriis.

Nørbeek, fordum Herregaard, nu to Bøndergaarde, Nørbeek Sogn, Synderlyng Herred.

Nørlund, Ravnkilde Sogn, Mars Herred. Paa denne Herregaard er Frue Kirstine Munk født 1598.

Nørregaard, nu Ladegaard under Krænkerup i Laaland.

Nørre Ladegaard til Nykjøbingslot, Falster, nu Bestensborg og endeel af Nye Kirstineborg.

Nørrekloster. See Glenstrup Kloster.

D.

Oblinggaard, forstum Herregaard, nu Bøndergaard, Bierk Sogn, Tyrstrup Herred.

Oddegaard, en adelig Gaard i Kliim Sogn, Øster Han-Herred. Denne Gaards adelige Eieres Baaben findes aftegnede i Kliims Kirke.

Oddegaard, forstum Herregaard paa Tyholm, Refs Herred, er nu forsvunden.

Oddersborg, nu Ublersborg, i Øds Herred. Her levede U. Hvitfeld længe som Lehnsmænd paa Drachholms Lehn. I Frederik den 2dens Tiid holdtes her fangen den skotske Grev Bothwell, som var gift med Marie Stuart, og som Frederik den 2den ikke vilde udlevere til Kong Jacob den 6te af Skotland; han døde her 1578 og blev begravet i Faareveile. (Resens Kronike af Frederik den 2den S. 315). S. Dragsholm.

Ødensgaard, Kongens Gaard i Ødense, blev siden Slottet i Ødense, hvilket Frederik den 4de opbyggede af det afbrændte St. Hans Klosters Materialier. Ødensgaard var allerede til i Valdemar den 1stes Tiid (*propria nostra curia Othiniensis*). Besdel Simonsens Borgruiner 1ste Hæfte S. 20.

Øsøe, Øwsøe, Ubbesøe, to smaa Der, hvoraf kun den ene er beboet, ligge i Flensborgfjord, under Høleby Sogn, Lundtoft Herred. Paa den største af disse Der, mener Duxen (Priissskrift om det danske Sprog S. 27), var det at Ubbe, Kong Ber-

munds Søn, sloges med de to Saxere. Den, mener han, kaldtes derefter Ubbesøe, som siden blev til Duvsøe, og da Duvs paa plattysk og jydsk betyder en Dre, saa blev Navnet Duvsøe til Dksøe, under hvilket Navn Dksøe, major og minor, de ogsaa forekomme i Langebeck's Scriptorum Tom. VII. Man maa tilstaae at denne Hypothese har fuldelig Medhold af Etymologien, hvilket fattes aldeles ved ethvert andet Sted eller De i Elien, Draven eller endog Elben, hvor denne Kamp ellers sættes af Historieforfatterne.

Oldager, fordem Herregaard i Driborg Sogn, Bølling Herred, er ødelagt af en Vandflod.

Oldenborg, en Skandse paa Dannevirke.

Olleborg, Halsborg.

St. Olufgaard, Christianstad Lehn.

Ondasten, nu Lundegaard i Kalslund Herred.

Opager, var 1619 en Herregaard i Opager Bye, Nagebye Sogn, Fugelse Herred.

Oremandsgaard, i Allerslev Sogn, Baarse Herred, blev af Frederik den 4de udlagt til Rytter-Kobler.

Orenhoved, fordem Herregaard i Tjorring Sogn, Hamrum Herred.

Oregaard, var i Christian den 3dies Tid et kongeligt Gods. Samme Konge beføel 1553, at Aarhus Domkapitel aarlig skulde have een Læst Korn af Oregaards Mark. Supplement til Krag's Christian den 3dies Hist. S. 126.

Ormager, forhen Bondebye, nu Herregaarden
Lystager, Krummerup Sogn, Flakkebjerg Herred.

Ormstrup eller **Vormstrup**, nu Friisholt, Sahl
Sogn, Hovelberg Herred.

Orvang, fordem Herregaard, nu fire Bønder-
gaarde, i Skads Sogn, Skads Herred; skrives ogsaa
Orvang og Orvad.

Ostervold, Dannevirkens østlige Deel, fra Has-
debye til Bendslystoor.

Ostrup, forhen Herregaard i Brøns Sogn,
Hvidding Herred.

Othinsey, Othensei, Othense, Odense.

Othinshyl Herred, Dndshyl, Bognshyl, Bøn-
shyl Herred.

Otterslev, Bintersborg i Laaland.

Ottislev, Utterslev, i Soffelunds Herred.

Oured ved Dammen, Rødvre Bye i Soffe-
lunds Herred, laae ved Langvads Dam. Islemark
var en Deel deraf, og Damhuset er en Levning af
denne.

Oured ved Stranden, Hvidovre i Soffelunds
Herred.

Ourøe; i dette Sogn (Horns Herred) er Ru-
derna af et Slot, som skal have været et Lystslot for
Dronning Margrethe (Dagmar). See Dronningholm,
som nok er det samme; dette Slot kaldes undertiden
Steensborg.

Ousbyegaard, i Malmøehuus Lehn.

Orholm, saaledes kaldtes Faurholm, medens P.
Dre eiede samme.

Orvad. S. Drvang.

Orvang. S. Drvang.

P.

Paarup, var 1598 en Herregaard, hvoraf Ruiner sees i Elling Sogn, Binding Herred.

Paddeborgslot, Torværd Sogn, Hammer Herred, nu Sparresholm, var i Baldemar den 3dies Tid et kongeligt Slot (Hvitfeld S. 492), og et stærkt befæstet Sted.

Palstrup, Herregaard i Høiberg Sogn, Lysgaard Herred, er bygget 1631-39 af Oluf Parsberg, som ogsaa siges at have anlagt Grave omkring Gaarden, saa at denne Gaard tillige med Kjeragaard og Anneberggaard ere de sidste Herregaarde anlagte med nye Grave.

Pesthuset. See Ladegaarden ved Kjøbenhavn.

Phasangaard. S. Fasangaard.

Pipstorp, Peerup, Hune Sogn, Hvetboe Herred.

Plessens Gaard, Blaagaard nær Kjøbenhavn, tilhørte 1680 Stadtholder Gabel.

Plog Sysfel, mener Suhm, at have indbefattet noget af hvad der allerede regnedes til Telling og Bar Sysfel (Bebel Simonsens Borgruiner).

Porup eller Paarup, en Landsbye, hvoraf Gesbald, Lune Herred, Greve Sogn, er oprettet.

Posborg, Gersdorfslund, Hads Herred.

Prindsens Amager. S. Ny eller Vester Amager.

Prindsens Gaard paa Amager, var i Christian den 5tes Tiid en Lystgaard, Frederik den 4de som Kronprinds havde i Vester Amager. Om denne Gaard, som siges at have ligget paa den Bakke, hvor Frederik den 4de siden byggede Frederiksberg Slot, vil jeg, da den er kun lidet bekjendt, anføre hvad jeg har fundet derom i Modelbogen for Kjøbenhavns Amt (i Rentekammerets Landmaalings Archiv), hvor den anføres Folio 229 som beliggende i Nye Amager Sogn i Nye Amager Bye. Her læses: om Hans Kongelige Høiheds Prinds Frederiks Gaard, at den havde et Vænge, som indeholdt 147715 Qvadratalen god Byg Jord, og 159245 god anden Jord, og i Nye Hollændermarker Hæstet af 4 Læs. Mellem Gaarden og Vænget er en Lysthaage, hvori er tvende Fiskeparter med to Vandhuse og en Vandkonst. Sønden for Vænget ved Kongeveien ligger en Kaninhaage, og strax derved ligger en nye anlagt Haage, som er besat med unge Træer, og skal bruges til en Fasan Haage. Østen for Gaarden ligger en liden Urtehaage, saa og en Kielle (Regle) Bane, og et Kaninbjerg, som er aparte indelukket. Af alt dette kunde man slutte, at Gaarden laae paa samme Sted, som nu Frederiksberg Slot. Vænget er det, som ligger Vesten for Slottet udenfor Haugen, langs med Kongeveien (nu den saa kaldte Rødemark), hvor den store Frugttræplantage blev anlagt. Lysthaugen mellem Vænget og Gaarden er det Stykke tæt Vesten op til

Slottet, som endog for 40-50 Aar siden bar Mærke af en fordums Lysthauge med Bupboms Hækker omfattende Bøde af forskjellige Figurer. Sønden for Bænget (og Kongeveien) var en Kaninhauge og en anden Hauge beplantet med unge Træer, hvilket var altsaa endeel af Søndermarken, hvis Plantning følgende har taget sin Begyndelse 1680. Den siden Urtehaug og Reglebanen og et Kaninbjerg har været neden for Terrassen, hvor nu Kjøkkenet er, og den saakaldte Ridebane er; Alt dette passer nogenledes; imidlertid kan det ikke være rigtigt. Thi Kongeveien gik den Tid, ikke som den nu gaaer, tæt forbi Slottet, men igjennem Valdbye. Thura, i danske Vitruvius 2den D., melder derimod, at denne Prindsens Gaard var inde i Haugen, saa det nok har været det Lysthuus, som inden Haugens Dmgjorelse laae i en lille Park, med en Broe over, lige for Indgangen til Haugen. Dette Lysthuus, som mange sikkerlig endnu mindes, var af en saadan Bygning og i saadan Tilstand, at det vel kunde være Prindsens Gaard. Men andet end et Lysthuus var det ikke, og ingen Gaard. Der var kun et eneste Værelse, som var rundt eller ottekantet, med Vinduer paa alle Sider, og oven paa Taget en med Vinduer forsynet Lanterne. Vel har denne Mening ogsaa sine Vanskeligheder, naar man vil forene den med Möbelbogens Melbinger; imidlertid maa man dog see, at Thura, som skrev sin Vitruvius mellem 1740 og 1750, altsaa omtrent 60 Aar siden Prindsens Gaards Tid,

kunde være rigtigt underrettet. Paa den anden Side er den omtalte Mobilbog fra 1680-85, altsaa fra en Tid, da Prindsens Gaard var endnu til, og seet af Mobilbogens Forfatter selv. At Kongeveien gik igjennem Baldbye er afgjort; men det er ikke usandsynligt, at der forud gik en Vej der, hvor nye Kongevei nu gaaer forbi Slottet.

Prækestolen, saaledes kaldes Almuen et gammelt Dffersted eller Ringsted i Balslev Sogn, Vends Herred.

Præstøe, quasi insula Presbyterorum; denne Bye var først et Fiskerleje, som tilhørte St. Antho-nii Kloster paa Velbringe, hvilket Kloster blev flyttet til Præstøe, hvor det laae nordøstligt i Byen, paa et Sted, som nu kaldes Klostermarken eller Klostermarken, hvilken Mark siden er kommen under Nysø Herregaard.

Pærehaugen, en forudms Borg paa Kongsnæs, Vesten for Stubbekjøbing.

Puls, et befæstet Sted paa Thorseng, hvoraf Rudera sees lige over for Thorsø.

Q.

Qvalsholm, forudm Herregaard, nu en Bondegaard i Sunds Sogn, Hammer Herred.

Qvigholm, Christianstad Lehn.

Qvigovsholm. See Kyle.

Qværkebyegaard, ogsaa Rosengaarden, i Ringsted Herred, har ligget under Baroniet Conradsborg.

R.

Raabelev. Christianstad Lehn.

Raarup, nu Cathrinebjerg, Sengeløse Sogn, Smørum Herred.

Rafnsborg Slot, Birke Sogn, Nørre Herred, Lolland, hvoraf endnu sees Ruderne. Det blev bygget 1331-34 af Biskop Peter af Odense. Dog holde andre for, at det er bygget 1159 af Baldemar den 1ste. Kong Hans lod det forfalde, tilsidst nedrive, og byggede 1510 Castellet Engelborg paa Slotsøen i Næskovsfiord; men da dette ikke heller var tilstrækkeligt til at forsvare Næskov, blev det ogsaa nedbrudt, og Byen selv blev befæstet.

Rafensborg Lehn, blev til Hølsted Kloster, Lehn og Amt.

Ramløse, Ramløse Sogn, Høstboe Herred. Her har i de catholske Tider været en Gaard eller Residens for en Biskop.

Randelsborg, et fast Slot, som skal have staaet nær ved Randers. Wolf Encom. Reg. Dan. pag. 66 siger, at det blev indtaget i Grævens Feide, og siden ødelagt.

Randeroos, Randers. Navnet betyder Mundingen af Floden Rander. Man skalde deraf slutte, at Guden-Næ i de ældste Tider har været kaldet Rander-Næ, med mindre man i de ældste Tider har villet betegnet Guden-Næ med det Navn Rand, (torrens, Rende), hvilket synes dog ikke gandske passende paa en

faa anseelig Flod, som Gudens = Naer er, og var endnu mere i gamle Dage. Randeroos eller Randers nævnes første Gang Aar 1086 ved Knud den Helliges Flugt til Fyen. (See mere under Gudens = Naer).

Randers Slot. Edvarsen Friis i Skjælfjørs Beskrivelse beretter efter Hvitfeld, at Valdemar den 3die nedbrød elleve Landsbykirker, for dermed at bygge et Slot i Randers.

Ranildsholm, en Borg i Nørre Broby Sogn, Salling Herred, hvor Marck Stig og hans Staldbroder Ranild havde deres Tilhold. Ran Jonsen, een af Hovedmændene i dette Slæng, siges at være greben her, derpaa ført til Roeskilde, og der lagt paa Steile.

Ranilds Ladegaard, Rudera af denne Gaard er i Ebbeltoft Sogn, Mols Herred; den skal have været Ladegaard til Marck Stigs Borg paa Den Hjelms.

Ranzovsholm. See Holmskloster.

Rast, et Længdemaal. Suhm mener (Kritisk Historie 7 Deel, eller 2 B. S. 665) efter Breda, at en Rast er 2 Leuca eller 3 Mil, naar Leuca er det samme som Lieue.

Rav, synes en Gang at have været et Regale i Danmark; i det mindste finder man, at i Aaret 1626 fik Jacob Dreier, Borger i Kjøbenhavn, Privilegium paa at indsamle og indkøbe alt Rav og Bernsteen ved Søekanten i Danmark, imod at give aarlig 50

Daler til Rentekammeret, hvilken Afgift han fandt for høi, og derfor fik den nedsat til 20 Daler.

Ravensborg, uden for Kiøbenhavns Nørreport, var en Skanse, som Christian den Fjerde havde anlagt, og var tillige med Befæstningen af Nye Bartov og Ladegaarden, samt Retranchementet ved Biørnsdal ned mod Stranden, de Udenværker, han lod anlægge til Kiøbenhavns Forsvar.

Ravnedyb, Løbet imellem Fuur og Livøe i Liimfjorden.

Rebstrup, forstum Herregaard i Synderup Sogn, Hornum Herred, nu to Bøndergaarde, skrives undertiden Reffstrup.

Reffstrup, en Herregaard i Bends Herred. (Danske Magazin 40de Hæfte S. 178).

Regenzen i Roeskilde, var et Huus, bygget af Christian den 4de, hvor Roeskilde Skoles Conrector og tyve Disciple boede, er nu afbrændt.

Regenztaarnet, saaledes kaldtes ofte i Christian den Fjerdes Tiid Runde Taarn. (Wolf Encom. Reg. Dan. pag. 360).

Restrup, Herregaard i Hvam Sogn, Rinds Herred, var forstum en Kronens Gaard. I et Document fra 1579 kaldes den en "Gardh i Restrup," hvoraf sees, at den nærværende Herregaard var i sin Tiid en Gaard i en Landsbye eller Torp, en Sag hvorom der dog i Egnen er ingen Tradition.

Restrup Krog, af denne Herregaard findes Levninger i Lee Sogn, Medelsom Herred.

Refshalsborg, en forðums Fæstning paa Kjøbenhavns Reeb, anlagt under Erik Glipping. Den laae ikke der, hvor nu Batteriet Trekroner ligger, som nogle have meent, men langt nærmere Nyeholm. (See Scheels Krigstheater S. 210). Denne Fæstning blev ødelagt 1256 af oprørske Bønder. Dette Navn, Refshalsborg, maae, efter at Fæstningen igjen blev opbygget, været forandret til Trekroneborg, da Frederik den Anden Aar 1581 har derfra udstædt et Brev til Kjøbenhavns Magistrat (Pontoppidan Originis hafnienses p. 246). Det nuværende Trekroners Batterie er anlagt under Frederik den Fjerde Aar 1712 af Admiral Tubicher.

Keyersøe. Bønderne paa denne De ybe ikke Tiende eller gjør Hoverie. Suhms Hist. af Danm. 6te D. S. 251. De have erholdt Frihed derfor af Baldemar den 1ste (andre sige Dronning Margrethe), som en Gang i et stærkt Uveir blev reddet paa denne De.

Ribe Ladegaard, Ladegaarden for Ribehuus, er nu deelt imellem Bønder.

Ribeskat, var et Paalæg, som Frederik den Anden forordnede af alle Kjøbstæder i Jylland og Fyen, for at bekoste Ribe Byes Befæstning.

Rif (det jydsk), hvilket paa alle de ældre Charter over Jylland har et saa frygteligt Udseende, er en reen Chimære. Det er slet ikke til, som er klart af de nye Charter over Nordsoen (s. Er. Løvenørns). Det Samme kan siges om det saa kaldte lille jydsk Rif

eller Rifshorn, som skalde være udenfor Varde og Bulbjerg Rif. Sandriffene eller Sandrevlerne vesten for Sjælland ere Sandbanker ude i Havet, som ikke gaae ind paa Landet, og de ere meget meer parallele med Kysten end perpendikulaire derpaa. Naar da Nogle, hvoriblandt Gebhardi, og Suhm efter ham, anføre, at man ofte paa det jydskke Rif opfisker Træstammer; ja at man ved klart og stille Veir kan see hele forgangne Skove paa Havbunden paa det store jydskke Rif, saa maae man høilig forundre sig over, at liget Fisker-Slabber har kunnet vinde saadan Tiltroe, ligesom ogsaa over den geologiske Combination, hvorefter Sjælland skalde betragtes som een Gang i Forbindelse med Skotland formedelst dette Rif.

Riishofgaard, Rudera af denne Herregaard findes i Nørring Skov, Foldby Sogn, Sabro Herred. Her siges det, at Svend Felding skal være født, hvilket dog ogsaa siges om Falling i Hads Herred. Niels Ebbesen skal ogsaa have eiet denne Gaard.

Riismølle, nu Kjærsmølle ved Halsborg.

Rim, Rimse, Romse i Ribe Stift.

Rind, en liden Landsbye, som ligger deels i Laastrup deels i Lyndrup Sogn, Rinds Herred. Her, fortæller Almuen, har i gamle Dage boet en Høvding eller Konge ved Navn Rind, efter hvem Byen og Herredet har sit Navn.

Rinds Herred, hørte ikke, som N. Berntsen siger, til Dmmer- men til Himmersyssel.

King Kloster eller Kinds Kloster, laae i Hylke Sogn, Hjelmslev Herred, er nu tre Bøndergaard. Et andet Kind Kloster skal have været i Kind, Hamrum Herred, hvoraf Kirken er endnu Sogneskirke der.

Kingstedgaard, Rudera findes i Næraae Sogn, Nasum Herred.

Rold Skov, i Hindsted Herred, var forhen berømt for sin Størrelse. Den strakte sig til Tøstrup Bye i Kinds Herred mod Vesten.

Roldstedgaard, laae i Roldsted Sogn, Nasum Herred.

Rosbæk, en Bæk paa den nu forsvundne Landsbye Serretslevs Mark, gaaer forbi lille Tøborgs Hauge under Strandveien til Gammel Bartov og derfra ud i Stranden.

Rosbækemølle, som ofte nævnes i Documenter angaaende Serretslev og Kjøbenhavn, laae, hvor nu Gammel Bartov ligger. Møllerdammen var den nu udtørrede Eng, Sønden for lille Tøborgs Hauge.

Rosborg, Phillipshoff, Munkebrarup Sogn, Glyksborg Amt.

Rosborg, forhen en Fæstning ved Veile Fjord.

Rosborg, nu Rosborggaard, Mønsted Sogn, Fiends Herred, var 1406 en Herregaard, et Slot og et Fæste. 1634 kaldes den i et Document Kronens Gaard Rosborg.

Roseneie. S. Kyle.

Rosendal, i Helsingborg Slots Lehn.

Rosenlund, forhen Totterupholm, Færøe Sogn og Herred.

Roskilde Domkirke, blev bygget af Erøe af Harald Blaatan om trent 980, det er, noget nær ved samme Tiid, da denne Konge forlagde Kongeresidensen fra Leire til Roskilde. Den nuværende Kirke af Steen lod Svend Estrithsen opføre under Biskop Wilhelm, som kom paa Roskilde Bispestol 1044. Christian den Fjerde har ladet bygge Portalet til Indgangen og et Capel paa nordre Side ad Kirken.

Roskildes Palais, var først den saakaldte Roskildegaard. Under Biskop Absalon blev denne Gaard til Bisperesidens, hvortil Bidstrup var Lædeggaard. Hvor Roskilde Palais nu staaer, stod, siger Thura i danske Vitruvius, for faae Aar siden en stor ældgammel Bygning, som var bygget af Biskop Absalon, og var Biske-Residens. Denne blev nedbrudt 1733, og Christian den Sjette byggede Roskilde Palais.

Roskildes forrige mange Kirkers og Klosters Mure bleve for det meste nedbrudte af Christian den Fjerde, og Materialierne brugt til Proviantgaardens Bygning. Wolf Encom. pag. 475.

Rotbøll, en Bye i Thye, som er ødelagt af Sandflugten.

Rovborg, et forðums Slot ved Tiustofte ved Basnæs, Vester Flakkebjerg Herred.

Rudbølle. Fra 1653 hedte det Billesbølle, en Herregaard i Fjeldsted Sogn, Bends Herred.

Rudsvedbyegaard, Vedbyegaard, Rudsved Sogn, Løve Herred.

Rugtved eller Ruchtved Slot, nu Rugtved, en Sæbegaard i Ulbek Sogn, Børglum Herred.

Rumpe, en Landsbye, hvoraf Herregaarden Edelgave, Smørum Sogn og Herred, er oprettet 1666 af Admiral Bielke.

Runde Kirke og Menighed. Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn kaldes i daglig Tale runde Kirke. At Kirken kaldes rund er uden Rimelighed; thi vel er Taarnet rundt, men Kirken er intet mindre end rund. Oprindelsen til den Rundhed, Kirken, saavel som Menigheden er tillagt, har man søgt deri, at det runde Taarn ansaaes som det mærkeligste ved Kirken, altsaa ved en denominatio a potiori. Men dette er dog ikke det rigtige. Der har virkelig været en rund Kirke i Kjøbenhavn. Den blev begyndt at bygges og næsten fuldendt under Christian den Fjerde. Den laae omtrent, hvor nu Guldhuset er i Rigensgade. Den hedte Anna Kirke, enten efter Christian den Fjerdes Dronning Anna Cathrina, eller efter et forhen værende St. Anna Capel, som laae paa St. Anna Plads, og da den var bygget rund, kaldtes den runde Kirke, eller Anna, eller St. Anna rotunda. Under Frederik den Tredie 1663 blev den nedbrudt. Da kort efter Trinitatis Kirke, som før var kun Kirke for Studenterne og Universitetet, blev givet til een af Stadens Sognkirker, bleve alle de Huse og Gaarde, som udgjorde den runde Kirkes Me-

nighed, henlagte til Trinitatis Kirke, denne fik altsaa den runde Kirkes Menighed, blev følgelig Runde Menigheds Kirke, deraf blev siden runde Kirke.

Rus regis. Nye Kloster, Glyksborg.

Ryegaard, ogsaa Ruggaard, Nørager Sogn, Sønder Hald Herred, var forhen een stor Gaard, er nu fire Bøndergaarde.

in Rythe, Ryde, Rye, nu Em eller Emborg, i Tyrstrup Herred, var i Midten af det syttende Aarhundrede en betydelig Kiøbstad, som saadan anføres den i Wolf Encom. Reg. Dan. S. 71. Her var forud det berømte Bernhardiner Kloster Dm (cara insula). I Rye Kirke findes en Ligsteen fra 1191 over en Biskop Svend i Aarhus, hvilke er maaskee den ældste Liigsteen med Aarstal i Danmark. I Rye forsamlede sig 1534 den jydskke Adel for at vælge Christian den Tredie til Konge. See Mere under Em.

Ryekloster (Ruhkloster, rus regis), Glyksborg. Røgle. Helsingborg Slots Lehn.

Røigaard, var 1319 en Herregaard, nu en Bøndergaard, Gjesten Sogn, Andst Herred.

Rønneholm. Landskrone Slots Lehn.

Rørbek, forud Herregaard, nu en liden Sødegaard i Rørbek Sogn, Gislum Herred.

S.

Sacra insula. Helgeland.

Sahebro Kloster, laae først i Sabro Sogn, Sabro Herred, derfra flyttede Besætningen til Smahang (Sminge, Tvilund Sogn, Gjern Herred), og

derfra omsibber til Dm. Sæbebo Kloster laae uden Tvivl der, hvor nu Herregaarden Bistrup ligger.

Saltkilden ved Tolding, var paa et Sted ikke langt fra Byen, som kaldes Saltemaar. (See Hvitfeld i Kong Hans's Historie). Denne Saltkilde blev opdaget i Kong Hans's Tid. En Lambert Hermelin fik 1496 kongeligt Privilegium paa der at indrette et Saltværk. Siden forfaldt Værket; under Frederik den 2den blev atter begyndt dermed, som Hvitfeld siger. Efter den Tid tog Dronning Dorothea sig Værket an igjen omtrent 1569, men hun døde 1571, og dermed faldt Værket gandske, endskjøndt Saltet skal have været meget godt efter P. Dres Bedømmelse. P. Dres Levnet af Ryge, 4de Capitel.

Sallingholm eller Salling Slot, Rudera deraf i Nasted Sogn, Nørre Herred, Salling.

Salnæs, Selnæs, fordum Herregaard i Senbels Sogn, Hillerslev Herred.

Salpeterhuset, saaledes kaldtes 1659 et Huus i Nigt Sogn, Hovelberg Herred, hvor den Tid var et Salpeterværk.

Saltere, Kongerne Christian den Tredie og Frederik den Anden holdt paa flere Steder i Jylland, saasom i Nibe, Mors, Mariager, Saltere for at indsalte Sild til Hoffet og Flaaden; ogsaa paa Møen vare de ansatte. Nye D. Magazin I. S. 27.

Salte, Saltøe, Salte Slot, Saltøe i Østerflakkebjerg. Dette Slot hørte til de roskildeiske Biskoppers Gods. 1647 eiede E. Ulfeldt det.

Sandbyegaard. Christianstad Lehn.
Sanderupgaard, Sanderumgaard, Davinde
Sogn, Nafum Herred.

Sandgravgaard, et forðum Slot i Storring
Sogn, Framlev Herred. Her siges det, at Kani eller
Kane Jonsen, som var med at myrde Erik Slipping,
skal have boet.

Sapisborg Slot, laae paa Grønlund Mark,
Stubberup Sogn, Bjerge Herred.

Satrup, forðum Herregaard i Kolbt Sogn,
Ning Herred.

Seerøe, Den Seierøe.

Sem Kloster, Sem Sogn, Hvidding Herred,
falder nu Munkegaard.

Sejberg, et høit Bjerg ved Sørbj, Salling
Herred.

Sellerup Lovgaard, var en Herregaard 1562,
er nu en Bondegaard, Graverlund Sogn, Holmans
Herred.

Selleskjer, forhen Herregaard i Drenvad Sogn,
Gram Herred.

Selveierkjede. I gamle Dage var det Skik
i Jylland, især i Vensyssel, at Selveierbønderne bare
over Skuldrene en stor dobbelt Sølvkjede, hvori neden
til hang en Kniv. En saadan Kjede med en Kniv
eller bred Dolk i en Træskede, har jeg selv seet i min
Morbroders, Christen Testrups, Samling af danske
Oldsager i Vesterris, hvilken betydelige Samling, til-
lige med en stor Mængde gamle Documenter og danske

Valøotyper, nu er bleven adspaltet. Pontoppidan anfører et Sted i danske Atlas, at han har seet to saadanne Knive paa Herregaarden Landting i Sjælland, og Hofmann nævner dem ogsaa et Sted i sine Fundationer. Men denne Kniv ikke skulde være den Brynkniv, som Krigerne i Norden i forrige Tider bare efter Kongespeilet S. 406.

Serretslev, en Landsbye, som i gamle Dage laae udenfor Kjøbenhavns nuværende Nørreport, eller maaskee rettere paa den uden for Byen den Tiid liggende Plads, hvor nu Rosengaarden, St. Gjertrudsstræde, Hausersgade og Pusterviig ere, da Christalsgaden, og Landemærket gjorde Grændsen imellem Kjøbenhavn og Serretslev; hvilket har nogen Bekræftelse deri, at en Gaard i Landemærkets nordre Side kaldtes Uvlsgaard, hvilket uden Tvivl har været en Gaard, som hørte til Serretslev Bye, som maaskee laae lidt uden for denne. Denne Uvlsgaard, siden Helsingør, er efter Afbrændingen 1807 forsvunden af Landemærket; men findes endnu i Suhms Gade. Denne Gaard var maaskee ogsaa den Kongsgaard i Serretslev, hvorfra Erik af Pommeren har udstødet adskillige Breve. S. Nesen S. 72, hvilken Gaard udtrykkelig i Documentet af 1433 og 1434 nævnes Curia Erici Regis in villa Seritzlaf. (Pontoppid. Orig. hafnienses S. 12). Byens Mark strakte sig den Tiid Sønder paa, uden om det daværende Kjøbenhavns nordlige og østlige Grændse, nemlig fra Landemærket over Hallandsaa til Bremerholm.

Nød Nord gif Serretslev Bang til Rosbek ved Gammel-Bartov. Byen tilhorte de roskildske Biskopper, af hvilke Biskop Jacob i Aaret 1254 gav Kiøbenhavn Græsgang paa Serretslev Mark indtil Rosbek; hvilket Frederik den Første stadfæstede 1525, eller rettere, han overdrog Staden til evig Tiid denne Rettighed. Byens Kirke, troer nogle, at have været Petri Kirke, skjøndt andre tvivle derom, og mene, at Serretslev har havt sin egen Kirke. Serretslev blev tillige med Kiøbenhavn af den roskildske Biskop Henrich Gerhard Aar 1350 overdraget til Baldemar den Tredie. Dog havde det roskildske Capitel endnu 1527 sex Boel i Serretslev, hvilke bleve overladte til Kiøbenhavn for 1800 Mark danske Penge. Serretslev er gandske gaet ind i Kiøbenhavn, og det var egentlig i Frederik den Førstes Tiid at denne Landsbys saaledes forsvandt.

Seylstrup Sogn, var forhen en Deel af Frær Sogn i Høllum Herred. Seylstrup Kirke blev efter Christian den Tredies Klemmebrev for Aalborg Stift af 1555 befalt at lægges øde. Krag Christian den Tredies Hist. 3die Deel S. 135.

Seylstrup, nu en Herregaard i Seylstrup Sogn, Børglum Herred, var først en Herregaard, hvilket den var 1335; siden en betydelig Gaard for Biskopperne over Børglum eller Bendelboe Stift. Derpaa blev der et kongeligt Slot oprettet i Nærheden deraf, og den nuværende Herregaard blev Slottets Ladegaard. Af Slottet sees endnu Levninger. Af dette Slot fik Lehnet og siden Amtet Navn.

Silkeborg, et Slot af dette Navn i Linae Sogn, Gjern Herred, laae i Søen ikke langt fra det nærværende Silkeborg. Silkeborg Slot blev nedbrudt 1719 og dets Marker udlagte til Nytterkobler. 1767 blev det nye Silkeborg bortsolgt af Kongen.

Silkehuset i Kjøbenhavn er en Gaard paa Hjørnet af Silkegaden og Pilestræde, hvor Christian den Fjerde anlagte et stort Silkefabrik. Siden blev det Samlingsted for Fattigforstanderne i Kjøbenhavn, og kaldes nu Convent-Huset.

Sinclarsholm. Christianstad Lehn.

Sirkjøbing. Helsingborg Slots Lehn.

Sjølund, Sjølund, Sjellands gamle Navn.

Sjømark, Nygaard, Liselund, Maglebye Sogn, Møen, var en kongelig Gaard og laae i Sjømark Bye.

Sjøringborg, Hundborg Herred, troer Suhm (Danm. Hist. V. 681) at være den ældste Levning af noget Slot i Danmark, som vel vil sige, at han anseer dette Slot for det, som bør regnes for det ældste i Danmark. Det forekommer 1086 under Knud den Hellige, som opholdt sig der, da de oprørske Benelboer forfulgte ham.

Sjørup, et Lehn og et Slot i Falster, maaskee Sjørup i Sunneslev Sogn, eller i Torkildstrup Sogn. En Biskop over Møen og Falster boede paa Sjørup Slot (Sandvig over Møen D. S. 8). Peder Dre havde Sjørup til Lehn; men dette P. Dres Sjørup synes at have ligget i Systofte Sogn, da der paa en Klokke i dette Sogns Kirke staaer: P. Oxe 1553,

Kirkens Sognemand. Danſke Atlas 6te Tome 522. Men i Syſtofte Sogn findes intet Sted, hvis Navn tyder hen paa noget Siørup. Hans Urne havde dette Siørup Lehn i Aaret 1540. Kohde Falster og Lolland, 1ste D. S. 43.

Skarupgaard, forhen Herregaard i Tolne Sogn, Horns Herred, Vestsyssel, ligger nu under Leerbek.

Skarupgaard var 1638 en Herregaard i Skarup Sogn, Sjænds Herred.

Skabensjø. Malmøe Huus Lehn.

Skadegaard, forhen et kongeligt Jagthuus i Bekke Sogn, Andst Herred, hvoraf der endnu findes Rudera.

Skagens Fyr er begyndt under Frederik den Anden, som 1564 befalede, at der skulde gjøres og ophænges en Fyrlampe paa Skaffen, og at den skulde holdes ved Magt med Ild om Natten. Fra dette Aar af blev den forsynet med Brænde indtil 1747, da der blev opført et Fyrtaarn, og Steenful Blusningen begyndte.

Skanderup, saaledes kaldtes den lille Landsbye, hvori Skanderborg siden blev bygget, hvilket var i det ellefte Aarhundrede.

Skanderborg Slot. Erik Floypenning opholdt sig meget her, Frederik den Anden ligesaa. Christian den Fjerde tilbragte som bekjendt en Deel af sin Ungdom her. Efter Laurids Jacobsens Liigprædiken over Kongen fik han af Rigernes Raad et paa Søen byg-

get Skib, som et stort Drlogsffib udrustet, hvori han seilede meest omkring i Søen; og herfra vil nogle end- og ulede denne Konges store Kyndighed i Søvæsenet. Om denne Anecdote, hvorom Slange intet melder, just bør forstaaes efter Bogstaven, synes ikke afgjort. At Prindsen har havt en Lystbaad til at seile om paa Søen med, er rimeligt nok; men at et nogenlunde stort Skib kunde seile i Skanderborg Søe, og at No-gen der kunde lære Søvæsenet, vil nok neppe No-gen troe. Slottet eller Ladegaarden blev solgt 1767, og er nu paa lidet nær nedbrudt, og saaledes har Danmark da ogsaa mistet dette ældgamle Minde, som saa mange andre, der forsvandt for at raade Bod paa en slet Huusholdning.

Skannersøehauge, forhen Herregaard, Drsted Sogn, Baag Herred, ligger nu under Brahesholm.

Skarlagensøe, Hveen. Om den Fortælling, som har givet Anledning til at Den kaldes saaledes, see Badens Smaa-Afhandlinger. I Blaew's Geographia Tom. I., Amstelodam. 1653, findes Hveen under Navn af Insula Scarlatina.

Skeedal. Laholm Slots Lehn.

Skeenholm. See Liffnæs.

Skeesund, Dttesund. Suhms Hist. af Danm. 3die D. S. 109.

Skellersgaard, Uterslevbye, Brøndshoi Sogn, Søkkelunds Herred, nu en Bondegård. Her opholdt Carl Gustav sig for det meeste under Kjøbenhavns Beleiring 1658. Her opholdt sig ogsaa C. Ulfeldt og

Eleonora Christine, da de vare komne ud af Fængslet paa Hammershuus.

Skellinge. Helsingborg Slots Lehn.

Skerm Slot eller Herregaard, laae ved Skerm-
søe paa Falster.

Skouling, forstum Herregaard, laae i Hamme-
lev Sogn, Gram Herred.

Skibstorp, Skyatorp, Skierup, Skierup
Sogn, Holmands Herred, en Gaard, hvor Erik Emun
overrumplede sin Broder Harald Kæsta, samt dennes
otte Sønner, hvilke han lod hals hugge Aar 1135, paa
een nær, som undkom. Vedel i sin Saxo S. CCC,
kalder Byen Skydrup.

Skiby, Horns Herred, Sjælland. I dens Kirke
fandtes i Alterbordet, omtrent Aar 1700, et Manus-
script, handlende om Danmarks Historie, hvilket er
trykt i Langebeks Scriptores, under Navn af Manu-
scriptum Schibyense.

Skjelsfiskøer. Skjelsfjor.

Skjensgaard. Christiansstad Lehn.

Skjensmagle, nu Skjensved Sogn, Tune
Herred.

Skjerbek, Minesdal, Tandrup Sogn, Baag
Herred.

Skjern Birk, Lundenes Birk.

Skjern Slot, Rudera deraf i Skjern Sogn,
Medelsom Herred. Dette Slots Ladegaard er den nu-
værende Skjernaard, som er opbygget af Slottets Ma-
terialier.

Skierup Bye, Skierup Sogn, Holmans Herred. I denne Bye er en Gaard, (maaſkee den ſamme ſom er nævnet under Skibstorp), ſom var et Barfred. Paa denne Gaard boede een Familie, Søn efter Fader, uafbrudt i tre hundrede Aar, og alle diſſe Fødre og Sønner hedte alle Hans Hansen.

Skindelborg, et Slot ved Solbing. (Aagaard Antiquariſke Annaler 3die B. 2det Hæfte).

Skinkelsborg, forðum Herregaard, i Stendrup Sogn, Tyrstrup Herred.

Skjoldshøje, nogle Begravelſes = Høje, paa Smorup Præſtegaardſ Mark, Mars Herred. Nær der ved er en ſtor ottekantet Høi.

Skjoldsnæs, Skjoldnæſholm, Ringſted Herred. 1365 nævnes en Peter Nielsen, Bøbner til Skjoldsnæs. Det ſaakaldte Slot ved Skjoldnæſholm er et Sted paa Gaardens Mark tæt ved Bælſøelille Søe, hvor der er Levninger af Grave og Volde, hvilket udgives for Kong Skjolds Slot, men ſom vel ikke er andet end et ældre Skjoldnæs eller Skjoldnæſholm.

Skive Slot, Skivehuus, laae, og ligger endnu tæt øſten i Kiøbſtaden Skive.

Skive, nogle Bøndergaarde, hvoraf Herregaarden Gieſegaard i Ringſted Herred er oprettet.

Skjørpinge, forðum Herregaard i Haveløv Sogn, Stevns Herred.

Skjøring Ladegaard, Skjering eller Skjøring Gaard i Falſter, var Ladegaard til Nykjøbing Slot.

Skjötterup, nu Trubsholm, Rastbjerg Sogn, Bierlev Herred.

Skodborg, fordum et kongeligt Slot i Veien Sogn, Malt Herred, nu en Herregaard af samme Navn.

Skotterup. Laholms Slots Lehn.

Skovgaard, Skovgaard Ladegaard, forhen Herregaard i Tapdrup Sogn, Nørlyng Herred, ligger nu under Åsmildkloster.

Skovgaard, Egebjerg, Rjørupgaard, Einsfeldsborg i Ugernæs eller Rjørup Sogn, Skam Herred.

Skovholt. Malmøehuus Lehn.

Skovhuus, var en Gaard og et Lehn paa Møen, som tilhorte Kronen, og 1696 blev udbeelt mellem Bønder.

Skovkloster. Herlufsholm.

Skovsgaard, fordum Herregaard i Skjellerup Sogn, Dnbild Herred.

Skovsgaard, Dronninggaard i Terslev Herred. S. Hundslundkloster og Dronninggaard.

Skovstrup, en Bye i Tye, som er ødelagt af Sandflugt.

Skudderupgaard, nu Lilliendal, i Øster Egtsberg Sogn, Baarsøe Herred.

Skuldelev, en Landsbye i Horns Herred, Sjælland, som skal være anlagt af Skulde, Kolf Krages Søster. Suhms Hist. af Danm. 1ste D. S. 356.

Skumstrup, en Landsbye, hvoraf Herregaarden Skumstrup, hvoraf igjen Vilhelmsborg, i Morslet Sogn, Ring Herred.

Sjellestovgaard, forhen Selufsborg og Seluffskovgaard, Bedelslund i Sjelle Sogn, Framlev Herred.

Slagelse, en Bondebye af 10 Gaarde, hvoraf Sorøes store Ladegaard blev oprettet.

Slangerup, i Nærheden heraf, paa Blodhøi, stod 1147 eller 1148 et blodigt Slag mellem Svend Grathe og Knud den Femte, som blev aldeles slagen.

Slesvig. S. Sønder-Jylland.

Slette, fordum en Herregaard i Hjortels Sogn, Vester Han-Herred, er ødelagt af Sandflugt; hed ogsaa Sletthoved.

Sletting. Bogenfse.

Slotsbakke, Levninger af en Borg, hvor en Høvding eller Røver skal have boet, i Understed Sogn, Borglum Herred.

Slotsholm. See Tisnæs.

Slotøen, en De i Næskovfiord, hvor Borgen Engelborg blev anlagt.

Smaheng Kloster, laae i Sminge Bye, Tvilum Sogn, Giern Herred. Besætningen hertil kom fra Sahebro. (i Sabro) Kloster, og flyttede derfra til Bengkloster i Hielslev Herred; derfra siden til Kalvø, en De i Skanderborg Søe, eller ogsaa til Kalløe (Kalvøe), Øster Lisbjerg Herred, og derfra omsider til

Dm. Dette Kloster er det samme, som undertiden er bleven kaldet Dvilum-Kloster.

Smakkefarten mellem Nyborg og Corsøer begyndtes under Christian den Fjerde. Forhen brugte man til Dverfarten sladbundede Baade. Denne Konge gav en Hollænder, William Adrian, Privilegium paa Smakkefarten, hvortil Adrian anskaffede syv Smakker og nogle Baade. Formodentlig indkom da den, det danske Søevæsen ellers fremmede, Benævnelse: Smakke.

Snachendorf, en Herregaard, som skal have ligget i Borup Sogn, Ramsøe Herred.

Snellerup, Herredsvad-Kloster Lehn.

Sneum, en Bondebye, som Aar 1661 blev omgjort til en Herregaard, Sneumgaard, Sneum Sogn, Skads Herred.

Solbjerg Bye ved Kjøbenhavn, laae omtrent der, hvor siden Vester-Amager laae, det er ved den søndre Ende af Frederiksberg-Bye, ved Rundbelen. Denne Bye har været temmelig stor, thi Christian d. 2den fik derfra 12 Gaardmænd til at domme Torben Dre. Solbjerg blev ødelagt 1512, og dens Marker lagte til Kjøbenhavns Ladegaard.

Sostrup eller Soustrup, ogsaa Svostrup, Grevskabet Scheels Hovedsæde Scheel, Gierild Sogn, Nørre Herred, Aarhus Stift.

Souffde, Malmøehuus Lehn.

Spanderup, Helsingborg Slots Lehn.

Spandet, forhen Herregaard, nu to Bøndergaard, Spandet Sogn, Hvidding Herred.

Spanggaard, forhen Herregaard, nu Bøndergaard, Tostrup Sogn, Rinds Herred.

Sparepenge, et Lysthuus eller Lyststed, som stod i Frederiksberg Hauge, uden for Indgangen for Gartnerens Huus, eller det nu saakaldte Sparepenge. I det gamle Sparepenge var en stor Stald. Det blev bygget af Christian den Fjerde, og nedbrudt af Frederik den Fjerde, som lod Materialierne bruge ved Fredensborg.

Sparetorn, Bannerslund, Føns Sogn, Vends Herred.

Speilsbye paa Møen; her var engang et Kloster, eller egentlig et Hospital. Af en Gaard i Speilsbye har Herregaarden Nørfeldt sin Oprindelse.

Spikeborg, en Gaard i Sjælland ved Holbek eller Skielksøer, nævnes i Christopher den 2dens Historie. (Suhms Hist. af Danm., 12te Tome, S. 24).

Stadager-(Gaard), Bannerslund, Stadager Sogn, Falster; hedte ogsaa Kladskovgaard.

Stadsgaard, Constantinsborg, Drmslev Sogn, Ring Herred.

Stalleborg. See Tisnæs.

Stangerup, i Maglebrænde Sogn, Falster, en Herregaard, som blev af det kongelige falfsterfke Godsset solgt ved Auktionen 1766, men aldrig opbygget. Bønderne kjøbte Godsset selv og ere Selveiere. Ho-

vedgaardens tillagte Jorder høre nu under Navn af Rodemark til Carlsfeldt.

Stanumgaard, forhen Herregaard, engang eiet af en Steen Hvide; nu en Bondegaard, Hornbek Sogn, Sønderlyng Herred.

Stavrebyegaard, Giedsergaard, Skielbye Sogn, Falsler; hørte til Giedser Lehn, som blandt andre ogsaa havde af Johan Ranzau og efter ham af Peder Dre; den sidste holdt Skibe her til Dverfart til Lybſke Land. Giedser Lehn bestod uden Tvivl af hele Giedsbye Sogn; thi dette tilhørte engang de catholske Biskopper i Odense.

Staxerød, en fordums Borg hvoraf Rudera sees ved Staxerød Bye i Baritskov Sogn, Bierge Herred, Aarhus Stift. Af dette nedbrudte Slot blev nærmere Stranden bygget et nyere Sted, som kaldtes:

Staxevold, der siden fik Navnet Rosenvold.

Steenberg, var 1470 en Herregaard i Steenberg Sogn, Nye Herred, Flensborg Amt.

Steenholt, Steenalt Herregaard, Drsted Sogn, Rougsø Herred.

Steensberg, Dursø Sogn. S. Dronningholm.

Steensgaard, Snøde Sogn, Langeland, forhen Kroger (see dette). Denne Herregaard har i 350 Aar været i een Families (den Steensenske) Besiddelse. Paa saa lang en Besiddelses-Tiid af en Herregaard uafbrudt under een Familie har Danmark meget saa Exempler, undtagen Steensgaard og Hved-

holm i Fyen, under den Braheske Familie, samt Rosenholm i Sjælland.

Steensved Overdrev, er en for en Deel Skovbegroet Bakkestrækning, som begyndes østen for Borningborg, og naaer næsten til Kallehauge. Kulsbjerg er den høieste Punkt deraf, og det er efter Bugge 154 Alen over Havet. S. Kulsbjerg.

Steenum; her løber en Aae mellem Terslev og Børglum Herreder, hvilken Suhm (Hist. af Danm., 4de Deel, S. 682) mener at være den, hvor Dyrørs Hæren hindrede Knud den Helliges Tropper at komme over.

Stege Sogn paa Møen indbefattede forðum ogsaa Damsholt Sogn, nu ere disse Sogne adskilte.

Stegeborg, Stegehuus, Slottet i Stege. Deraf saae jeg endnu 1802 en løsliggende stor Stump Muur, som den Gang den eneste overblevne Ruin. Slottet selv blev ødelagt i Grevens Feide 1534.

Stegelborg. S. Tisnæs.

Steileborg. S. Tisnæs.

Stenderup Sage, Stenderup Sogn, Tyrstrup Herred. Herfra, formodentlig fra den Punkt af Landet som kaldes Heilsobde, gik Carl Gustav 1658 paa Fsen over til Fyen med sit Cavallerie, hvor han kom i Land ved Tybring, nær Halehoved ved Bedelsborg. S. Heilsminde.

Stengelstrup, en Avlsgaard i Torslev Sogn, Ringsted Herred, blev ombygget af N. G. Moltke,

som kaldte den Sophiendal, den ligger under Grevska-
bet Bregentved.

Stiernholms Slot laae tæt østen ved Horsens. Paa dets Plads staaer, eller stod for 40 Aar siden, en Hytte, som kaldtes Slottet. Stiernholms Slot har ikke været noget gammelt Slot. I Christian den Tredies Tid, og i det mindste i Begyndelsen af Frederik den Andens Regiering, var det i Udeliges Eie. Christian den Fjerde købte det af Otto Rosenkrands; i Skiødet kaldes det en Hovehgaard. Bygholm Lehn blev af Christian den Fjerde lagt til Stiernholm, og Bygholm blev Slottets Ladegaard. S. Bygholm.

Stifring, Støvning, i Støvring Herred.

Stiisberg, en Skandse ved Sundbye, lige overfor Aalborg.

Stisnæs, en De under Vester Flakkebjerg Herred, hvor der sees Ruiner af et Slot, som maaskee er det samme Borre, der hørte til Fruerkloster i Skielkior. S. Borrebye.

Stivels, eller Styvelskloster, laae ved Torslev Kirke i Øster Han=Herred. Om trent 1513 flyttede Besætningen til De-Kloster. S. Ørholm.

Stoubye, nu Gammelbye, Stoubye Sogn, Bierge Herred, Aarhus Stift.

Stougaard var 1551 en Herregaard paa Torseng.

Strandbyegaard, forhen Herregaard, nu Vandergaarde, Strandbye Sogn, Bislum Herred.

Stubberkloster, nu Stubbergaard, Sevel Sogn,

Ginding Herred. Bøndergodsset er kommet under Nyhaug.

Studiigaarden. S. Bispegaarden i Kjøbenhavn.
Stursballegaard, forhen Herregaard, nu en Bondegaard, Drenvad Sogn, Gram Herred.

Stutterier. Christian den Fjerde havde mange Stutterier, saasom paa Abrahamstrup, Frederiksborg, Antvorskov, Bordingborg Slot, Skanderborg, Haderslevhuus, Esferom, i Randers, Nyborg og Ringsted. (Schlegels Samlingen, 2ter B., 3ter Stuck, S. 24).

Styfnæs Herred, Sockelunds Herred. Suhms Hist. af Danm., 4de D., S. 413.

Støtterup var en Herregaard i Aaret 1500, i Farsøe Sogn, Gislum Herred.

Svaneleie (den røde Gaard), var en Gaard paa Amager, hvor Hoffet opholdt sig under Svanejagten. Den er nu en Kroe i Sundbye-Vester.

Svanholm, Malmøehuus Lehn.

Svansøegaard, Landskrone Slots Lehn.

Svegestorp laae i Lyngaae Sogn, Sabroe Herred, var en betydelig Gaard, som tilhørte de Aarhusiske Biskopper; er nu Landsbyen Sveistrup.

Svend Grathes Hede, Graamose, Torning Sogn, Lysgaard Herred, er berømt af og opkaldt efter Slaget 1157, mellem Svend Grathe og Valdemar den Første. Af Graaekirke, eller Capellet paa Grathe Hede, er Levinger imellem Graaegaard og Ravneholtsgaard. Paa Kirkegaarden, norden for Kirken eller Ca-

pellet, sees Noget, som kaldes Svends Grav. Ved Byen Ungstrup er Levninger af Ungstrup Kirke, hvilken skal være een af de 11 Kirker, Baldemar den 3die lod nedbryde, for at bygge et Slot i Randers. Svend Grathe blev efter Slaget dræbt af en Bonde imellem Veirum Broe og Viborg, to Mile fra Viborg.

Svendstrup, forhen Herregaard, i Veiløe Sogn, Hammer Herred.

Svenstrup, i Høllum Herred; paa denne Byes Mark slog Skipper Clemens og Wendelboerne den danske Adels Krigshær Aar 1534.

Svenstrup Hovgaard, forhen Herregaard, nu to Bøndergaarde, i Svenstrup Sogn, Didsbøl Herred.

Svenstrup Herregaard, i Borup Sogn, Ramsøe Herred; hedder egentlig Hovedgaard Svenstrup. Frederik den Tredie forærede Biskop Svane den 1661.

Sverdborg Lehn laae i Egnen af Bordingborg, hvor endnu Byen Sverdborg er.

Svinborg, Svenborg.

Svinborggaard, Christiansstad Lehn.

Svinehave Slot laae paa den yderste Spidse af Giedser=Øde i Gieddesbye Sogn, Falster. 1575 var dette Slot beboet af en Absalon Urne og Frue Birgitte Ruud. Dette Slot horte ellers til de catholske Bisper i Ddense, tilligemed hele Gieddesbye Sogn. Formodentlig er det dette Sogn og Slot, som udgjorte Giedser Lehn.

Svingelberg Kirke, Besterbølle Sogn, Rinds Herred, blev nedbrudt 1570 af Jørgen Lykke, som af dens Materialier opbyggede en Fløi af Bonderup eller Lerchenfeld, og da Præsten Hr. Mads i Ullits gav ham Finter derfor fra Prædikestolen, lod han ham ved sin Birkedommer dømme fra Livet, og strax halshugge paa Kirkegaarden selv. (Pont. annal. Tom. III, p. 430, Arelsens og Farstrups Dagbøger).

Sværtekilde, en Kilde ved Harrested i Ringsted Sogn, paa det Sted hvor Knud Lavard blev myrdet af Magnus.

Suer, Seierøe.

Sundbyegaard eiedes 1634 af Rønnow Bille. Danst Magazin 2den Bind, S. 171.

Syborhu-Kloster, Sibberkloster, Sebberkloster, nu Sibbergaard i Slet Herred.

Synderriis, forhen en Herregaard, nu en Bøndegaard, i Gulbager Sogn, Skads Herred.

Syrøe, Seierøe.

Sysborg var 1480 en Herregaard, nu en Bøndegaard, Begerlev Sogn, Sønder Herred, Mors.

Sæbye, s. Mariested. Sæbye betegner ikke altsiid Kiøbstaden i Jylland; thi Landskrone i Skaane hed saaledes indtil 1413, da den fik Kiøbsted-Privilegium af Erik af Pommern.

Sæbyegaard, nu Sæbyholm, Haldsted Sogn, Lolland, ligger nu under Vintersborg.

Søballegaard, Skjoring Sogn, Framlev Herred; Rudera deraf sees. Kane Jonsen skal have eiet den.

Søeborg Kjøbstad laae der hvor nu Landsbyen Søeborg ligger, Græsted Sogn, Holboe Herred.

Søeborg Slot laae tæt ved sidstnævnte Landsby Søeborg.

Søeberg Slot i Veilbye Sogn, Vends Herred, laae der hvor Frederik den Tredie vilde have anlagt Sophiesodde.

Søebyegaard, Søbyegaard, Søbye Sogn, Løve Herred; blev først bygget i det tolvte Aarhundrede af Esbern Snare, som døde her paa Gaarden, da han faldt ned af en Trappe, og slog sig ihjel paa en Møllesteen. Den nærværende Hovedbygning er opført af L. Benzon.

Søegaard, forhen Herregaard, nu beboet af Bønder, Nors Sogn, Hillerslev Herred.

Søegaard, forhen Herregaard, nu Præstegaard, i Damsholt Sogn, Møen.

Søegaard, et kongeligt Lehn og Slot paa Møen, blev 1696 ublagt til Bønder.

Søeholm, fordem Herregaard i Maglebye Sogn, Stevns Herred, ligger nu under Giordslev.

Søeholt Kloster, Søeholt ved Maribo.

Søllerød, forhen Herregaard i Biesverfkov Herred, nu en Bøndebye.

Søllemark paa Samsøe, var Ladegaard til det derværende Slot Bisborg.

Søllemarksgaard, Brattingsborg paa Samsøe.

Søllested, i Laaland. P. Dres Levnet S. 31 og 344.

Sømark, senere Nygaard, nu Liselund paa Møen. Palludans Beskrivelse over Møen I. 276.

Sørup Slot, laae paa Falster. See Sørup.

Sørup, Herregaard i Betterølev Sogn, Ringsted Herred. 1742 blev den lagt til Baroniet Conradsborg; nu er Baronie-Titelen forsvunden, og Gaarden hedder igien Sørup.

Sønderbæk, forhen en Herregaard, nu en Bøndegaard, i Sønderbæk Sogn, Sønderlyng Herred.

Sønderborg Slot paa Als, er meget gammelt, og efter Nøgles Formening anlagt af Baldemar den Første. Dog har der efter Danckwerths Mening været et ældre Slot i Sønderborg, paa et andet Sted end det nu værende, nemlig ved Steffenbølle Færge. Af hvem dette ældste Slot er bygget, vides ikke. Det nye blev erobret af Christopher den Første Aar 1253, og samme Tiid fløifet, men det blev snart opbygget igien. Christian den Anden sad fangen her, fra 1532 til 1549, i et rundt Taarn i Slottets sydlige Side, hvilket Taarn blev nedbrudt 1754. En Tegning af dette Taarn og Kongens Fængsel deri, staaer i Danske Atlas 7de Deel, S. 430. Under Frederik den Fierde blev det meste af Slottet nedbrudt.

Sønder-Jylland, saaledes kaldtes Slesvig, i det mindste til Slutningen af det 14de Aarhundrede, da Grev Gerhard, som af Dronning Margretha 1395 fik Sønder-Jylland til Lehn, fik sig altiid Hertug til Slesvig. Men før det 14de Aarhundrede forstodes altiid Slesvig under det almindelige Navn Jylland, og

som den syblige Deel deraf. Saxo adskiller ikke Sønder-Jylland eller Slesvig fra Jylland eller Nørre-Jylland. I Fortalen (Edit. Stephan. p. 2) siger han: *Jutia granditatis inchoamentique ratione danici regni principium tenet, quæ sicut positione, ita situ porrectior Teutonicæ finibus admovetur, a cujus complexu fluminis Eydori interrivatione discreta &c.* Heraf sees da, at Saxo satte Jyllands Grændse ved Eideren. Naar man finder, at han andre Steder taler, som om han, altsaa i det 12te Aarhundrede, vilde sfielne mellem Nord- og Sønder-Jylland, hvilket Hr. Justitsraad Werlauff (Priisfrist om det danske Sprog i Slesvig S. 2) mener, saa er dette kun tilsyneladende, f. Ex. S. 219: *septentrionales partes Jutiæ*, og siden (f. S.): *Slesvicum concessit*. See ogsaa S. 361 hos Saxo, hvor han nævner *Juti septentrionales* og *Juti australes*; men det første betyder ikke Nørre-Jylland, men den nordre Deel af Jylland (Talen er hos Saxo om Wensyssel), og det sidste kunde være Staden Slesvig alene, ikke just Hertugdømmet Slesvig; thi naar Jylland den Tiid antoges for at bestaae af Nørre- og Sønder-Jylland, saa kaldtes det sidste saaledes ikke endnu Slesvig. Videre forekommer hos Saxo (S. 271): *nam australes Juti paucitatis suæ metu, in septentrionalem partem, quæ multitudine præstabat, elapsi, sub specie fugæ bellium parabant*. Men ogsaa her tales intet om Sønder- og Nørre-Jylland, *Jutia australis* eller *Jutia septentrionalis*, men blot om Sønder-Jyder, el-

ler de, som vare fra den sydlige Deel af Jylland, modsat dem, der vare fra den nordre Deel af samme, og saadanne Betegnelser have vel altiid havt Sted, som de have endnu; Halvøen har stedse havt en nordlig og en sydlig Deel, men deraf følger ikke strax, at den sidste kaldes Sønder-Jylland, eller endog med et senere Navn Slesvig, hvilket det her er Spørgsmaal om. Dgsaa Adam af Bremen anseer Jylland at gaae lige til Eidern, og Rnyttinga-Saga siger, at Hedebye ligger i Jylland. I det af Thorkelin udgivne angelsachsiske Digt tales endog om Nord-, Vest-, Syd- og Ost-Danffe, og Saxo S. 243, 256 og 313 taler om Syd- og Vest-Danffe. Saadanne Talemaader bruges endnu i daglig Tale, og de siellandske Bønder i Frederiksborg-Eggen kalde enhver fra Eggen sønden for Roeskilde en Sydsiellænder. Imidlertid kan jeg dog ikke undlade at anmærke, at Saxo alligevel paa eet Sted synes at tale om Hertugdømmet Slesvig, nemlig S. 217 siger han: uno duntaxat Olavo *Slesvici partibus* præsidente, da Knud den Hellige havde sat sin Broder Ole over Slesvig. Dgsaa S. 230 staaer: *Slesvici fines*, og S. 232 omtales ogsaa Slesvig paa en Maade, som ikke vilde passe alene til en Stad af dette Navn; ligesaa S. 233 og 237 nævner Saxo: *præfectura Slesvicensis*. S. 254 taler han om Hethebyenses, hvorved han unægtelig forstaaer Sønder-Jyder. I Begyndelsen af 15de Bog taler Saxo om Nord-Jyder og Syd-Jyder (*Jut. septentrionales* og *J. australes*), men tillige om *Slesvicensium antistes*,

faa det er tydeligt, at han her ved Syb = Jyder og Slesvigere forstaaer eet og det samme.

Sønder = Jylland ansees i de nyere Tider for at være eensbetydende med Slesvig. Imidlertid anmærker dog allerede Danckwertz (S. 85), at Sønder = Jylland aldrig har strakt sig saa langt mod Sønden, som Slesvig nuomstunder. Gebhardi erindrer ogsaa (Allgemeine Weltgeschichte, 32ter Th.), at de sydlige Dele af Slesvig aldrig have havt den danske Inddeling i Sysler, som fandt Sted i det nordlige, hvor der var tre Sysler; men da man foruden de tre sønderjydske Sysler finder nævnet et Plog = Sysfel, have nogle formodet, at dette Plog = Sysfel har omfattet alt det af Sønder = Jylland, som var uden for Barwith, Iftathe og Ellinesysfel; hvilket dog ikke kan være rigtigt, thi Ribe, Hvidding og Loe = Herred, i det nordlige Slesvig, regnedes netop til Plog = Sysfel (Wedel Simonsens Borgruiner, 1ste Hefte). Derimod er det vist, at den sydlige Deel af Slesvig ikke har, som Nørre = Jylland, eller det hele øvrige Danmark, været inddeelt i Herreder. Det bliver maaskee derfor rigtigst at antage, at Sønder = Jylland ikke har strakt sig længere i Syb, end Herredsinddelingen gaaer, og at altsaa Schwansen, Dänischwald, Stapelholm og Eyderstedt ikke have hørt til Sønder = Jylland, ligesaa lidet som de slesvigiske Der i Vesterhavet. (See noget mere herom i Boltens Stapelholm S. 13).

Sønder = Jyllands Sysfel, kaldes ogsaa Tor-

ning Syssel, hvilket indbefattede Granfros og Rangstrup Herreder. (Bedel Simonsens Borgruiner).

Sønderkarle. S. Høibyegaard.

I.

Taarnborg, forhen Herregaard i Sneebjerg Sogn, Hamrum Herred, hvoraf sees Rudera i Gjødstrup Søe.

Taarntorp, i Farsøe Sogn, Gislum Herred, var forhen en Herregaard, er nu Torup Præstegaard. Denne Gaard var beboet af to adelige Jomfruer, som vare blevne bedaarede og forlokkede af en ung Herremand paa Fredbjerg Hovgaard i samme Sogn, hvilken de derfor stak ihjel i Farsøe Kirke selv. De kom naturligviis i Forlegenhed over denne Stjernerig; men de gjorde i en Hast Skaden god igien, ved at bortskænke deres Gaard til Sognekaldet, som en bestandig Præstegaard, hvilket den rigtignok er endnu, hvordan det end hænger sammen med det øvrige af Fortællingen.

Taastrup eller Tostrup, nu Christianssøede i Laaland.

Tagemose, 1588 var det en Herregaard under Kronen, nu er det Landsbyen Stubberup i Sandager Sogn, Baag Herred.

Tange, en Bondebye i Høiberg Sogn, Lysgaard Herred, var forhen en Herregaard.

Taphede, Tapdrup Sogn, Nørlyng Herred. Her slog Grev Geert Christopher den 2dens Søn Otto, den 7de Octob. 1334. Suhms H. af D. XII. 251.

Tarm-Læe, Skiernaae i Nørre Herred, Ribe Stift, Egvad Sogn. Her er et Kiær, som kaldes *Tarmkiær*, hvor Kong Hans vilde ride over, paa en Tiid, da det var belagt med Iis; men Hesten faldt i Vandet med ham, hvorpaa han fortsatte sin Reise videre, og kom omsider til Aalborg, hvor han døde. Dette Sted hedder endnu Kongens Hul og Kong Hans's Hul.

Tastum Hede, Raaberup Sogn, Siens Herred. Her havde Dronning Margarethe engang nogle Trosser i Leir, som skulde føres til Sverrig.

Terra sancta, Helgoland.

Teglgaard (gamle og nye) ved Kiøbenhavn. Den første laae uden for den gamle Nørreport, som var for Enden af Nørregade, omtrent lige ud for den Gade, som førte dertil, nemlig Teglgaardstræde. Den nye Teglgaard laae ved gamle Kongevei, hvor nu Gaarden Svanholt er, der i Førstningen kaldtes Teglgaarden.

Testrup Sogn, Rinds Herred. Ved Kirken ligger en liden Sædegaard, som fordem var en betydelig Herregaard. Denne Gaard siges at have været et Kloster; vist er det, at der endnu ere betydelige Levninger af gamle Mure ved Gaarden. Men ved Kirken var ogsaa engang et Hospital, som blev forlagt til Graabrødre Hospital i Viborg. Det er høist rimeligt, at dette Kloster albrig har været til, og at Ruinerne ere af det forbemeldte Hospital, nu Testrup Kloster. See C. Testrup om Klosterne i Viborg Stift,

et Manuscript paa Universitets-Bibliotheket. Wolf
Encom. Reg. Dan. S. 22.

Testrup Lehn, nævnes af Hvitfeld i Christian
den Tredies Historie blandt de viborgske Bispers se-
culariserede Godser. I Testrup Sogn, sydvest for Kir-
ken, ude i Heden, er en Dal, som kaldes endnu Mar-
kedsdal, hvor fordum holdtes et betydeligt Marked,
hvilket Frederik den Anden affæfede, som det hedder i
Kongens aabne Brev, "af then Ursag, at ved fornævnte
Testrup-Marked) bedrifves mange store og grove La-
ster og Guds Fortørnelse, med Mandstet og Tiuffveri,
og ubi andre Maade, saa gientages Kongens forrige
Bud, at dette Testrup-Marked skulde herefter holdes i
Hoffbroe, som forhen befalet." I Sognet, lidt sønden
for Landsbyen Westeriis, er en ophøiet Strækning i
Heden; paa denne Strækning ligger en usædvanlig Be-
gravelses-Høi, Riishøi kaldet, som bestaaer af en me-
get stor toppet Høi, med tvende flade, 5-6 Alen høie,
Høie, tæt østen og vesten for samme, hvilket er det
 eneste Exempel jeg har seet paa en saadan Figur af
Begraveshøie.

Testrupgaard, havde i ældre Tider uhyre Skove
i den store Skovstrækning, som kaldes endnu Rold
Skov, som begyndte ved Rold Bye, og strakte sig ve-
sten paa, over Ravnkilde og Simested Sogne til Test-
rupgaard, og mod Norden til Nørlund. Af denne
uhyre Skov er nu kun lidt eller rettere intet tilbage,
uden nogle faae Træer i Rold Hede, og af Heden
nordost i Testrup Sogn, som kaldes med det gamle

Navn, Skatfkov, hvilket Sagnet gjør til et fordums
berygget Røverophold.

Thorildshald, Thorilds Kloster. Wolf Encom.
pag. 10, 11.

Tiered, Ronnovsholm, i Breilev Sogn, Berg-
lum Herred.

Tisnæs, Stegedorf, Stakkeborg, Stekkeborg,
Stegleborg, Axelhuus, Axelvold, Skarnholm, nu Slots-
holm, det Sted, hvor Christiansborg i Kjøbenhavn
staaer.

Tisløt, Tiselhold, Veistrup Sogn, Gudme Herred.

Tirkelmarksgaard, fordum Herregaard i Jerp-
sted Sogn, Høyer Herred.

Tisted Bispegaard, senere Tistedgaard, i Ti-
sted Sogn, Hundborg Herred, hørte til Bisperne af
Berglum, blev nedbrudt 1564.

Tilleborg eller Tieleborg, et Slot i Stapel-
holm, som blev ødelagt Aar 1500 af Ditmarskerne
tillige med Flækken Tilleborg.

Tisløse, Barberg Slots Lehn.

Tjørnemark, Tørnbye paa Møen.

Tostegaard, fordum Herregaard, Setsmark Sogn,
Hvetboe Herred.

Toggerød, en stor Gaard i Lidemark Sogn,
Biefoerskov Herred, som blev nedbrudt 1747 af Dron-
ning Sophie Magdalene, og lagt under Kellinge og
Balløe; istedenfor den blev opbygget to Bøndergaarde,
som kaldes Toggerød.

Tofteholm, Mørkegaard, Mørke Sogn, Tude Herred.

Tofstum, forhen Herregaard, nu en Bondegaard i Heltborg Sogn, Refs Herred.

Tofkerup, en af de nedlagte Landsbyer, hvoraf Gunderslevholm er oprettet.

Topshøye, i Liunge Sogn, Ulsted Herred. Her var det, at Biskop Wilhelm af Roeskilde reiste Svend Estrithsens Litg imøde, og hvor han selv døde af Sorg. Suhms Danm. Hist. 4de D. S. 468. I Riimkroniken (Udgave fra Malmøe 1534), i Svend Estrithsens Levnet, hedder det S. 11: i Topshøie-Bye der mødte han mig.

Torbensfeld, nu Fryndal, Fryndal Sogn, Tude Herred, formodentlig anlagt, og tildeels bygget af en Torben Moltke; 1316 eiedes den af Ewert Moltke, som ogsaa byggede noget her. I Danske Atlas 6te Tom. 199, 200 staaer: at Manderup Brahe og Berte Trolle, som fik Gaarden 1616, have bygget den. Før Reformationen tilhørte den de roeskildske Bisper. Endnu 1320 eiede en Ewert Moltke den. (Hvitfeld S. 563). Denne Moltke havde kjøbt den af Dronning Margretha; thi 1386 stadfæstede Kong Ole hans Frue Moders Skjøde. (Hvitfeld S. 571). Frederik den Tredie eiede den i nogen Tid, og siden kaldtes den Frydensborg. Efter hans Søn, Prinds Jørgen, kaldes endnu et Bærelse paa Gaarden Prinds Jørgens eller Prindsens Kammer.

Tordrup Slot, laae i Galthen Herred, var til 1375.

Torkildstrup, Uvensberg, Nunsberg, Sørslev Sogn, Lysgaard Herred. I denne Gaards Huse findes en saadan Mængde af meget mærkeligt svært Egetommer, at alle Jyllands Skove nu omstunder neppe kunde afgive Mage dertil.

Torkildstrup, forhen Herregaard i Torkildstrup Sogn, Falster, var 1547 eiet af en Adelsmand, 1588 af Henning Sparre; 1662 afbrændte den, og blev ikke opbygget siden.

Tornborg Slot, nu Taarnborg eller Taarnholm, en nye Herregaard, som for faa Aar siden er opbyggt, dog ikke gandske paa det forrige Slots Sted, af hvilket der findes Ruiner vesten for Taarnborg Kirke, Slagelse Herred, østen for Sørsøer.

Torninggaard, Tyrstrupgaard, i Tyrstrup Sogn og Herred, var en Gaard, som Christian den Syvende i Aaret 1771 solgte til de Mæhriske Brødre, som der anlagde Christiansfeldt.

Torning, Dorning, kaldes ogsaa Tørrning, forhen en Fæstning, laae paa en Bakke ikke langt fra Tørrninggaard, i Tørrning Lehn, hvoraf Lehnet fik Navn; den ligger i Hammelev Sogn, Gram Herred.

Torsinghuus, Baldemarsslot paa Torsing, eiedes en Gang af Christine Munk, som arvede det efter hendes og Christian den 4des Son Prinds Baldemar Christian. Det eiedes siden af Corfis Ulfeld,

senere af Admiral N. Juul. Forhen hed Stedet Rjærstrup, som laae ikke langt derfra, og hvoraf endnu sees Ruiner. Det er et bekjendt almindeligt Sagn, som endnu mange troe, at Christian den 5te havde foræret Niels Juul denne De; men Sandheden er, at han kjøbte eller fik den af Kongen for sine Priispenge. Det var maaffee for at gjendrive dette Sagn, at Niels Juuls Søn, som efter Faderen blev Gier, lod forfærdige en kobberstykke Prospect af Slotsgaarden imod det af Høilovlig Kong Christian den Femte solgte og i Skjødet kaldte Waldemars Slot paa Thorsinge Land fra Søefanten.

Torsholt, et fordums Slot, hvoraf Rudera sees i Sommersted Sogn, Gram Herred.

Torsland, Torsing, Tossing, Taasinge, Torseng.

Torslundegaard, forhen Herregaard, i Torup Bye, Messinge Sogn, Bierge Herred, Fyen, er nu beboet af Bønder.

Torslundille, en Landsbye i Greve Sogn, Lune Herred, hvis Marker ere lagte under Gjeddesdal og Benzonsdal.

Torsøe, Malmøehuus Lehn.

Torsøe, fordum Herregaard i Torsøe Sogn, Hovelborg Herred.

Torsøelund, der samme som forestaaende.

Torup, Malmøehuus Lehn.

Torup, Laholms Slots Lehn.

Torup, en fordums Herregaard, i Torup Sogn, Strøe Herred.

Torupgaard, Christianstad Lehn.

Torupgaard, en fordums Herregaard, som skal have ligget i Søvind Sogn, Boor Herred.

Torupgaard, 1642 kaldtes denne Herregaard Festsborg, som af Niels Juul blev lagt under Eriksholm.

Torupgaard, Torup Slot, Torupladegaard, Torup, nu Felsenbold, Galten Herred.

Tossing. See Torsland.

Tostrup=(Høie), Smørum Herred. Her slog Svend Grathe Knud den 5te Mar 1150. I denne Bye har forhen været en Herregaard; thi ved 1614 nævnes en Adelsmand, Christen Friis, til Høie-Tostrup. I den svenske Konges Leir ved denne Bye blev 1658 sluttet den saakaldte roskilde Fred imellem Danmark og Sverrig, hvorfor denne Fred undertiden kaldes den tostrupske Fred. Denne Fred var i øvrigt intet videre end en Præliminair-Tractat, hvilken Carl Gustav ratificerede i sit Hovedquarteer i Torslundemagle, og paa hvilken den roskilde Fredstractat grunder sig.

Totterupholm eller Thotterupholm, nu Rosenslund, i Færø Sogn og Herred.

Toustov, forhen Herregaard i Drenvad eller Sommersted Sogn, Gram Herred, hvoraf endnu sees nogle Ruiner i en Mølleдам.

Trandum Kirke, i Ginding Herred, blev nedbrudt 1555.

Trekronersborg. S. Refshalsborg.

Trolleholm. S. Braadesgaard.

Trollerupgaard, forhen en Herregaard i Skjholm Sogn, Framlev Herred.

Trørborg, Herregaard i Bisbye Sogn, Loe Herred. Dronning Margrethe kjøbte den af Claus Limbek, og nu blev den kaldet Trørborg Slot. Den nærværende anseelige Bygning er af Peder Ranzou fra 1580.

Trøvelborg, forstum Herregaard, i Jægerup Sogn, Gram Herred.

Tule, en Gaard, hvis Ruiner findes nær ved Faaborg. Den blev siden flyttet til det Sted, hvor Hvedholm nu ligger.

Tullisboe, Landskrone Slots Lehn.

Tulstrup, Trisendal, Havrum Sogn, Hovelberg Herred.

Tund, Tunø i Samsø Beltet.

Tundbyeholm, Thuenbyholm, Faxø Herred.

Tvenstrup, et Kirkesogn i Hads Herred, var Annex til Odders Sogn. Dets Kirke er for længe siden nedbrudt.

Tvilum Kloster, laae i Twilum Sogn, Gjern Herred. Dette Klosters Ladegaard var den nuværende Herregaard Twilumgaard.

Twisel, Twiskloster, Twisgaard.

Tviskloster, Herregaard i Tvis Sogn, Hamrun Herred. Klosteret kaldtes Tuta vallis, og var stiftet af Hertug Buris 1163.

Tygestrup, nu Kongsdal, Dnbløse Sogn, Meerlose Herred, har været eiet af Marsk Stiig. Navnet Kongsdal fik Gaarden af Frederik den Tredie, som en Tiidlang eiede den.

Tyregod Kirke, i Nørvangs Herred, skal være bygget af Thyre Dannebod.

Tyrenborg, en Skandse paa Dannevirke.

Tyresbek, Tidørsbek, Tiirsbek, i Engom Sogn, Hatting Herred, menes at være anlagt af Gorm den Gamle, og opkaldt efter Thyre Dannebod.

Tyesysfel-Ting blev holdt i Thisted. I nogle Documenter kaldes dette Ting Tye-Sysfels-Bøgdething. I Sententia lata in placito Thytæ Syssel (et Manuscript, som anføres i Danske Magazin I, 280) nævnes Byrchthing ved Aar 1376, uden Tvivl den første Gang Birketing omtales. Navnet Bøgdething, som Tyesysfels Ting her gives, er ogsaa tillagt Hansysfels Ting (Danske Atlas V, 801), samt Vendelboes Sysfelthing. (S. dette).

Tømmerup, Tømmestrup, Themmerup, Themmestrup, Helsingborg Slots Lehn.

Tønder Slot, herom see Scheels Krigstheater, S. 335-36.

Tørning Slot. S. Törning.

U.

Udbye Kirke, i Arts Herred, skal være bygget
1170 af Esbern Snare.

Udderup, Christianstad Lehn.

Uggerup, Christianstad Lehn.

Uggerup, Urup, Grindsted Sogn, Slaugs Herred.

Ulfeldsholm, var engang eiet af Corfis Ulfeld.
See Kogsbølle.

Ulsborg, forhen Herregaard, hvoraf Levninger
sees i Orbeek Sogn, Binding Herred.

Ulfund, Sundet mellem Møen og Sieland.

Ulve maae der i Baldemar den Tredies Tiid
have været mange af i Jylland. Hvitfeld (S. 513)
fortæller, at denne Konge engang lod gjøre en Mæng-
de Ulvegarn til Ulvejagt.

Ulveholms Slot, laae i Gassum Sogn, Nørre-
Hald Herred.

Ulvemose, en Slette i Tune Herred, hvor Grev
Christopher i Aaret 1534 havde Almuen forsamlet.
Krag og Stephani Hist. af Christian den Tredie, 1ste
Deel, S. 44.

Universitetet i Kiøbenhavn, stiftet 1478 af Chri-
stian den Første, havde til første Universitetshuus eller
Studiigaard en Bygning, hvori Professorerne kunde
holde deres Lectier, tillaans af Frue Kirke, paa hvis
sendre Side der fandtes nogen Leilighed, som Capitu-
let overløb paa nogen Tiid. Aar 1539 gav Christian
den 3die Universitetet den gamle roeskildske Bispegaard
til Studiigaard. Han forordnede ogsaa, at Universi-

tetet maatte have sin Viin- og Alkielder fritagen for Told, dog allene til Doctorernes, Magisterne og Studenternes Fordeel. 1550 lod han bygge et nyt Lectorium ved det forrige Duebrødre-Kloster eller Helligaands-Hospital (Helliggeistes Kirke). Ved dette Lectorium blev stiftet 12 Pladser med frie Kost. Abhvnfke Efterretninger om lærde Sager, Aar 1785, No. 43, og Beckmanni Communitatis Reg. Havn. Historia. Christian den Fierde opbyggede Studiigaarden 1600, og af den gamle Bispebygning lod han blot staae det nu saakaldte Consistorium. Under Frederik den Fierde afbrændte det Hele paa den sidst nævnte Bygning nær. Dog blev det snart opbygget igien. Consistoriibygningen, som leed kun lidt i Branden, var bleven repareret under Christian den 5te, hvis Navne-Ciffer derfor staaer paa Huset. See mere ved Consistorium og Bispegaarden i Kiøbenhavn.

Ureløskloster, Christian d. 3die forlehne de Biskop Tørgen Friis med dette og Sabbrokloster. (Münters Reformationshistorie 2den Deel, S. 308). Formodentlig var det Vor-Kloster.

Urnehoved. See Hvornhøi.

Urup, Nfibirk Sogn, Boer Herred. Hovedbygningen af denne Herregaard, nu for største Delen nedreven, blev opført af Peder Skram 1581.

Ursular Insul, Helgoland.

Utlund, en Deel af Eyderstedt, eller ogsaa en Deel af Eyderstedt og Bredsted Amt, eller Nordgoes Herred tilsammen.

Uur, skal have været en Herregaard i Skast Sogn, Hamrum Herred, hvortil Løgaard i samme Sogn var Ladegaard.

B.

Valbyegaard, Juellinge, Stevns Herred.

Valdbye Kirke, Nørre Halb Herred, er bygget 1379.

Valløf, Balløe, i Biesverffov Herred, var forhen deelt i tvende Gaarde, Øster- og Vester-Balløe, og saaledes i Twendes Eie. (Nytte Peder Dres Levnet S. 421).

Valdemarsborg, saaledes kalder Resenius Valdemars Slot paa Thorsfeng. Om dette see Torssinghuus.

Valdemars Veie. Disse Veie, formodentlig de første Prover af Veianlæg i Danmark, ere fra Valdemar den 3dies Tiid. De bestode i en Brolægning af meget store Stene, og have vedligeholdt sig paa enkelte Steder lige til vore Tider, saasom fra Vordingborg Slot ned til Færgegaarden, som ogsaa paa nogle Stykker af Veien mellem Vordingborg og Færøe, men alle disse Veistykker ere nu for faa Aar siden enten optagne, eller Veien forlagt.

Valder, Laholms Slots Lehn.

Valdnæsgaard. S. Egense.

Valshøgaard, Landskrone Slots Lehn.

Vamdrup Slot, siden Vamdrupgaard, i Vamdrup Sogn, Andst Herred, hvor dens Ruderer sees

endnu, 1454 var den en Herregaard, og siden var den i Daniel Ranzaus Eie.

Vandaasgaard, Christianstad Lehn.

Vandkiff, Christianstad Lehn.

Vandstadtorp, Landskrone Slots Lehn.

Vangstrup, Bondebye i Sultsted Sogn, Kier Herred, nu Herregaarden Vang.

Vardeborg, en fordums Skandse ved Liimfjorden ved Vaarbjerg Bye. (Scheels Krigstheater S. 275).

Vardehuus, et Slot i Varde, hvoraf endnu sees Ruiner, blev ødelagt i et Bondeopløb den 2den April 1434.

Vartegn, Kiøbenhavn. Under dette Navn melder Beskrivelserne om en Steenfigur, forestillende Leda med Svanen, som var sat i Kiøbenhavns Havn, mellem Knippelsbroe og Langebroe. Dette Stykke er for flere Aar siden borttaget; men det er dog til endnu. Det blev bortsolgt, og en Muurmester Qvist købte det, og opsatte det i Haugen ved en Lystgaard, han havde bygget sig ved Frederiksberg Allee.

Vartov, saaledes kaldtes en Kongens Gaard, som laae der, hvor nu Gammel Vartov ligger, ikke langt fra lille Tuborg ved Strandveien. Jeg har et Sted, jeg mindes ikke hvor, seet den Yttring, at denne Konges Gaard, Vartov, skulde være den Kongsgaard, som laae i Serretslev, og hvorfra Erik af Pommern har udstædt nogle Breve. Men dette kan ikke være rigtig, thi Vartov laae ikke i Serretslev Bye, ja ikke engang paa dens Mark, som ikke strakte sig videre end

til Rosbek, hvilken Bek løber sønden for Bartov. Denne Kongsgaard var nok snarere den Gaard, som laae i nordre Side af Landemærket og kaldtes *Uvls-gaarden*. I Aaret 1368 var i Kiøbenhavn et St. Jørgens Huus, samt et Helliggeisteshuus og et Hospital, desuden et Spedalskhuus for smitsomme Sygdomme, hvilket laae i Nærheden af, hvor Ladegaarden nu er, og var stiftet af Claus Dehn. Videre var i Kiøbenhavn, paa Hjørnet af Rosenborggade og St. Giertrudsstrøede, et Kloster. Christian d. 1ste havde udvidet det tidligere stiftede Helliggeisteshuus; med dette sammensfœiede Fred. d. 1ste 1530 tre smaae Hospitaler og Fattighuse i Kiøbenhavn. Men 1617 oprettede Christian den Fierde et Tugthuus i Helliggeisteshuus, og de deri værende Hospitaler og Fattighuse forlagdes til Bartov. Dette Sted blev snart befundet at være ubeqvemt, hvorfor Hospitalet 1625, eller 1630, blev lagt fra Bartov til et Sted uden for Østerport, som deraf fik Navn af Nye Bartov, og det forrige blev nu Gammel Bartov. Nye Bartov, som nu ogsaa kaldes Slet og ret Bartov, laae tæt østen for Sortedams-Søe (der hvor siden Iselins og Luteins Kattuntrykkerie anlagdes, og før dette et Trykkerie eller Fabrik, anlagt af Holmsted i Bellevue). Her blev en stor Bygning af fire grundmurede Længder opført, hvoraf endnu den ene Længde ud mod Søen er tilbage. At nye Bartov laae der, og ikke, som Pontoppidan siger (*Origines hafniensis* S. 295), mellem Peblingsøe og Sortedam, er ogsaa klart deraf, at det nye Bartov under Kiøbenhavns Be-

leiring kunde besydes af en Pram, som havde lagt sig ved Stranden, nær Bartov, hvilket havde været umuligt, om Bartov havde ligget mellem hine to Søer. Ved Christian den Fierdes Fortification af Kiøbenhavn blev Bartov, Ravnshøj uden for Nørreport og Ladegaarden forskandsede, hvilke Forskandsninger endnu ere fiendelige ved Ladegaarden; ligeledes ved Bartov sees Levninger af en Vold, fra Gaarden ned mod Stranden, i den classenske Hauge. Bartov fik en Ladegaard, som stod paa Hjørnet af Østerbroe og Castelsveien, og som Gammel Bartov havde en Mølle, Rosbek Mølle, saa fik Nye Bartov ogsaa en, som dreves af Ubløbsvandet fra Sortedam.

Bartov Hospital bestod nu af Helliggeistshuus, St. Jørgens Hospital og Gertrud Kloster, som ogsaa var blevet et Hospital, foruden nogle andre smaae Hospitaller og Fattighuse i Kiøbenhavn, hvortil 1631 endnu lagtes Kallundborgs, Nestveds og Ringstedes Hospitaller med deres Indkomster, tillige med et af Christian den Første stiftet Hospital i Malmøe, og Speilshøj Hospital paa Møen. Under Kiøbenhavns Beleiring 1658-59 blev dette Bartov Hospital ødelagt, deels af de Svenske, men endnu mere af de Danske, som iblandt andet gjorde denne af Beleirerne besatte Post stor Skade med Skytspramme, hvorfra de fra Stranden beskød samme. 1658, i November, blev Hospitalet næsten aldeles nedbrudt af de Danske, og Tommeret anvendt til Pallisader om Castellet. Lemmerne maatte da rømme Bartov, og flytte ind i Kiøbenhavn,

i et Huus i Pilestræde, som blev leiet dertil, hvor de forbleve til 1662, da de bleve indlagte i Kay Lykkes Gaard (det nu afbrændte Børnehuus paa Christianshavn). Smidlertid kjøbtes de Gaarde i Farvergaden, Vestervold og Løngangsstræde, som Peter Vibe og Tycho Brahe havde eiet, hvilke Gaarde nu erholdt Navnet Bartov, og er altsaa det tredie Hospital af dette Navn. Her bleve da Lemmerne indqvarterede. Den nuværende Bygning er fra Christian den 6tes Tid.

Vaterborg eller Vardborg, Rudera af lille Gottorp ved Slesvig, var den gamle Bispegaard for de slesvigiske Biskopper.

Veborg, Vedborg, Veberg, Viggborg, Viborg.
Vedel, Vedele, Veile.

Vedtoftegaard, Brahesholm, Vedtofte Sogn, Baag Herred.

Vegholm, Helsingborg Slots Lehn.

Veilegaard, fordum Herregaard i Kildebrynde Sogn, Tune Herred.

Veile Ladegaard, solgt af Kongen 1765; nu Pedersholm.

Veierbanken, Veirhøi, i Dbs Herred ved Adlersborg, er efter Bugge (Beskrivelse over Opmaalingsmaaden S. 63) 191 Alen høi over Havet.

Veierslevgaard, Veierslev Sogn, Sønder Herred, Mors, var 1480 en Herregaard, nu en Bondegaard.

Vellerupgaard, fordum Herregaard i Vellerup

Sogn, Horns Herred, Sieland; hører under Egholm i Baldborg Herred.

Vellumgaard, Riergaardsholm, Haasum Sogn, Rødding Herred.

Veltegaard, har ligget i Rilbedrynde Sogn, Lune Herred.

Vendelboe Stift, Børglum Stift, Aalborg Stift.

Vendelboe Stifts Domkirke, Kirken paa Børglum Kloster, som endnu er til.

Vendelboe Bøygdeathing, Bøysysels almindelige Thing, Søselsathing, holdtes i Hjørring. Dette Bøygdeathing kaldes i latinske Documenter af 1325 og 1397: Commune placitum Vendlia.

Vendilskage, Bøysysel.

Vendsløff, nævnes af Wolf Encom. Reg. Dan. S. 474 blandt de toeskildske Biskoppers Gods.

Vendsløff Lehn, nævnes under Frederik den Første (Hvitfeldt S. 1258). Maaſkee har det været Holſteemborg i Vendslø Sogn, Veſter-Flakkebjerg Herred; men denne Formodning har det imod ſig, at Holſteemborgs ældſte Navn var Braadegaard, og Wolf paa anførte Sted nævner juſt Braade, foruden Vendsløff.

Vermarksgaard, Vormarksgaard, forðum Herregaard, nu tre Bøndergaarde, i Heſſelager Sogn, Gudme Herred. Denne Gaard blev 1687 igien til en Herregaard. Godſet er ſiben fraſolgt, og Marken fordeelt mellem Bønder.

Verpinge, Malmøehuus Lehn.

Vester Nalager, forðum Herregaard, i Skive Sogn, Nørre Herred, Ribe Stift.

Vester Umager. S. Umager.

Vester Lgede-Overdrev, Hammer Herred, er 282 Alen over Havet. Bugges Beskrivelse over Opmaalingsmaaden S. 63.

Vestergaard, forðum Herregaard, Farsøe Sogn, Gislum Herred.

Vesterholden, Nordfriesland.

Vesterland, Nordfriesland.

Vester Ladegaard, ved Aalborg, var Ladegaard til Aalborghuus eller Aalborg Slot. Wolf Encom. S. 73.

Vestermarst, Dageholle Sogn, Bøking Herred.

Vesterris, Testrup Sogn, Rinds Herred. I denne Landsbye var 1462 den midterste af de tre Gaarde, hvoraf den bestaaer, beboet af en Adelsmand. Denne Gaard, som længe var beboet af den bekjendte Herredsfoged, Cancellieraad Testrup, kaldtes sædvanlig Herregaarden i Vesterris.

Vester Søjrup, af denne Byes Kirke er der endnu Ruiner i Nørvangs Herred.

Viborg Stift er indrettet 1065 af Svend Estrithsen. Det laae før til Aarhus Stift. I Forstningen hørte de fire Herreder Dndsilb, Gierlev, Nørrehalb og Støvring til Viborg Stift; 1396 kom de under Aarhus Stift. Maaden hvorpaa, læses i Hertels Beskrivelse over Aarhus Domkirke.

Vidstøvlegaard, Christianstad Lehn.

Vig, Vigsgaard, en Kongsgaard, Vig Sogn, Hillerslev Herred.

Vigerbye, Ugerbye Sogn, Horns Herred, Bendsøst.

Vigring Sogn, Verring Sogn, Sønder-Halb Herred.

Vlig, Herningsholm, Herning Sogn, Hamrum Herred.

Vildbanehuus, Tappensie Kroe, ogsaa Vildbane-Kroe, Snefere Sogn, Baarse Herred.

Vildstedgaard, forhen Herregaard i Vildsted Sogn, Slet Herred, blev ødelagt i Skipper Clemens Feide. Den Vildstedgaard, som nu ligger i samme Sogn, har endeel af den forrige Vildstedgaards Mark.

Villerupgaard, forhen Herregaard, hører nu under Tgholm, Søbye Sogn, Boldborg Herred.

Villumgaard eller Vellumgaard, forekommer 1471, fordom Herregaard, Haasum Sogn, Rødding Herred, eiedes en Tiidlang af Familien Glob; hedder nu Kloegaardsholm.

Vilsund, mellem Tye og Mors, har sit Navn af en Næsefonge, som hed Vil eller Vile, hvis Grav vides ved Støvring i Skioldborg Sogn, i en stor Steendysse, som kaldes Vilknuuds Grav.

Vindbyegaard, Vindbye Sogn, Nørre Herred, Laaland, var en adelig Gaard, som 1390 eiedes af Niels Basse.

Vinderup, en Landsbye i Giershøi Sogn, Volb-
borg Herred, blev nedlagt, og deraf giort Herregaarden
Krabbesholm i samme Sogn.

Vinderupgaard, forhen Herregaard i Nagerup
Sogn, Mehrlose Herred, er lagt under Eriksholm.

Vindinge, en Landsbye af syv Gaarde, som blev
nedlagt, og deraf giort Vindingegaard, nu Tiurendal,
Øster Flakkebjerg Herred.

Vingi, saaledes kalder Wolf (Encom. Reg. Dan.
S. 76, ligesaa Hvitfeld S. 1431) en Herregaard i
Sjælland, som Skipper Clemens afbrændte. Hvor den
laae, er ubekjendt.

Vinstrupgaard, forhen Herregaard, laae ved
Lustrup Søe, Øster Flakkebjerg Herred. Danske Ma-
gazin 1ste B. 5te Hefte, S. 207.

Vintersborg. See Ditterslev.

Virket, forhen adelig Gaard i Falkerslev Sogn,
Sønder Herred, Falster, var 1545 eiet af Mogens Fal-
ster; er nu en liden Landsbye.

Visborg, i Kolbye Sogn, Samsø. Af denne
Borg sees endnu, paa et Forbjerg, Volde og Grave.
1371 var Henrik von der Osten Høvidsmand til Vis-
borg.

Visbye, en nu forsvunden Landsbye i Vindinge
Sogn, Tune Herred.

Vistildekloster. S. Vistfalkloster og Biørnsholm.

Vissingkloster, laae i Visning Sogn, Tystrup
Herred; her er endnu to Bøndergaarde, som kaldes
Vissingkloster.

Vitheslet, saaledes kaldtes, i de første danske Kongers Tid, de fem Her: Sieland, Fyen, Falster, Laaland og Mæen.

Vitherslevkloster, laae i Vederslev Sogn, Hovelberg Herred.

Vitstol eller **Vitstøl**, en Gaard eller lille Landsbye, hvor det berømte Vitstølkloster eller Biskildeskloster anlagdes, hvilket Kloster Munkene i en frie Oversættelse kaldte Vitæ Schola. Frederik den Anden overlod dette Kloster til Rigens Raad Biørn Andersen, ved Mageskifte med Binstrupgaard, der gjorde en Herregaard deraf, som han kaldte Biørnsholm. I Klosters Tid var her tillige en latinff Skole, som blev ved Magt endnu længe efter Reformationen. Af den gamle Klosterbygning og Kirke er nu intet tilovers.

Vitstøl Birk. S. Halbirk.

Vode, forhen Herregaard, nu en Bøndegaard, Skast Sogn, Hamrum Herred.

Vodrup, forhen Herregaard i Tranderup Sogn, Erøe.

Voldborg, et befæstet Sted ved Indløbet af Veilefiord.

Volderslevgaard, Steenløse Sogn, Odense Herred, var en lang Tid i Eie af Familien Brockenhuis. Den laae i Volderslev Bye, og er nu en Bøndegaard.

Voldshauge, nu Bøndergaard i Gurrebye Sogn, Lolland, var forhen en Herregaard, tilhørende Familien Pors.

Voldsted, forhen en prægtig Herregaard, hvoraf Ruderu i Tels Sogn, Gram Herred.

Voldstrupgaard, forhen Herregaard i Rørbeek Sogn, Gislum Herred.

Voldstrup Slot, Voldstrup Herregaard i Hierm Sogn og Herred.

Voorkloster, laae i Boorladegaards Sogn, Boor Herred, Boor Bye, var til 1184. Ved Dre eller Voorklosters Mølle ere endnu Ruderu deraf.

Voorladegaards Bye har sit Navn af en Ladegaard til Voorkloster, som laae i denne Bye.

Vordingborg Slots Ladegaarde. Den vestre hedder nu Rosenfeldt, den nordre Tselingen.

Vordingborg Slot. See Dreborg.

Vormstrup, nu Friisholt, Hovelberg Herred.

Vormstrup Sogn, nu Voldstrup Sogn, Berglum Herred.

Vosberggaard, var forhen en Herregaard, og tilhørte en Tiidlang den Ulfeldske Familie; den er nu beboet af Bønder; Underup Sogn, Nim Herred.

Vrangstrup, i Vrangstrup Sogn, Tybjerg Herred. I denne Bye var et Slot, som laae paa en Holm i en Aae. Af dette Slot kiendes endnu Levinger. Fra Byen var giennem Suse-Aae Seilads til Karrebeksminde. Her holdt Valdemar den Tredie Herredag 1355 og følgende Aar.

Vranum Kirke, nu Almind Kirke, Lysgaard Herred.

Vregerslev, Breilevkloster, Breilev Sogn, Børglum Herred.

Væbnersholm, Fouling Sogn, Tyrstrup Herred, var fordom en Herregaard; 1690 blev den en Bondegaard; 1767 blev den igien til en Herregaard.

Væng eller Vængkloster, Væng Sogn, Hjelmslev Herred, blev stiftet 1165. 1172 flyttede Munkene til Dm.

Være, i Være Sogn, Boor Herred. I Kirken ligger Griffensfeld begravet, som døde paa Steensballegaard.

Værgaard, forhen Herregaard, ligger nu under Steensballegaard.

Værebroe, Distrikte Herred og Sogn; her overvandt 1133 Kong Niels Prinds Erik i et stort Slag. Dm. Frodebjerg see dette.

Værebroe, Tjallinge Sogn, Somme Herred, var en eller flere Broer af hugne Steen, som ere nedfaldne, og en Træbroe bygget istedet.

Væseren, en Egn i Ballum Sogn, Loe Herred, hvor forhen stod en Mængde Gaarde og Byer, som ere bortskyllede af Havet.

V.

Vdernæs, en Gaard i Fogedbye Sogn, Øster Flakkebjerg Herred, som af Knud Thott blev lagt under Gavnoe.

Vderup, Trup Herregaard, Hordum Sogn, Hassing Herred.

D.

Øelkloster, nu Ørholm, en Herregaard, Deland Sogn, Øster Han-Herred.

Øelund, Ørbekslund, Ørbek Sogn, Binding Herred.

Ølsted Slot, Ruiner deraf sees i Ølsted Sogn, Hatting Herred.

Ømkloster. See Emborg.

Øreborg, Ørethingborg, Vorthing, Ørthing, Øretunga, Vorthingborg, Vordingborg. Slottet er bygget i Aaret 1166 af Valdemar den 1ste. Han og Knud den 6te residerede her; Valdemar den 2den og 3die ligesaa, hvilken sidste meget forførrede det. Prinds Jørgen, Christian den Femtes Broder, lod det for det meste nedbryde, og opbygte igien paa det samme Sted et mindre, hvilket nu ogsaa er nedbrudt. Af dette Slots Ruiner ere endeel tilbage (s. Antiquariske Annaler 1ste Bind), blandt andet et Taarn, Gaasetaarnet, hvilket Valdemar den 3die brugte til Fængsel for de fangne hanseatiske Gånse. Under Frederik den Femte blev alt endnu tilovers værende nedbrudt 1750. Gaasetaarnet har Frederik d. Siette ladet sætte i Stand. 1772 blev Slottet og de tvende Ladegaarde, den vestre og østre eller nordre, solgte af Kongen. Begge bleve bebyggede, og hiin erholdt det Navn Rosensfeldt, denne Hselingen. De prægtige Skove, der fulgte i Salgst af disse Gaarde, ere nu paa den skammeligeste Maade forhuggede. Overalt gives der ikke i hele Danmark

nogen Egn, der i antiquarisk og pittoresk Henseende har været saa interessant, som det nu saa mishandlede Bordingborg Amt; men der er heller ikke nogen Egn i Landet, hvor Elskere af Fædrenes historiske Minder og landlig Skønhed med større Bedøvelse maa vende sine Bine fra, end det nærværende Bordingborg.

Bregaard, Gabelshytte, Dre Sogn, Skovbye Herred, er lagt under Gyldensteen.

Bregaard, forhen Herregaard, Dre Sogn, Hamrum Herred.

Brekloster, Dreloster, Boerkloster.

Brekrog, Krogen, Kraagen, det ældste Helsingøer, blev anlagt og gjort til Kjøbstad 1425 af Erik af Pommern. Peder Dre var den første Lehnsmænd paa Brekrog. Byens Privilegier ere af 1425.

Breløng, Herregaard i Sandager Sogn, er flyttet til Lyng Sogn, Baag Herred, og hedder nu Søeholm.

Brekslot, et nu forsvundet Slot, som laae østen for Svendborg, og blev ødelagt i Grevens Feide. S. Bedel Simonsens Borgruiner.

Brekense, saaledes kaldtes engang Møen eller en Deel deraf. S. Sandvig om Møen.

Bremelund, Elmelund paa Møen.

Brer, tre Bøndergaarde, hvoraf Herregaarden Broksøe i Herlufsmagle Sogn, Tybjerg Herred, er oprettet.

Bresborg, Koldinghuus, Kolding Slot. Dens borg blev anlagt af Slesvigerne, til Værn mod de

Danfke; af Erik Slipping 1268 bedre befæstet, til Værn mod Slesvigerne. Christian den Tredie døde her. Kolding Slot afbrændte gandske 1808. S. Mid- delborg.

Ørslev Kloster, nu en Herregaard af samme Navn i Fiends Herred.

Drum Slot, nu Herregaarden Drum, Hasting Herred. Nogle have troet, at denne Gaard har været et Kloster, hvilket den ikke har.

Østedholm, Østerholm, Nastedholm, Øster- gaard, i Harre Herred, er bygget 1516 af Lucas Krabbe.

Østrup, en Avlsgaard, som laae der, hvor nu Slotskroen i Fredensborg ligger.

Østrup, en Bondebye i Nabye Sogn, Ards Her- red, som er nedlagt, og deraf oprettet Lerchenborg.

Østrup, fordem Herregaard i Trige Sogn, Ves- ter Lisbjerg Herred.

Østrupgaard, Albel Sogn, Stovring Herred, laae til Aarhus Bispesæde. Denne Gaard var et Slot, hvor Aarhus Bisper ofte opholdt sig. Det forekommer 1548, som et Lehn for Franz Bilbe. Der- efter blev det nedbrudt, og henlagt under Dronningborg Slot ved Randers.